

460
461

Ўттиз тўққизинчи йил чиқиши
Жумодулаввал-жумодулохир 1446ҳ
январ 2025м

Кенг кўламли,
фикрий, сақофий журнал

Ал-Вақӣ

Араб давлатларининг (Исроил)ни қўллаб-қувватлаши Ғазо аҳлига хиёнатдир

Америкада бўлиниш
чуқурлашмоқда

87

Сабот билан туриш
ва машаққатларга
сабр қилиш

(Росулуллоҳ ﷺ ўз қавмидан
кўрган азоб ва озорлардан
айримлари ҳақида)

75

Ғарб ҳазорати ҳалокат
ва тўлиқ қулаш
ёқасида

39

Дин яратувчи билан махлуқотлар
ўртасидаги алоқаларни тартибга
солувчи ҳаёт манҳажидир

8

Қаердасиз,
эй мусулмон
уламолар?!

56

460
461

Ўттиз тўққизинчи
йил чиқиши

Ливан 1000 лира

Яман 30 риёл

Туркия 1 доллар

Покистон 1 доллар

Австралия 2,5 доллар

Америка 2,5 доллар

Канада 2,5 доллар

Германия 2,5 евро

Швеция 15 крон

Бельгия 1 евро

Швейцария 2 франк

Австрия 1 евро

Дания 15 крон

Урибу сонда

– **Ал-Ваъй сўзи:** Шом қўзғолони
тарихдаги ноёб воқеа бўлиб, у
Умматнинг қайта ҳаётга қайтиши
яқинлигини тасдиқлайди 3

– Дин яратувчи билан махлуқотлар
ўртасидаги алоқаларни тартибга солувчи
ҳаёт манҳажидир..... 13

– Ғарб ҳазорати ҳалокат ва тўлиқ қулаш
ёқасида 20

– Америкада бўлиниш чуқурлаш-
моқда..... 27

– Қаердасиз, эй мусулмон ул-
амолар?! 32

– **Олам мусулмонлари хабарлари 62**

– **Қуръони Карим суҳбатида 66**

– **Жаннат боғлари:** Сабот билан туриш
ва машаққатларга сабр қилиш 77

– **Сўнгги сўз:** Араб давлатларининг
(Исроил)ни қўллаб-қувватлаши Ғазо
аҳлига хиёнатдир 83

ШОМ ҚЎЗҒОЛОНИ ТАРИХДАГИ НОЁБ ВОҚЕА БЎЛИБ, У УММАТНИНГ ҚАЙТА ҲАЁТГА ҚАЙТИШИ ЯҚИНЛИГИНИ ТАСДИҚЛАЙДИ

Аҳмад Маоз

Дунё халқаро ва минтақавий саҳнада юз берадиган муқаррар ўзгаришлардан дарак берувчи кетма-кет воқеаларга гувоҳ бўлмоқда. Чунки дунёнинг барча давлатларида беқарорлик ҳукм сурмоқда. Гўё дунё ер юзи мувозанатини ва тарихни ўзгартирадиган буюк воқеа юз беришини кутаётгандек. Бунга аниқсиз биз, Ислом оламининг юраги бўлган, жанг авжига чиққан Шом заминларида яшаётганлар, «дўстлар» душманлар тарафида туриб, жиноятчи режим билан елкама-елка қўзғолонимизга қарши курашаётган бир манзарада яққол ҳис қиляпмиз.

Бундан 14 йил олдин «араб баҳори» бошланганидан бери дунёда барча сиёсий, иқтисодий, ижтимоий ва маданий даражаларда шиддатли ўзгаришлар кузатилмоқда. Дунёнинг биринчи давлати бўлган Қўшма Штатлар барча зарур ресурсларга эга бўлишига қарамай, ўз ҳукмронлигини сақлаб қолиш учун бу ўзгаришларни тўхтата олмади. Тўғрироғи, у ҳам бошқалар каби, тобора кучайиб бораётган иқтисодий муаммолардан, шунингдек, саратон каби тарқалиб, жамиятда чуқур ёриқлар ва бўлинишларни келтириб чиқарадиган ирқчиликдан азият чекмоқда. Бу ҳолат уни шундай бир ботқоққа тортдики, у бундан, эришган катта ютуқларига қарамай, энди олдингидек чиқиб кета олмайди. Бу, аниқсиз, 2008 йилда АҚШ ва бутун дунё молиявий инқирозга учраб, ундан чиқиш йўлини топа олмай қолганидан кейин яққол кўзга ташланди. Афтидан, инқироз учун ечим топилмай, инфляция кучайиб бораётган бир манзарада, АҚШ дунё давлатлари устидан етакчиликни сақлаб қолиш учун ушбу инқироз билан бирга яшашга қарор қилган кўринади. Бўлаётган воқеаларнинг асосий сабаби дунёни қамраб олган фикрий таназзул ва капиталистик мафкуранинг, олдинги мафкуралар сингари,

уларни қулашига олиб келган турғунлик ва муаммоларга амалий ечим топишдан ожизлик босқичига ўтишидир. Динни ҳаётдан ажратишга асосланган капиталистик мабда замирида уни барбод қилувчи омиллар мавжудлигини барча муфаккирлар эътироф этади. Бироқ, барча мустабид ва золим ҳукмдорларда бўлганидек, очкўзлик, ҳокимиятга интилиш ва инсон ҳаётининг қонун-қоидаларини ўжарлик билан инкор этиш уларга ўз аҳволларининг ҳақиқатини англашга имкон бермайди. Улар чўкиб кетишаётганини кўришмайди ва қанчалик чуқур қулашганини англашмайди. Илм-фан ва технология соҳасидаги устунлик уларни муқаррар ҳалокатдан қутқара олмайди. Тарихдан маълумки, фиръавнлар илм-фан тараққиётига қарамай қулаган, Фиръавн шон-шўхрати чўққисида вафот этган, саййидимиз Мусо ва унинг қавми заифлигига қарамай ғалаба қозонган. Дунёни ўзаро бўлишиб олган румликлар ва форслар ҳам куч-қудратлари чўққисида дунё тахтидан қулатилди. Бу – ҳаётдаги ўзгаришлар қонунидир.

Етакчи давлат ўзининг барча сиёсий масалаларини ҳарбий йўл билан ҳал қилиш босқичига етгани унинг, ўзи истамасада, муваффақиятсизликка учраганини ва тез орада етакчи давлатлик тахтидан қулашини англатади. Ҳақиқий рақобатчи кучнинг йўқлигини ва либерал капитализм бўёғи билан бўялган ҳозирги халқаро тартибнинг заифлигини ҳисобга олсак, етакчи кучнинг заифлашган позицияси етакчиликка даъвогарлик қиладиган бошқа йирик давлатларга ҳам тааллуқлидир. Ўнлаб йиллар давомида дунё бошдан кечираётган ҳазорий турғунлик туфайли, бу инқирозни ва адолатсизлик кучайиб бораётганини яшириш учун бўлган умидсиз уринишларга қарамай, инсоният ўзгаришлар зарурлигини тобора кўпроқ англаб етмоқда. Ўрмон қонунининг тарқалиши инсоният тарихидаги энг қоронғи даврлардан бирининг ниҳояси яқинлашиб келаётганини ҳамда ҳозирги халқаро тартиб меъморлари бўлган «одам қиёфасидаги шайтонлар» олиб келган муаммолардан инсониятни қутқариш учун тўлиқ қувват билан ишлайдиган янги ўзгаришлар циклининг бошланишини тасдиқлайди.

Исломга қарши ҳужум шиддатли тус олган бир манзарада, у халқаро тартибни мерос қилиб олиш учун энг кучли номзод бўлиб қолмоқда. Бироқ, АҚШ Исломнинг юксалишига қарши

туришнинг энг намунавий йўли сифатида Ислом ҳақидаги нотўғри тушунчалардан ва турли исломий оқимларни кучайтиришдан фойдаланаётган бўлишига қарамай, бу ҳужумлар Исломга янада куч бағишламоқда. Америка фойдаланаётган бундай исломий оқимларнинг қулаши манзарасида, сўнгги ўн йилликда Исломни тўғри тушуниш тараққий этгани кузатилмоқда. Бу эса ягона ҳазорий альтернатива ҳисобланган, халқлар ва бутун инсониятнинг умиди бўлган Исломга қарши олиб борилаётган урушга кучли зарба бўлди.

Муборак Шом қўзғолони бутун дунё мусулмонлари учун катта умид уйғотди. Зеро, Шом замини ўзининг ақидавий жиҳати ва стратегик марказлиги билан ҳужумларга қарши туришда, тарихий ўзгаришларнинг амалга ошишида доим муҳим рол ўйнаган. Ташқи кўринишидан қўзғолон бостирилгандек бўлиб кўринсада, унинг олови кул остида яширинган чўғ каби ҳар қандай шамол билан яна алангаланиб, уни ўчиришга уринаётганларни ҳайратга солади. Турли исломий фикрий оқимлар маҳсули бўлган гуруҳлар тизгинини Туркия режими – Америка дипломатияси кулуарларида тузилган режалар сари йўналтириш учун – ўз қўлига олди. Аммо минтақавий куч ва НАТОнинг муҳим аъзоси бўлган Туркия ҳозиргача Америка томонидан юклатилган бу жирканч вазифани бажара олмади. Суриядаги араб баҳорининг охириги қўрғонларини йўқ қилишнинг сўнгги фазаси бошланган вақтда Туркиянинг бир гуруҳ мусулмонлар наздидаги «исломий» кўриниши аслида илмоний бўлиб, Ислом билан фақат юзаки қоплангани аён бўлди.

Охириги пайтларда Туркиянинг қўзғолонни барбод қилишнинг сўнгги босқичини амалга ошира олмагани кўриниб қолди. Бу Қўшма Штатларни бир неча бор аралашиб, йўл қўйилган хатоларни тузатишга уринишга мажбур қилди. Бунга сабаб унинг улкан қатъият ва иродага эга бўлган халқнинг қўзғолонига қарши йиллар давомидаги меҳнатларни зое кетказиши мумкин бўлган муваффақиятсизликнинг хатарини тушуниб етганидир. Ушбу қатъиятга қўшимча муҳлис кишилар қўзғолон аҳли орасида тарқатаётган онг ва «сеҳргарлар»нинг тузоқларини фош этиш қўзғолон душманлари учун ҳақиқий тўсиқдир. Алдов – қўзғолон душманлари қўлидаги сўнгги қуролдир, уни англаб етиш ва фош қилиш қўзғолон душманлари мағлубиятини эълон

қилиш демакдир. Энди агар қўзғолонни бостириш режаларига қарши курашаётганлар қўлида – ер юзидаги ҳар бир мусулмон орзу қиладиган – исломий ақидадан балқиб чиққан ечим ва альтернатива мавжуд бўлсачи?! Аниқки, бу ҳолда натижа, Аллоҳнинг изни ила, яқин кунларда яққол намоён бўлади.

Туркия режими ўзининг барча баёнотларидан воз кечиб, уларни ютиб юборди ва иттифоқчиларини жиноятчи режим билан алоқаларни нормаллаштиришга мажбурлаш орқали уни қутқариш учун жиддий ҳаракат қилмоқда. Бу эса Асад режимининг босқинчи тўдалар ва қуролли гуруҳлар иштирокида содир этган шафқатсиз жиноятларига қарамай, озод қилинган ҳудудларни топшириш ноқонуний режимга таслим бўлиш йўлидаги қадам сифатида кўрилади. Бугунги кунда Асад режими мамлакатда ҳақиқий кучга эга бўлмаган, ўз назорати остидаги ҳудудларда Россия ва Эрон қарор берадиган декоратив тузилмага айланди. Туркиянинг ушбу ҳаракатининг муайян сабаблари, мусаббаблари ва муддатлари мавжуд бўлиб, уларнинг режаларини Қўшма Штатлар тузган. Туркия буларнинг барчасини нуфуз учун манфаатлар урушида яҳудий вужудининг Эроннинг Суриядаги мавжудлигига қарши ҳаракатлари фонида амалга оширмоқда. АҚШ бу урушда мувозанатни назорат қилмоқчи. Шу мақсадда Туркияга Эрон режими билан ҳамкорликда Сурия давлатининг келажақдаги тузилмасидаги ролини ваъда қилди. Мусулмон халқларнинг инқилоблари ва ҳаракатлари мавжуд режимларни кучсизлантиргандан кейин пайдо бўлган янги иттифоқлар ва минтақани қайта шакллантириш режалари ушбу ҳаракатларга қарши уларни бостириш ва зўравонликдан бошқа чора топа олмади. Бу эса уларнинг мусулмонларга қаршилиқ кўрсатишда бутунлай ночорлигини кўрсатади.

Эрон ва Туркия каби минтақа давлатлари ўртасидаги мувофиқлаштиришга уринишлар АҚШнинг, хусусан Сурия ва Фаластиндаги лойиҳаларини амалга оширишга қаратилган. Яҳудий вужудининг барча етакчи давлатлар томонидан қўллаб-қувватланиши, араб режимларининг сукути ва хиёнати, шунингдек уларнинг бу урушда амалда яҳудийлар томонида туриб иштирок этишига қарамай «Ақсо тўфони» операцияси ва ғазонинг афсонавий матонати Ислом ва куфр ўртасидаги

ҳазорий курашнинг кичик бир суратини намоён этади. Менимча бу Ислоннинг ғалабасидан олдинги сўнгги раунд. Хусусан ғазонинг матонати ва Шом қўзғолони тарихдаги ноёб воқеа бўлиб, Умматнинг уйғониши яқинлигини тасдиқлайди. Бу ғарб расмийларининг Яқин Шарқдаги вазият кескин хавфли даражада эканлиги ҳақидаги огоҳлантиришлари манзарасида содир бўлмоқда. Бу – дунёнинг энг муҳим минтақаси, унинг географик ва стратегик марказида халқаро тизим муаммоларига самарали ечимлар йўқлигини эътиборга олиб урилган бонгдир.

Ислон ҳазорати ҳар доим ғарб ҳазоратининг асосий рақиби бўлиб келган ва ҳозир ҳам шундай бўлиб қолмоқда. Ислон ўзининг ақидаси, қонунлари ва низоми билан минтақадаги аксарият қўзғолонларнинг ҳаракатлантирувчи кучи бўлди. Баъзи бир ҳаракатларнинг Ислонни ҳокимиятга олиб келишда муваффақиятсизликка учраши уларнинг Ислонни нотўғри тушунганлари натижасидир. Шунинг учун ғарб бу ҳаракатларни қўллаб-қувватлайди ёки уларнинг сиёсий саҳнани эгаллашларига кўз юмади. Чунки сиёсий саҳнада бундай ҳаракатларнинг муваффақиятсизлиги ғарб ва унинг қуёши сўниб бораётган ҳазорати учун энг муҳим ютуқдир. Бироқ бу, мусулмонлар оёққа туриб, ўз давлатларини тўғри асосда – Росулulloҳ ﷺ ўрнатган Ислон аҳкомлари, тузуми ва тариқатига амал қилувчи онгли бир гуруҳ етакчилигидаги рошид давлатни – тиклаганларидагина амалга ошади. Бугунги кунда Ислоннинг қайтиши йўлидаги кўплаб тўсиқлар кучсизланиб, мусулмонлар ўз динини маҳкам ушлаб, давлатларининг қайтишини интиқлик билан кутмоқдалар. Яқин кунларда Аллоҳ Таоло мўминларни бу дунё ҳаётида собит сўз ила собитқадам қилади ва узоқ йиллик зулм ва зулматлардан сўнг ер юзини Роббисининг нури яна бир бор ёритади. Уммат ҳаётга қайтади, заифлик ва хорликдан халос бўлади ва бошини баланд кўтарган ҳолда душманларига қарши туради, Роббисининг рисоласига қатъий амал қилиб, динини маҳкам ушлаб, яна бир бор инсониятни нажот сари ҳидоят қилади. У кишиларни зулматдан нурга, бандаларга ибодат қилишдан бандаларнинг Роббисига ибодат қилишга, бошқа динларнинг адолатсизлигидан Ислон адолатига, дунёнинг торлигидан дунё ва охират кенглигига етаклайди. Албатта, бу Аллоҳ учун қийин эмас. □

ДИН ЯРАТУВЧИ БИЛАН МАХЛУҚОТЛАР ЎРТАСИДАГИ АЛОҚАЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛУВЧИ ҲАЁТ МАНҲАЖИДИР

Агар «الدین» (дин) сўзининг келиб чиқиши ва тусланиш жиҳатларига назар ташласак, у деярли бир-бирига боғланган учта маънога эга эканлигини кўрамиз¹. Бу уч маъно ўртасида бир оз фарқ борки, бу аслида изоҳланаётган сўзнинг бир сўз эмас, балки уч сўз бўлиши билан боғлиқ. Бошқача айтганда: у галма-гал келадиган учта феълни ўз ичига олади:

Буни шундай баён қилиш мумкин: «الدین» сўзи баъзан (دانه) каби бевосита ўтимли (мутааддий) феълдан олинади, баъзида (دان له) каби лом ҳарфи билан ўтимли бўлган феълдан олинади ва баъзида (دان به) каби бо ҳарфи билан ўтимли бўлган феълдан олинади. Келиб чиқишига қараб, маъно ҳам ўзгаради:

1 – «دانه دینا» эгалик қилди, ҳукмронлик қилди, бошқарди, тадбир қилди ва муҳосаба қилди маъносидадир. Чунки ушбу қўлланишда дин сўзи эгалик қилиш ва тасарруф этиш маъноси атрофида айланади. Яъни подшоҳларнинг сиёсат, бошқарув, ҳукмдорлик, мажбурлаш ва муҳосаба каби ишларига ўхшайди. Масалан:

﴿مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾

«Жазо (қиёмат) кунининг Эгаси-Подшоҳи» [Фотиҳа 4]
яъни ҳисоб-китоб ва мукофот кунининг эгаси маъносида. Ёки ҳадисда

﴿الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ﴾

«Зийрак одам ўз нафсига ҳукмрон ва уни тиядиган кишидир»,
дейилади.

2 – «دان له» деганимизда унга итоат қилди ва унга бўйсунди деган маънони назарда тутамиз. Чунки бу ерда дин сўзи бўйсунди, итоат ва ибодат маъносидадир. «الدین لله» деган сўз бирикмасидан икки маъно, яъни ҳукмронлик Аллоҳники ёки бўйсунди Аллоҳга маънолари тушунилади.

3 – «دان بالشيء» деганда эса уни дин ва мазҳаб сифатида ушлади деган маънони, бошқача айтганда унга ишонди ёки кўникди ёки қабул қилди деган маънони англатади. Чунки дин

(1) «Мен Исломни дин сифатида қабул қилдим» китоби, Шайх Солиҳ Аҳмад Шомий. Доктор Муҳаммад Абдуллоҳ Даразининг «Дин» китобидан қисқартирилган ҳолда.

бу маънода инсон назарий ёки амалий жиҳатдан амал қиладиган йўл ёки мазҳабдир.

Ушбу луғавий маъноларни ҳулоса қилиб айтганда, дин сўзи араблар орасида улардан бири иккинчисини улуғлайдиган ва унга бўйсунадиган икки тараф ўртасидаги муносабатларни билдиради. Бунда биринчи тараф бўйсунувчи ва итоат этувчи деб сифатланса, иккинчи тараф буюрувчи, қайтарувчи, бошқарувчи, ҳукмрон ва мажбурловчи деб сифатланади. Агар унга икки тараф ўртасини боғловчи робита сифатида қаралса, бу муносабатларни тартибга солувчи дастур ёки уларни ифодаловчи кўринишдир. Демак асос «итоат қилиш зарурати» маъноси атрофида айланади. Шунга кўра дин биринчи қўлланишда итоат қилишга мажбурлаш, иккинчи қўлланишда итоат қилиш мажбурияти, учинчи қўлланишда инсон итоат қилишда ушлайдиган принцип маъносидадир¹. Юқоридагилардан ҳулоса қилиб айтадиган бўлсак, олдимизда икки томон бор: улардан бири ниҳоятда юксак, улуғ ва қудратли. Иккинчиси биринчисига нисбатан ниҳоятда камтар ва итоаткор. Иккинчисининг биринчисига бўлган алоқасини тартибга солувчи муносабат ва манҳажни биз «дин» деб атаймиз².

Абу Ҳайён Андалусийнинг «Баҳрул Муҳит» китобида

﴿إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾

«Албатта Аллоҳ наздида мақбул бўладиган дин фақат Ислом динидир» [Оли Имрон 19]

ояти тафсирида шундай дейилади: Луғатшунослар: «الدِّين» сўзи – масдар (феъл номи), «الدِّين» касра билан исм бўлиб, сиёсат маъносида, диндор бу сиёсатчи деганлар. Лисонул Арабда диннинг маънолари қуйидагича келади: Дин шариат ва салтанатдир. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَقَتْلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ﴾

«То (дунёда) бирон фитна-алдов қолмай, бутун дин фақат Аллоҳ учун бўлгунга қадар улар билан жанг қилинглар!» [Анфол 39]

(1) «Мен Исломни дин сифатида қабул қилдим» китоби, 15-17 саҳифалар, Шайх Солиҳ Аҳмад Шомий. Доктор Мухаммад Абдуллоҳ Даразнинг «Дин» асари 30-52 саҳифалардан қисқартирилган ҳолда.

(2) «Мен Исломни дин сифатида қабул қилдим» китоби, 15-17 саҳифалар, Шайх Солиҳ Аҳмад Шомий.

Ибн Аллон Сиддиқий «Далилүл Фолиҳин»да айтади: «Кашшоф»да Аллоҳ Таолонинг:

﴿إِنَّا لَمَدِينُونَ﴾

«(Қайта тирилтирилиб) жазолангучимизми?» [Соффат 53] ояти тафсирида, бошқаруви остида бўлмоқ, яъни бўйсундирилмоқ, сиёсат маъносидаги дин сўзидан олинган, дейилади. Ҳадиси шарифда

«الْكَيْسُ مِنْ دَانَ نَفْسَهُ»

«Зийрак одам ўз нафсини бошқарган кишидир¹» дейилган. Кўриб турганингиздек араблар Муҳаммад ﷺнинг динини ҳаёт низоми, Аллоҳ Таоло ва Унинг шариатига бўйсуниб, шу шариатнинг ҳукмрон бўлиши, шариатни маҳкам тутганига кўра ҳисоб-китоб қилиниши, масъулиятлар, вазифалар ва ҳуқуқлар маъносида тушунишган. Яна улар дин уларнинг қонунлари ўрнини эгаллайди ва улар шу динга бўйсуниб лозим деб тушунишган. Шундай экан, биз «Дин бу одамларнинг яшаш тарзини таклифлар билан назорат қилиш ва тартибга солиш ҳамда жамиятни Аллоҳ Таолонинг махсус манҳажи билан бошқариш учун ҳаёт низоми сифатида келган нарсаси», деб айтишимиз табиийдир. Таклифнинг воқееси – исломий қонунчилик низоми унинг асосига қуриладиган устундир. Бу устун, шунингдек, диннинг мукамаллиги ва шариатнинг кенглигини ҳамда огоҳлантиришни ваҳийга чеклаш ва Пайғамбар Суннатини муҳофаза қилишни ўз ичига олади. У саҳобалар ижмоси билан тасдиқланади.

Ислом қонунчилиги таклиф тушунчасига таянадиган шаръий ҳукм тушунчасига асосланади. Чунки инсон мукаллаф (масъул)дир ва у ҳар бир жабҳада масъулиятга риоя

(1) Баъзи муфассирлар бу ўз нафсини муҳосаба қилди маъносидадир, деганлар. Бироқ аниқроқ маъно жавобгарликка тортилмаслиги учун ўзини ўзи назорат қилиши деганидир. Кўрмаяпсизми, Росулүллоҳ ﷺ уни: «Зийрак одам ўз нафсини назорат қилиб, охирага учун ҳаракат қиладиган кишидир. Фосиқ эса ўз нафсини хоҳишига эргаштириб, Аллоҳ Таолодан бирор нарсаси умид қилган кишидир» деб тафсир қилдилар. Чунки фосиқ ўз нафсини хоҳишига эргаширса, зийрак одам ўз нафсини Аллоҳнинг ҳукмларига мувофиқ бошқаради ва хоҳишидан қайтаради. Азҳарий «Таҳзибул Луғат»да айтади: Абу Убайд айтадилар: «Нафсини бошқарган», дегани уни устидан ғалаба қилган ва уни қўл қилган деганидир. Дин Аллоҳ учун дегани Унга итоат қилиш ва ибодат қилишдан бошқа нарсаси эмас. Шунингдек «Зийрак одам ўз нафсини бошқарган кишидир», яъни уни муҳосаба қилган кишидир, деб ҳам шарҳланган.

қилганлиги борасида ҳисоб-китоб қилинади. «Таклиф *كلفة* сўздан олинган бўлиб, унинг маъноси қилиш қийин бўлган ишни бажариш демакдир. У фарз ва тақиқни ўз ичига олиб, инсон табиати уни хоҳлаши ёки рад этишининг фарқи йўқ»¹.

Биз таклиф қаердан бошланиб, қаерда тугайди деб савол беришдан олдин, таклифнинг воқеси ва унинг инсон ҳаёти, жамият ва давлатдаги тутган ўрнини баён қиладиган муҳим кириш қисмини тақдим этамиз. Биз қуйидаги тушунчалар ҳақида баён қиламиз:

Биринчи: қонунчилик воқеси (таклиф);

Иккинчи: қонунчиликни сақлаш;

Учинчи: қонунчиликнинг кенглиги, ўзгармаслиги ва қиёмат кунигача инсон муаммоларини ҳал қилишга қодирлиги;

Тўртинчи: воқелик билан яшаш тарзини тартибга солувчи ёки воқеликка ҳукм қилувчи шаръий ҳукм ўртасидаги алоқани таъминлайдиган тарзда қонунчиликнинг манбалари билан ишлаш методологияси.

Бунинг тафсилоти қуйидагича:

а) Аллоҳ Таоло борлиқ низомини адолат ва зулмни олдини олиш устига ўрнатди. Абу Зар Жундуб ибн Жанода Росулulloҳ дан, у зот шон-шўҳрат эгаси ва исмлари муқаддас бўлган Аллоҳдан ривоят қилган ҳадиси қудсийда шундай дейилади:

«يَا عِبَادِي إِنِّي خَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، فَلَا تَظَالُمُوا»

«Эй бандаларим, Мен зулмни ўзимга ҳаром қилдим ва уни сизларнинг ўртангизда ҳам ҳаром қилдим, бас бир-бирингизга зулм қилмангиз». Дарҳақиқат Аллоҳ Таоло зулмни ўзига ва бандаларига ҳаром қилди. Шунингдек, осмонлар ва ер салтанатига зулм кирмаслигини кафолатлайдиган манҳаж ва шариатни нозил қилди. Сўнгра адолатни ўрнатадиган ва зулмни тўхтатадиган низомни ўрнатиши учун инсонни халифа қилди». Аллоҳ Таоло айтади:

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾

«Қасамки, Биз Ўз пайғамбарларимизни аниқ ҳужжат-мўъжизалар билан юбордик ва улар билан бирга Китоб

(1) Имом Абу Хомид Ғаззолийнинг «Манхул мин таълиқотил усул» китоби, 21 саҳифа.

ҳамда одамлар адолатни барпо қилишлари учун мезон-тарози туширдик» [Ҳадид 25]

У зот инсонни халифа қилди ва у ерни ислоҳ қилиши ва у ерда бузғунчилик қилмаслигини хоҳлади. Ҳуқуқларни тартиблаш, адолатни ўрнатиш, зулмни йўқотиш ҳамда фасодга эмас, балки ислоҳга олиб борадиган яшаш тарзини ўрнатиш, келишмовчилик ва низоларни ҳал қилиш каби масалаларни қонун ва тартибсиз ташлаб қўймади. Балки уларни тартибга соладиган, махлуқотларга ҳужжат келтирадиган ва ўша асосда уларни ҳисоб-китоб қиладиган қонунлар билан кафолатлади. Бундай ишларни инсонларнинг ўзлари, нафс ҳаволари, кучлилар заифлар ўстидан ҳукмронлик қилиши ва тўғри тартибни тахминан топиш ўстига ташлаб қўймади. Зеро, тўғри тартиб одамларнинг шароитларини яхшилайти, қоидаларини ўрнатади ва фасодни тўхтатади.

Дарҳақиқат фаришталар Аллоҳ Таолонинг инсонни ер юзига халифа қилиши ҳақида сўрадилар:

﴿إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾

«Мен ерда (Одамни) халифа қилмоқчиман» [Бақара 30]
деганида улар айтдилар:

﴿قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ﴾

«Улар айтдилар: «У ерда бузғунчилик қиладиган, қонлар тўқадиған кимсани (халифа) қиласанми?»» [Бақара 30]
деб сўраганларида, Аллоҳ Таоло

﴿قَالَ إِنِّي أَغْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾

«(Аллоҳ) айтди: Мен сизлар билмаған нарсаларни биламан» [Бақара 30]

деб жавоб берди. Халифа бўлишнинг маъноси ўзи хоҳлаган ишни қиладиган инсонни англатмайди. Агар шундай бўлганида, фаришталар инкор қилган нарса рўёбга чиққан бўлар эди.

﴿قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ﴾

(Улар айтдилар: «У ерда бузғунчилик қиладиган, қонлар тўқадиған кимсани (халифа) қиласанми?»). Аммо улуғворлик роббиси бўлган Аллоҳ уларга:

﴿إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾

(Мен сизлар билмаган нарсаларни биламан) деб жавоб берди. Демак бу ерда инсонни қон тўкиш ва бузғунчилик қилиш учун халифа қилмаган деган маъно бор. Шундан келиб чиқиб, айтамизки, қон тўкиш ва бузғунчиликка олиб келадиган ҳар қандай манҳажга эргашадиган одам халифа бўлиши мумкин эмас. Бундай ҳолат одамларнинг қонунчилиги ва уларнинг хоҳишига асосланган ҳар қандай манҳажда бўлади. Буни Аллоҳ Таолонинг қуйидаги оятлари ҳам тасдиқлайди:

﴿وَلَوْ أَتَبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ﴾

«Агар Ҳақиқат-Қуръон уларнинг ҳавои нафсларига эргашса эди, албатта осмонлар, ер ва улардаги бор жонзот бузилиб-ҳалок бўлган бўлур эди» [Мўминун 71]

﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾

«Сўнгра (эй Мухаммад), Биз сизни (дин) ишидан бир шариат (аниқ-равшан йўл) устида (барқарор) қилдик. Бас, сиз (фақат мана шу йўлга) эргашинг ва билмайдиган кимсаларнинг ҳавои нафсларига эргашманг!» [Жосия 18]

Чунки Аллоҳнинг шариатидан бошқаси қонун чиқарувчиларнинг хоҳишига эргашиб бўлиб, бу ер юзида бузғунчилик ва зулм бўлишига олиб боради. Шунинг учун юқорида тилга олинган халифа Аллоҳнинг шариатини татбиқ қилиш орқали Унинг шариатига мувофиқ ҳақиқат ва адолатни ўрнатишни кафолатлайдиган манҳажни ўрнатувчидир. Аллоҳ Таоло мана шундай кишини мўминларга халифа қилди. Мўминларки, ҳаётининг барча соҳаларида Аллоҳнинг шариатини ўрнатиб, ўша шариатни уларнинг жамиятдаги муносабатларида татбиқ этадиган халифага байъат берадилар. Имом Қуртубий (роҳимаҳуллоҳ) айтади: «Бу оят қулоқ солиб, итоат қилинадиган имом ва халифани тиклашдаги асос бўлиб, у орқали бирлик юзага чиқади ва халифанинг ҳукмлари амалга ошади. Бу борада Уммат орасида ҳам, имомлар орасида ҳам ҳеч қандай ихтилоф йўқ. Фақат Асомгина бу ҳақида ихтилоф қилган, чунки унинг ўзи шариатдан кар бўлган». Иқтибос тугади. Бу имом Қуртубий илмининг пухталигидандир. Дарҳақиқат Ислом салтанатни Умматга берди, у ҳокимни Роббисининг шариати билан ҳукм юритиши учун ўзи

тайинлайди. Бу Исломдаги бошқарув низоми асосидан истинбот қилиш орқали белгилангандир. Мазкур халифа ўз ҳаётининг барча ишларида Аллоҳ қоим қилишни буюрган шариатга эргашади ва Унинг манҳажини ўрнатади. Манҳажнинг шахсларда ўрнатилиши уни жамиятда ўрнатмайди. Агар манҳаж жамиятда ўрнатилмаса, уни ҳукмрон қилиш¹ ва адолат рўёбга чиқмайди. Шунинг учун манҳаж шахслар, жамият ва давлатда ўрнатилиши керак. Зеро, бу ҳукмларнинг кўп қисми давлат томонидан татбиқ қилинади. Одамлар эса ўзларига ўша ҳукмларни ижро қилиши учун халифага байъат берадилар. Демак халифани ҳоқим қилиш ҳам Аллоҳ Таолонинг:

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّىْ جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِیْفَةًۖۙ﴾

«Эсланг (эй Муҳаммад) Парвардигорингиз фаришталарга: Мен ерда (Одамни) халифа қилмоқчиман» [Бақара 30]

деган қавлининг маъносидир. Яъни шу йўл билан халифа қилиш маъноси ўша халифа қилишдан кўзланган мақсадга олиб борадиган даражада рўёбга чиқади ва унинг юксак маъноси амалга ошади. Қуртубий истинбот қилганидек, оят далолат қилган нарса Аллоҳ Таолонинг

﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَایِفَ فِى الْاَرْضِ مِّنۢۢ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَیْفَ تَعْمَلُوْنَۙ﴾

«Сўнгра қандай амаллар қилишингизни кўриш учун сизларни уларнинг ортидан ерга халифа қилиб қўйдик» [Юнус 14]

(1) **Жамият ўзига хослигининг асоси – бу муносабатларнинг қандай амалга оширилиши ва ўша муносабатларни тартибга солувчи тўзумлардир.** Масалан, судхўрлик алоқалари капиталистик тўзумни татбиқ қилишнинг натижасидир, модомики жамият капиталистик бўлиб қолар экан, жамиятда бу алоқалар ўзгармайди. Судхўрлик тизими кенг тарқалган ғарб жамиятларидаги ёки ҳатто исломий юртлардаги мусулмонларнинг судхўрликдан ўзини тийиши у ердаги капиталистик иқтисодий низомни ўзгартиришга ҳеч қандай таъсир кўрсатмайди. Дарҳақиқат, уларнинг пуллари шак-шубҳасиз банкларга кириб боради ва банклар уни қонуний йўл билан банк ўзи мақбул кўрган нарсага сармоя қилади. Мусулмонларнинг пуллари судхўрлик, спиртли ичимликлар савдоси ва банкларнинг тўнги клубларга қўйган сармоялари билан араллашиб кетади. Ғарбдаги мусулмонлар хоҳлайдими ёки йўқми, улар мажбурий суғурта ва солиқлар каби қонунлар ҳамда Исломда таъқиқланган тўзумлар ва бошқаларга бўйсундилар. Шундай экан, гап шахсларнинг эътиқодида эмас, балки муносабатлар ва тўзумлардадир.

деган қавлини тасдиқлайди¹. Яъни оятнинг маъноси сизлар Аллоҳнинг ҳукмларини татбиқ қилишингиз ҳамда ўзаро ўртангизда ва ўзларингизга ҳар бир ишда Аллоҳнинг манҳажини ўрнатишингиз учун ер юзида халифа қилдик деганидир. Айниқса, бошқарувдаги халифалик Аллоҳ нозил қилган нарса билан ҳукм юритадиган ҳоким томонидан бўлади. Чунки ер юзига халифа қилинган шахс у ерда бузғунчилик қилиб, қон тўкадими ёки мана шундай тойилишлардан йироқ бўладими, буни ўша манҳаж белгилайди. Манҳаж устун бўлиши учун давлат орқали устун бўлиши керак. Бошқа манҳаж ҳукм сураётган жамиятдаги алоҳида шахслар унга амал қиладиган манҳаж бўлиб қолмаслиги керак. Халифа қилишнинг маъноси халифани ҳурматлаш орқали рўёбга чиқади. Шундай экан, Аллоҳнинг манҳажини ўрнатмаганга ҳурмат йўқ. Бузғунчи ва қон тўкувчига шараф йўқ!

б) Демак, ваҳий, мўъжиза, рисолат ва шариат бўлиши керак. Рисолат – ҳис тушмайдиган ғайб нарсалардан нималарга ишониш вожиблигини ҳамда ҳаётни унга мувофиқ тарзда тартиблаш вожиб бўлган яшаш манҳажини белгилаш учун якуний манба бўлиши керак. Токи инсон учун ҳақиқий халифалик рўёбга чиқсин ҳамда инсон унга мувофиқ хотиржам яшайдиган ва тўғри йўл топадиган борлиқ фалсафаси аён бўлсин. Шунингдек, ушбу шариат адолатга асосланган ва зулмни олдини олишга қаратилган коинот низомининг давоми бўлсин. Шариатки, мувозанат ва нозик тартибга ҳамда нур, ҳақиқат ва ҳидоятга асосланиб, залолат, ботил ва зулматдан йироқ бўлади. Дарҳақиқат Аллоҳ Таоло қонун чиқариш

(1) Яна Аллоҳ Таолонинг:

﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

«У сизларни ерда халифалар қилиб қўйган ва ўзи ато этган неъматлар билан сизларни имтиҳон қилиш учун айримларингизни айримларингиздан юқорироқ даражаларга кўтариб қўйган зотдир. Албатта, Парвардигорингиз тезда жазолагувчидир ва албатта У мағфиратли, меҳрибондир» [Анъом 165]

деган қавлини ва:

﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ﴾

«У сизларни ер юзида халифа қилиб қўйган зотдир»

[Фотир 39]

деган қавлини ҳам тасдиқлайди.

ҳуқуқини ёлғиз ўзига чеклади¹ ва бу Унинг юсак зотиға хосланди. Шунинг учун Пайғамбаримиз ﷺ га Китоб ва Суннатни ваҳий билан нозил қилиб, бошқасидан қайтарди. Бунинг истилоҳий маъноси ҳокимиятдир². Аллоҳ Таоло айтади:

﴿إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ﴾

«Ҳукм қилиш фақат Аллоҳнинг ўзига хосдир» [Анъом 57]

﴿وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ﴾

«(Эй Муҳаммад, мўминларга айтинг): «Сизлар (бу ҳаёти дунёда кофирлар билан) ихтилоф қилган ҳар бир нарсанинг ҳукми Аллоҳга қайтарилур» [Шўро 10]

Луғатда ҳукм тақиқдир. Шунинг учун қозилик ҳукм дейилган. Чунки у қозининг ҳукмидан бошқасига амал қилишдан тўсади. Шунинг учун маҳкумларни хоҳлаган ишларини қилишдан тўсиш ва шариатга мувофиқ иш қилишларига буюриш ҳуқуқи ёлғиз Аллоҳникидир³. Демак қонунчилик Аллоҳга қуллик маъносини белгилайди.

(1) Қонун чиқариш ҳуқуқи фақат ёлғиз Аллоҳга тегишли. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ﴾

«Ҳукм қилиш фақат Аллоҳнинг ўзига хосдир» [Анъом 57]

Бу ҳақда тўлароқ иккинчи боб: Аллоҳ Таоло ҳисоб китоб қилгувчидир. Қонун чиқариш ҳуқуқи мутлақ ва фақат Аллоҳга тегишлидир деган бобга қаранг.

(2) Ҳукмдорлик рубубият хусусиятларидан бўлиб, унга кўра қонун чиқариш фақат Аллоҳга хосдир. Яна у улўҳият хусусиятларидан бўлиб, унга кўра ибодат қилиниш ва муқаддасланиш фақат Аллоҳга хосдир. Бу эса Аллоҳнинг шариатини маҳкам тутиш, Аллоҳдан бошқасини «худо» қилиб олмаслик ва диндан Аллоҳ изн бермаган нарсаларни қонунийлаштирмаслик ҳамда Аллоҳнинг ҳукмларини ўзгартирмасликни талаб қилади. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الَّذِينَ الْفَقِيمُ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

«Сизлар эса, У зотни қўйиб, ўзларингиз ва ота-боболарингиз атаб олган номлар-бутларгагина ибодат қиласизлар. Ахир Аллоҳ уларга (ибодат қилиш ҳақида) бирон ҳужжат туширмаган-ку? Ҳукм-ҳокимлиқ фақат Аллоҳникидир. У Зот сизларни фақат Ўзигагина ибодат қилишга буюргандир. Энг тўғри дин мана шудир. Лекин одамларнинг кўпи буни билмайдилар» [Юсуф 40]

Аллоҳ Таоло бу оятда итоат ва ибодат ҳуқуқини жамлади. Бандалар Аллоҳ Таоло буюрган нарсада Унга итоат ва ибодат қилишлари лозим. Қонун чиқариш ҳуқуқи рубубиятнинг хусусият ва талабларидандир. Кимки Аллоҳ нозил қилмаган нарса билан ҳукм юритса, бир томондан Аллоҳнинг рубубияти ва хусусиятидан бош тортган бўлади. Бошқа томондан эса рубубият ҳуқуқини даъво қилган бўлади.

(3) Демак, бандаларнинг бир-бирларига қонун чиқаришлари бир-бирларини Аллоҳдан ўзга «худо» қилиб олишларини англатади.

Аллоҳ Таоло қонунчилик маъноларини тушунтириш учун Росулulloҳ ﷺга нозил қилинган ваҳийни ўз сўзи билан баён қилишга рухсат берди. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾

«Сизга эса одамларга нозил қилган нарсаларни (яъни, шариат аҳкомларини) баён қилиб беришингиз учун ва шояд тафаккур қилсалар, деб бу эслатмани-Қуръонни нозил қилдик». [Наҳл 44]

Яъни Росулulloҳ ﷺга ваҳий қилинган маъноларни қонун сифатида шакллантириш ҳуқуқи берилди. Росулulloҳ ﷺга ваҳий қилинган Суннатда қонун қилинган нарса худди Қуръондаги қонунлар каби қонундир. Унинг манбаси ваҳий бўлиб, у киши шакллантирган нарса ваҳий билан ҳимоялангандир. Шунга кўра, Аллоҳнинг мақсадини етказишда юқори аниқликка эришиш учун ваҳий томонидан назорат бор. Шунинг учун ҳам у киши маъсум бўлиб, фақат ҳақиқатни гапиради. Булар Суннатдаги лафзлар Пайғамбаримизга ваҳий қилинган маъноларни етказиш учун ваҳий ғамхўрлигида шакллантирилганининг кафолатларидир.

Ақл қонун чиқарувчи эмас, Аллоҳ Таоло айтади:

﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنَ بِهِ﴾

«Балки улар (Макка мушриклари) учун (куфр ва ширк каби) Аллоҳ буюрмаган нарсаларни-«дин»ни уларга шариат қилиб берган шериклари-бутлари бордир?!» [Шўро 21]

Яна Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِن شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ﴾

«(Эй Муҳаммад, мўминларга айтинг): «Сизлар (бу ҳаёти дунёда кофирлар билан) ихтилоф қилган ҳар бир нарсанинг ҳукми Аллоҳга қайтарилур» [Шўро 10]

Аллоҳнинг қонунлари адолатни рўёбга чиқариш ва ер юзида адолат мезонини ўрнатишнинг кафолатидир. Агар бирор масала ваҳий билан боғлиқ қонунчиликдан холи бўлса, бу ҳукмга хатолик ёки адолатсизликни киргизади ва бу масалада инсон қонунчилигидан келиб чиқадиган муолажага олиб боради. Шу боис қиёматгача барча махлуқотларга адолат мезонини ўрнатиш орқали неъматни мукаммал қилиш учун шариат ўзининг Қуръони ва Суннати билан сақланиб қолиши

лозим. Бинобарин биз биламизки, Суннат Қуръондаги мужмал маъноларни кенгайтириб изоҳлайди. Демак Суннат Қуръоннинг маъноларини баён қилади, изоҳлайди ва шарҳлайди. Шунингдек, фаръларни аслига боғлаб, Қуръонда асли бўлмаган янги ҳукмларни қонунийлаштиради¹. Агар Суннатнинг бир қисми йўқолса, қонунчиликнинг бир қисми йўқолади².

в) Оламлар Парвардигори бизни фақат шариатга эргашишга буюриб, шундай дейди:

﴿اتَّبِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾

«(Эй инсонлар) сизларга Парвардигорингиздан нозил қилинган нарсга (Китобга) эргашингиз, ундан ўзга «дўстларга» эргашмангиз! Камдан-кам панд-насиҳат олурсизлар». [Аъроф 3]

﴿قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُم بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ﴾

«Айтинг: «Мен сизларни фақат ваҳий билан қўрқитиб-огоҳлантирурман. (Лекин) гунглар (яъни динсизлар ўзлари учун охирада азоб борлиги ҳақидаги ваҳий билан) қўрқитилаётган вақтда даъватни эшитишмайди» [Анбиё 45]

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾

«Пайғамбар ўзи сизларга ато этган нарсани олинглар, у зот сизларни қайтарган нарсадан қайтинглар ва Аллоҳдан қўрқинглар! Албатта Аллоҳнинг жазоси қаттиқдир» [Ҳашр 7]

(1)

﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾

«Сизга – ҳамма нарсани баён қилиб берувчи, ҳидоят, раҳмат ва мусулмонлар учун хушхабар бўлган Китобни-Қуръонни нозил қилдик» [Наҳл 89]

Қуръони Каримда Росулulloҳ ﷺ келтирган ҳидоят (эслатма) ҳақида баён қилинган бўлиб, унга итоат қилиш ва амал қилиш вожибдир. Чунки Суннат Қуръондан бўлиб, баён қилиш Суннат орқали амалга ошади ва унинг асли Қуръонда қайд қилинган. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾

«Сизга эса одамларга нозил қилган нарсаларни (яъни, шариат аҳкомларини) баён қилиб беришингиз учун ва шояд тафаккур қилсалар, деб бу эслатмани-Қуръонни нозил қилдик» [Наҳл 44]

(2)

«Суннатнинг ваҳий эканлиги, унинг (Аллоҳ томонидан) муҳофаза қилингани, унинг ҳужжат ва дин асосларидан бири эканлигига очиқ ҳужжат» номли китобимизда Суннатнинг ҳужжатлиги ва муҳофаза қилингани ҳақида далилларни батафсил келтирдик.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾

«Эй мўминлар, Аллоҳга итоат қилингиз ва пайғамбарга ҳамда ўзларингиздан бўлган (яъни мусулмон) ҳокимларга бўйсунингиз! Бордию бирон нарса ҳақида талашиб қолсангиз – агар ҳақиқатан Аллоҳга ва охират кунига ишонсангиз – у нарсани Аллоҳга ва пайғамбарига қайтарингиз! Мана шу яхшироқ ва чиройлироқ ечимдир» [Нисо 59]

﴿فَلَا صَدَقَ وَلَا صَلَّى وَلَكِنْ كَذَبَ وَتَوَلَّى ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَتَمَطَّى ۗ أُولَىٰ لَكَ فَأُولَىٰ ۖ ثُمَّ أُولَىٰ لَكَ فَأُولَىٰ ۖ أَيْخَسَبُ الْإِنْسَنُ أَنْ يُنْزَلَ سُدًى﴾

«На (Қуръон ва пайғамбарни) тасдиқ этди ва на намоз ўқиди! Балки у (Қуръонни) ёлғон деди ва (иймондан) юз ўгирди! Сўнгра (мана шу қилмишларидан уялиш ўрнига) гердайданича ўз аҳли томон кетди! (Эй кўрнамак инсон) ўлим бўлсин сенга, ўлим! Сўнгра яна ўлим бўлсин сенга, ўлим! Инсон ўзини (бу дунёда дину иймонга буюрилмасдан, охиратда эса қайта тирилиб ҳисоб-китоб қилинмасдан) бекор ташлаб қўйилишини ўйларми?!» [Қиёмат 31-36]

﴿إِنْ أَحْكَمُ إِلَّا لِلَّهِ﴾

«Ҳукм қилиш фақат Аллоҳнинг ўзига хосдир» [Анъом 57]

﴿وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾

«Сизлар (бу ҳаёти дунёда кофирлар билан) ихтилоф қилган ҳар бир нарсанинг ҳукми (қиёмат кунда) Аллоҳга (қайтарилур ва У Зот ким ҳақ, ким ноҳақ эканлигини ажратиб берур). Мана шу Аллоҳ Парвардигоримдир. Ўзига суяндим ва Ўзига илтижо қилурман» [Шўро 10]

Аллоҳ Таоло айтади:

﴿فَإِنْ تَنَزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾

«Бордию бирон нарса ҳақида талашиб қолсангиз, у нарсани Аллоҳга ва пайғамбарига қайтарингиз!» [Нисо 59]

Яна айтади:

﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبْيِينًا لِّكُلِّ شَيْءٍ﴾

«Сизга ҳамма нарсани баён қилиб берувчи Китобни-Қуръонни нозил қилдик».

[Наҳл 89]

Росулуллоҳ ﷺ айтадилар:

«كُلُّ أَمْرٍ لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»

«Бизнинг ишимиздан бўлмаган ҳар қандай иш рад этилади».

Бу – асл шариатга эргашиш ва унга боғланиш эканига далолат қилади. Албатта инсон мукаллаф (масъул) бўлиб, тақлифнинг маъноси мукаллафни шариат қилиш ёки тарк этиш ёки ихтиёрни тақозо қилган нарсага мажбурлашдир. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿فَأَسْتَقِيمْ كَمَا أَمَرْتُ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾

«Бас (эй Муҳаммад), сиз ва сиз билан бирга тавба қилган зотлар ўзингизга буюрилгани янглиғ Тўғри йўлда бўлингиз! Туғёнга тушмангиз! Албатта У Зот қилаётган амалларингизни кўриб тургувчидир»

[Ҳуд 112]

Шариат келишидан олдин ҳукм ҳам йўқ. Шавконий ўзининг «Иршодул Фүҳул» китобида шундай дейди: «Рисолат келиб, даъват етказилганидан кейин, ҳоким фақат шариат бўлиши борасида ҳеч қандай ихтилоф йўқ». Ғаззолий «Мустасфо» китобида айтади: «Ҳукм қилинган нарса мукаллафнинг ишидир, шариат келишидан олдин ҳукм йўқ. Ақл эса ҳоким эмас, балки ҳукмни тушунтирувчидир». Нававий роҳимаҳуллоҳ «Мажмуъ Шарҳул Муҳаззаб» китоби, таҳорат бобида шундай деганлар: «Мазҳаб китобларида шундай дейилади: шариат келишидан олдин нарсаларнинг асли нима – жоизми ёки ҳаромми ёки ҳукм йўқми? Бу борада уч машҳур йўналиш мавжуд бўлиб, муҳаққиқлар наздида улардан тўғриси шариат келишидан олдин ҳукм йўқдир. Бу вақтда инсон қилган иши устидан ҳаром ёки мубоҳ деб ҳукм чиқарилмайди, чунки ҳаром ёки мубоҳ деб ҳукм чиқариш шариатга хосдир. Энди шариат келишидан олдин қандай қилиб буни даъво қилиш мумкин. Бизнинг мазҳабимиз ва аҳли суннанинг барча мазҳабларининг фикри шундан иборатки, аҳкомлар фақат шариат билан тасдиқланиб, ақл бирор нарсани тасдиқламайди». Шотибий роҳимаҳуллоҳ «Мувафақот» китобида айтади: «Шариат келишидан олдин амаллардаги асл – тақлифнинг бекор қилинишидир. Чунки ҳукмни билмасдан олдин ҳукм чиқариш

Дин яратувчи билан махлуқотлар ўртасидаги алоқаларни тартибга солувчи ҳаёт манжадидир йўқ. Чунки усул уламолари наздида таклифнинг шарти таклиф қилинаётган нарсани билишдир¹». Иқтибос тугади.

(1) Имом Набаҳоний роҳимаҳуллоҳ Исломиё шайхия китоби 3-жузи (усулүл фикҳ)да шундай дейди: «Эгасига зарар эмас, балки фойда келтирган нарса ёки амал жоиздир деган баҳона билан амал ва нарсалардаги асл мубоҳликдир деб айтилмайди. Чунки оятнинг маъноси шунки, инсон Пайғамбар олиб келган нарса билан чекланган, агар унга хилоф иш қилса жазоланади. Демак асл Пайғамбарга эргашиш, унинг рисолати ҳукмларига чекланишдир. Асл мубоҳлик, яъни чекловнинг йўқлиги эмас. Чунки барча ҳукм оятлари шариатга мурожаат қилиш ва унга чекланиш зарурлигига далолат қилади. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَمَا آخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ﴾

«(Эй Мухаммад, мўминларга айтинг): **«Сизлар (бу ҳаёти дунёда кофирлар билан) ихтилоф қилган ҳар бир нарсанинг ҳукми Аллоҳга қайтарилур»** [Шўро 10]

﴿فَإِنْ تَنَادَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾

«Бордию бирон нарса ҳақида талашиб қолсангиз, у нарсани Аллоҳга ва пайғамбарига қайтарингиз!» [Нисо 59]

﴿وَرَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَيِّبَاتٍ لِكُلِّ شَيْءٍ﴾

«Ва сизга ҳамма нарсани баён қилиб берувчи Китобни-Қуръонни нозил қилдик» [Наҳл 89]

Росулүллоҳ ﷺ дедилар:

﴿كُلُّ أَمْرٍ لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ﴾

«Бизнинг ишимиздан бўлмаган ҳар қандай иш рад этилади». Бу – асл шариатга амал қилиш ва унга чекланиш эканига далолат қилади. Шунингдек, шариат келганидан кейин нарсалар ва амалларнинг ҳукмлари белгиланди. Демак асл шунки, шариатда нарсалар ва амалларнинг ҳукмлари борми ёки йўқми шунини текшириш лозим. Асл мубоҳликдир, деб ҳисоблаш ва шариат бўла туриб, бевосита ақлдан келиб чиқиб мубоҳ ҳукмини чиқариш мумкин эмас. Шунингдек, нарсалардаги асл тўхталиш ва ҳукм бермасликдир дейилмайди. Чунки тўхталиш амални бекор қилиш ёки шаръий ҳукмини бекор қилишдир, бу эса жоиз эмас. Чунки Қуръон ва Суннатда билмаган нарса ҳақида тўхталиб, ҳукм қилмаслик эмас, балки унинг ҳукмини сўраш айтилган. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾

«Агар билмайдиган бўлсангизлар, аҳли илмлардан сўранглар». [Наҳл 43]

Росулүллоҳ ﷺ таяммум ҳақидаги ҳадисда айтадилар:

﴿أَلَا سَأَلُوا إِذْ تَعْلَمُوا قِيَامًا شِغَاءَ النَّبِيِّ السُّؤَالِ﴾

«Билмасалар нега сўрамайдилар, чунки билмаслиكنинг давоси саволдир».

Демак бу асл тўхталиш ва ҳукм қилмаслик эмаслигига далолат қилади. Шунинг учун Росулүллоҳ ﷺ пайғамбар қилиб юборилганидан кейин ҳукм чиқариш шариатга хос бўлиб, шариатдан олдин ҳукм чиқарилмайдиган бўлди. Демак ҳукм шариат келишига боғлиқ бўлиб қолди, яъни ҳар бир масала учун шаръий далил шарт бўлиб қолди. Шунинг учун фақат далилдан келиб чиқиб ҳукм чиқарилади, ҳудди шариат келганидан кейин ҳукм чиқарилгани каби. Асл шариатдаги ҳукмини излашдир, яъни асл ҳукм учун шаръий далил излашдир. Бу амалга нисбатан. Аммо нарсаларга нисбатан айтадиган бўлсак, нарсалар амалларга алоқадор бўлиб, улардаги асл агар ҳаром эканига далил келмаган бўлса, мубоҳликдир.

Нарсадаги асл мубоҳликдир, унинг ҳаромлигига шаръий далил келсагина ҳаром бўлади. Бунинг баёни қуйидагича: шаръий нусуслар барча нарсаларни мубоҳ

г) Оламлар Роббиси Қуръони Каримнинг бир неча ўринларида бизнинг бу дунёда борлигимиз, ўлим ва ҳаётнинг яратилиши қайси биримиз яхшироқ амал қилишимизни синаш учун эканлигини баён қилган. Амал яхши бўлиши учун Аллоҳ учун самимий ният бўлиши, шариатга мувофиқ бўлиши ва шариатга таяниши керак. Шунинг учун салаф имомлари ушбу икки асосни жамлаганлар. Фузайл ибн Иёз Аллоҳ Таолонинг:

﴿لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾

қилган. Бу нусуслар барча нарсаларни ўз ичига олган ҳолда умумий бўлиб келган. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي الْأَرْضِ﴾

«Аллоҳ сизларга ердаги нарсаларни бўйсундириб қўйганини кўрмадингизми»

[Ҳаж 65]

Аллоҳ Таолонинг ердаги барча нарсаларни инсонга бўйсундириб қўйишининг маъноси ердаги барча нарсаларни мубоҳ қилиб қўйганидир. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ كُلُّوْا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَلًا طَيِّبًا﴾

«Эй одамлар, ердаги нарсаларни ҳалол-пок ҳолида енглар»

[Ҳаж 65]

﴿يَبْنِيْٓ اٰدَمُ حُدُوْدًا رِّبَّتْكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوْا وَاشْرَبُوْا﴾

«Эй одам болалари, ҳар бир сажда чоғида зийнатланингиз (яъни тоза либосда бўлингиз) ҳамда (хоҳлаганингизча) еб-ичаверинглар»

[Аъроф 31]

﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُوْلًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوْا مِنْ رِّزْقِهِ﴾

«У (Аллоҳ) сизлар учун ерни хокисор-бўйсунгувчи қилиб қўйган Зотдир. Бас, у (ер)нинг ҳар томонида юраверинглар ва (Аллоҳнинг берган) ризқ-рўзидан енглар»

[Мулк 15]

Нарсалар мубоҳлиги ҳақида келган оятларнинг барчаси умумий бўлиб келган. Уларнинг умумийлиги барча нарсаларнинг мубоҳлигига далилдир. Демак барча нарсаларнинг мубоҳлиги Шореънинг умумий хитоби билан келган. Уларнинг мубоҳлигининг далили ҳар бир нарсани мубоҳ қилиб келган шаръий нусуслардир. Агар бирор нарса ҳаром қилинса, ушбу умумийликни хослайдиган нас керак бўлади. Шунда ўша нарса умумий мубоҳликдан истисно бўлади. Шундан келиб чиқиб айтамызки, нарсалардаги асл мубоҳликдир. Чунки шариат бирор нарсани ҳаром қилар экан, ўша нарсани умумий нусуслардан истисно қиладиган алоҳида нас келтиради. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ اَلْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيْرِ﴾

«Сизларга ўлакса, қон, тўнғиз гўшти ҳаром қилинди»

[Моидда 3]

Росулulloҳ ﷺ дедилар:

﴿حُرِّمَتْ اَلْحُمْرَةُ لِعَيْنِهَا﴾

«Ароқ ароқлиги учун ҳаром қилинди». Демак шариат қайсидир нарсани ҳаром қилган бўлса, у умумий нусуслардан мустасно ва аслнинг хилофи бўлади. Асл эса барча нарсаларнинг мубоҳлигидир». Иқтибос тугади. Шунинг учун шариат келишидан олдин ҳукм йўқ, шариат масалаларида далилсиз ҳолда ақлдан содир бўлган ҳар қандай ҳукм қабул қилинмайди.

«У сизларнинг қайсиларингиз яхшироқ амал қилгувчи эканлигингизни имтиҳон қилиш учун ўлим ва ҳаётни яратган зотдир» [Мулк 2]

ояти ҳақида айтади: «Яхшироқ амал қилгувчидан мурод, холисроқ ва тўғрироқ амалдир». Шунда, эй Абу Али, холисроқ ва тўғрироғи нима? – деб сўрашди. У киши бундай деди: «Агар амал тўғри бўлиб, холис бўлмаса қабул қилинмайди. Холис бўлиб, тўғри бўлмаса ҳам қабул қилинмайди. Қабул қилиниш учун ҳам холис, ҳам тўғри бўлиши керак. Холис бўлиши – Аллоҳ учун бўлишидир. Тўғри бўлиши – Суннатга мувофиқ бўлишидир». Агар инсон ўз ишини тўғри йўлга қўйишга ёрдам берадиган кўрсатмага эга бўлмаса, синов ва текшириш мумкин бўлмайди. Бу эса ҳар бир таклифий амалнинг далили мавжуд бўлган шариатни сақлашни тақозо этади.

Таклиф талаб қиладиган нарсалардан бири шуки, Аллоҳ Таоло зарра мисқоличалик амални ҳам ҳисоб-китоб қилишини ваъда берган. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۖ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾

«Бас ким зарра мисқоличалик яхшилиқ қилса ўшани кўрур. Ким зарра мисқоличалик ёмонлиқ қилса, уни ҳам кўрур»

[Залзала 7-8]

Ушбу оят зарра миқдорича амалнинг ҳам манбаси ваҳийга қайтиши ва унга кўра инсон ҳисоб-китоб қилинишини тақозо этади. Шунингдек, зарра мисқоличалик амални яхши ёки ёмон деб сифатланиши ҳам Аллоҳ томонидан бўлиши ва Аллоҳ унга кўра инсонни ҳисоб-китоб қилишини тақозо этади. Шунинг учун ёлғиз ақлнинг ҳукми шаръий ҳукм дейилмайди. Шунингдек, Аллоҳ Таоло бирор таклифий масалада бир инсоннинг раъйи ёки ақлий ҳукмига қарши чиққанни жазоламайди. Бу оятлар зарра мисқолича ва ундан катта амалларни ҳам таклиф ўз ичига олишига қатъий далилдир (яъни, қонунчилик кенг қамровли бўлиб, қиёматгача бўлган барча инсоний муаммоларга тегишли, яъни таклифга алоқадор бўйруқ ва тақиқларни ўз ичига олади). Бу оятлар яна шариат далилларини сақлаш зарурлигини ҳамда шариат аҳкомларини истинбот қилиш ва унга кўра амал қилиш учун лозим бўлган кўрсатмаларни сақлаш кераклигини тақозо этади. Шунда инсон

ўзи бажараётган амалнинг яхши ёки ёмон эканини ажратиб олади.

д) Аллоҳ Таоло инсонларни Ўзи ҳисоб-китоб қиладиган бирор масалада ҳам беҳудага, яъни ҳеч қандай амр ва тақиқсиз ташлаб қўймади. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿أَجْسَبُ الْإِنْسَنُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى﴾

«Инсон ўзини бекор ташлаб қўйилишини ўйларми?!» [Қиёмат 36]
Агар бирор масала амр ёки тақиқдан холи бўлса, унда инсоннинг беҳуда ташлаб қўйилгани исбот бўларди ва уни қилган ишига яраша муҳосаба қилиш имконсиз бўларди. Чунки ваҳий амридан холи бўлгани учун у ишни яхши ёки ёмон деб сифатлаш мумкин бўлмасди, бинобарин у иш учун ҳисоб-китоб қилиш нотўғри бўларди. Бу эса – ҳар бир ишда амр ва тақиқ мавжудлигини, зарра мисқолича амалга ҳам ҳисоб-китоб борлигини ҳамда ўша зарра мисқолича амал ваҳийдаги манбасига биноан яхши ёки ёмон деб сифатланишини исботловчи – қатъий оятларга зиддир. Дарҳақиқат ваҳий баъзи амр ва тақиқларни исботлаш ёки далиллашда гумонга асосланишга руҳсат берди ва буни диннинг бир қисми деб ҳисоблади. Уларнинг исботига гумон аралашини уларни диндан чиқариб юбормайди. Масалан, икки мужтаҳид ихтилоф қилди, улардан бири аёл кишини ушлаш таҳоратни бузмайди деб шаръий далиллардан истинбот қилса, унинг ҳукми шаръий ва диндан бўлади. Агар иккинчиси мана шу ҳукмнинг зиддини шаръий далиллардан истинбот қилса, яъни аёлни ушлаш таҳоратни бузади деб ҳукм чиқарса, унинг ҳукми ҳам шаръий бўлади. Биринчиси, худди иккинчиси каби, бу масалада шариатнинг ҳукми шудир деган гумони ғолиб келгани учун Аллоҳга итоат қилган бўлади. Чунки ҳар иккиси ҳам ушбу масалага оид амр ва тақиқни ҳамда у ёки бу тушунчанинг эҳтимоли бор бўлган нусусларни топдилар. Шореъ ўзининг амалга оид айрим шаръий аҳкомларидаги нусусларини бир неча йўналишга бурилишини ва бир неча маънони англатишини хоҳлагани учун мужтаҳид нусуслар ва уларнинг далолатларини тушунишда ўз ақлини ишга солди ва Аллоҳга итоат қиладиган ва ижтиҳоди етиб борган нарсага кўра ҳисоб-

китоб қилинадиган тушунчага етиб борди¹. Шореъ нусусларни ўрганиш ва тушунишда амалий чораларни қўллашга эътибор қаратганини олдин ҳам айтиб ўтган эдик. Бу нарса нафс-ҳаво билан ҳукм чиқаришдан ва нусусларни ўз истак хоҳишига кўра тушунишдан тўсади. Агар мужтаҳид буларнинг барчасидан холи бўлса ҳамда нусуслар ва уларнинг маъно ва далолатларини усул ва луғат қоидаларига кўра тушунишда ақлини ишлатса, шаръий ҳукмни чиқаради. Қисқа калималарда турли ва кўп маъноларни ўз ичига олган нусуслар ўз ичига олган бу қудрат фикҳ илмининг кенгайишига олиб келди ҳамда нусусларни қиёматгача инсоний муаммоларни ўз ичига оладиган қилиб қўйди.

е) Мўминлар онаси Оиша ривоят қилишича, Росулulloҳ дедилар:

«مَنْ أَخَذَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ، فَهُوَ رَدٌّ»

«Ким бизнинг ишимизда ундан бўлмаган нарсани пайдо қилса, у рад этилади». Муслим ривояти. Нававий ҳадиснинг шарҳида бундай дейди: «Иккинчи ривоятда:

«مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»

«Ким бизнинг ишимиздан бўлмаган ишни қилса, у рад этилади» деган. Араб тили олимларига кўра, ҳадисдаги (الرد) калимаси рад этилган маъносида бўлиб, ҳисобга олинмайдиган ботил деганидир. Бу ҳадис Ислом динининг буюк асосларидан бири ҳамда Росулulloҳ нинг қисқа, аммо чуқур маънога эга ҳадисларидандир. Бу ҳадис ҳар қандай бидъат ва тўқималарни очиқ инкор қилмоқда. Иккинчи ривоят бу маънони янада кучайтиради. Чунки баъзи одамлар бидъатни қилиб туриб, мен ҳеч қандай янгилик пайдо қилмадим, дейиши мумкин. Шунда унга иккинчиси, яъни барча бидъатларни рад этадиган очиқ ҳадис билан қарши чиқилади. Бу бидъатни ўша киши пайдо қилганми ёки ундан олдингиларми фарқи йўқ... Бу ҳадис ёдда сақланиши, мункарларни бекор қилишда фойдаланилиши ва уни далил қилиб келтириш кенг ёйилиши лозимдир». Иқтибос тугади.

(1) «Суннатнинг ваҳий экани, унинг сақлангани, унинг ҳужжатлиги ва дин усулларидан бири эканига очиқ ҳужжат» номли китобимиздаги «Амалга оид шаръий ҳукмлар гумонга асосланган бўлиши мумкинлигининг исботи» номли бобга қаранг.

Шунингдек, ақлга таянган, шаръий далиллар ва кўрсатмалардан холи бўлган, ваҳийдан ўзилган ва аслдан ажралган ҳукм рад этилади. Чунки у бизнинг ишимизда ундан бўлмаган, яъни ундан олинмаган ишни пайдо қилишдир. Бу фатво асосида амал қилиш бизнинг амримизга тўғри келмайдиган амал бўлиб, у рад этилади ва у ботилдир.

ж) Аллоҳ Таоло пайғамбар юбормагунча азобламаслиги аниқ ҳақиқатдир. У зот одамларни ўзи огоҳлантирган ва уларга нимадан қўрқиш кераклигини баён қилган нарсага кўра ҳисоб-китоб қилади. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّى يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

«Аллоҳ бирон қавмни ҳидоят қилганидан кейин то уларга сақланишлари лозим бўлган нарсаларни аниқ баён қилиб бермагунча, уларни йўлдан оздиргувчи бўлмади (яъни ҳамма нарсани билиб туриб ўзларини сақламаган кимсаларнигина йўлдан оздирди). **Албатта Аллоҳ ҳамма нарсани билгувчидир»** [Тавба 115]

﴿مَنْ أَهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ ضَلَّٰ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا﴾

«Ким ҳидоят йўлига юрса, бас, ўзи учун юрар. Ким (ҳидоят) йўлидан озса, у ҳам ўз зиёнига озур. Ҳеч бир кўтаргувчи (яъни, гуноҳкор жон) **ўзга жоннинг юкини** (яъни гуноҳини) **кўтармас. Биз то бирон пайғамбар юбормагунча** (у орқали ўзимизнинг амру фармонларимизни юбориб, унга итоат қилишдан бош тортмагунларича, бирон кимсани) **азоблагувчи эмасмиз».** [Исро 15]

﴿وَأَوْحَىٰ إِلَيْنَا هَٰذَا الْقُرْآنَ لِأُنذِرْكُمْ بِهِ ۖ وَمَنْ بَلَغَ﴾

«Сизларни ва Қуръон етиб борган кишиларни (охират азобидан) **огоҳлантиришим учун менга мана шу Қуръон ваҳий қилинди»** [Анъом 19]

﴿قُلْ إِنَّمَا أُنذِرْكُمْ بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنْدُرُونَ﴾

«Айтинг: «Мен сизларни фақат ваҳий билан қўрқитиб-огоҳлантирурман. (Лекин) гунглар (яъни динсизлар ўзлари

учун охиратда азоб борлиги ҳақидаги ваҳий билан) қўрқитилаётган вақтларида даъватни эшитмайдилар»»

[Анбиё 45]

﴿رُسُلًا مُّبْتَلِينَ وَمُنْذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾

«Токи бу пайғамбарлар ўтганларидан кейин одамлар учун Аллоҳга қарши ҳужжат бўлиб қолмаслиги учун пайғамбарларни (мўминларга жаннат ҳақида) хушxabар элтувчи ва (кофирларни дўзах азобидан) қўрқитувчи қилиб юбордик. Аллоҳ қудрат ва ҳикмат эгаси бўлган Зотдир»

[Нисо 165]

Бу оятлар ваҳийни огоҳлантирувчи сифатида нозил бўлганини ва унинг ҳукмлари огоҳлантирилганларга ҳужжат эканини кўрсатади. Кимга очиқ-ойдин огоҳлантириш келса, унга қарши ҳужжат қоим бўлади ва унга қарши чиқса, жазога лойиқ бўлади. Ким Исломнинг ҳукмларини инкор қилиб, ўрнига бошқасини қабул қилса ёки ўз замонидан бошқа замонга қўйса, Ислом рисолати асосланган улуғ асослардан бирига қарши чиққан бўлади. Ким Исломни тўлиқ эмас деб ҳисобласа, башариятга туширилган ҳужжатга қарши бўлади. Ким қонунчиликка асоси ақл бўлган нарсани киргизса, мазкур оятларга қарши чиққан бўлади. Оятларки, огоҳлантиришни ваҳийга чеклаб, ваҳий мукаллафлар нимадан сақланиши кераклигини баён қилиш учун келганини айтмоқда. Шунингдек, ваҳий асосида ҳужжат қоим бўлади ва ҳисоб-китоб, савоб ва жазо тайинланади.

з) Огоҳлантириш фақат ва фақат ваҳий билан бўлади. Ваҳийдан бошқа қонунга эргашиш қатъан қайтарилган. Башариятга у орқали ҳужжат қоим бўладиган огоҳлантириш ўрнатилиши, инсоният чиқарган қонунларнинг йўлини тўсиш ва одамларга фақат ваҳийга эргашиш имконини бериш учун ваҳий сақланиб қолиши керак. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿اتَّبِعْ مَا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ﴾

«(Эй Муҳаммад), Парвардигорингиздан сизга ваҳий қилинган нарсаларга эргашинг»

[Анъом 106]

﴿اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾

«(Эй инсонлар), сизларга Парвардигорингиздан нозил қилинган нарсга (Китобга) эргашингиз, ундан ўзга «дўстларга» эргашмангиз! Камдан-кам панд-насиҳат олурсизлар» [Аъроф 3]

﴿قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُم بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنذِرُونَ﴾

«Айтинг: «Мен сизларни фақат ваҳий билан қўрқитиб-огоҳлантирурман. (Лекин) гунглар (яъни динсизлар ўзлари учун охиратда азоб борлиги ҳақидаги ваҳий билан) қўрқитилаётган вақтларида даъватни эшитишмайди»»

[Анбиё 45]

Ваҳий бу Китоб ва Суннат, ваҳий бу ҳужжат ва тўлиқ огоҳлантиришдир. Дарҳақиқат ваҳий тўхтаган. Муҳаммад ﷺ дан кейин Аллоҳ унга янги қонунлар нозил қиладиган ёки йўқолган қонунларни янгилайдиган пайғамбар йўқ. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ﴾

«Муҳаммад сизлардан бирон кишининг отаси эмасдир, балки у Аллоҳнинг пайғамбари ва пайғамбарларнинг сўнггисидир»

[Аҳзоб 40]

Бу эса Ислом динига – ақида ва шариатига – даъват қилинган кишиларга қиёмат кунигача тўлиқ ва мукаммал ҳужжат қолиши зарурлигига далолат қилади. Шунингдек, бу ҳужжат Китоб ва Суннатда тўла, сақланган, аниқ ва очиқ-ойдин ҳолда одамларга етиб бориши зарур. Бас, Ислом низоми ўз ақидаси ва шариати билан мукаммалдир. Бирор масала ваҳийга боғланган қонундан холи эмас. Унда ушбу масалада зулм бўлишига олиб борадиган бирор инсоний қонун мавжуд эмас. Бу эса қиёматгача башариятга адолат мезонини ўрнатиш орқали неъматни мукаммал қилиш учун шариатни Қуръон ва Суннат билан асраб авайлашни талаб қилади.

Имом Ибн Ҳазм Андалусий

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾

«Бугун сизларга динингизни комил қилдим, неъматимни бенуқсон, тўқис қилиб бердим ва сизлар учун (фақат) Исломни дин қилиб танладим» [Моида 3]

ояти ҳақида шундай дейди: Аллоҳ Таоло бизга Ислом шариатини баён қилиб беришни Ўз Пайғамбарига буюрган.

Кимки шариат сақланиб қолмаслиги мумкин, у ўзгариши ҳамда ҳеч қачон ажратиб бўлмайдиган даражада ёлғон билан аралашиб кетиши мумкин деса, унга бундай деймиз: сен унда Аллоҳ Таолонинг динимизни комил қилгани, Исломни бизга дин қилиб танлагани ва Исломдан бошқа барча динларни қабул қилишдан қайтаргани қандай бўлишини айтиб берчи?! Бу нарса қиёматгача биз учун боқий қоладими? Ёки бу фақат саҳоба رضي الله عنهлар учунми? Ёки саҳобалар учун ҳам, биз учун ҳам эмасми? Юқорида айтилган уч ваҳддан биттаси тўғри бўлиши лозим. Агар жавоб: буларнинг ҳаммаси қиёматгача биз учун боқий қолади, деган жавоб бўлса, Исломнинг барча қонун-қоидалари комил ва биз учун неъмат бенуқсон бўлгани тўғри бўлади. Бу Росулulloҳ ﷺнинг дин борасида айтган сўзлари ва бизга лозим бўлган нарсалар ҳақидаги баёнларининг сақланиб қолганига ҳамда унга ундан бўлмаган нарса аралашмаганига қатъий далилдир»¹. Иқтибос тугади.

и) Аллоҳ Таоло Аъроф сурасининг 3-оятида эргашиш фақат Аллоҳ нозил қилган нарсага чекланишини айтди. Аллоҳ Таоло Қуръони Каримда Ўз Пайғамбари тилида айтади:

﴿إِنِ اتَّبِعْ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾

«Мен фақат ўзимга ваҳий қилинадиган нарсага эргашурман. Мен фақат очиқ огоҳлантирувчиман» [Аҳқоф 9]

Аллоҳ Таоло яна айтади:

﴿وَأَتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾

«Ва (фақат) сизга Парвардигорингиз томонидан ваҳий қилинган оятларга эргашинг» [Аҳзоб 2]

Аллоҳ Таоло огоҳлантиришни ваҳийга чеклаб, буни қуйидаги ояти билан таъкидлади:

﴿قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُمْ بِالْوَحْيِ﴾

«Айтинг: «Мен сизларни фақат ваҳий билан қўрқитиб-огоҳлантирурман» [Анбиё 45]

Яъни огоҳлантириш ҳамда сўз ва амалдаги эргашиш фақат ваҳийга чекланган бўлади.

(1) Ибн Ҳазм Андалусийнинг «Иҳком фи усулил аҳком» китоби 1-жуз, 122-123 саҳифалар. Дорул Кутуб Илмий, Байрут, 1405 ҳижрий, 1985 милодий.

Аллоҳ Таоло Пайғамбар ﷺ га эргашишга буюрди. Бу эса Пайғамбарнинг буйруқ ва қайтаруви Аллоҳ нозил қилган нарса, яъни ваҳийдан эканлигига далолат қилади. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾

«(Эй инсонлар), сизларга Парвардигорингиздан нозил қилинган нарсага (Китобга) эргашингиз, ундан ўзга «дўстларга» эргашмангиз! Камдан-кам панд-насиҳат олурсизлар»

[Аъроф 3]

Аллоҳ Таолонинг

﴿اتَّبِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُم﴾

(Сизларга нозил қилинган нарсага эргашингиз), деган қавли нимага амал қилиш кераклигини кўрсатадиган қатъий баён бўлса,

﴿وَلَا تَتَّبِعُوا﴾

(Ундан ўзга «дўстларга» эргашмангиз) қавли бошқа ҳар қандай нарсага амал қилишни тақиқловчи қатъий чекловдир. Умми (саводсиз) Пайғамбарга эргашишга буюриш унинг сўзи, амали, буйруғи ва қайтаруви ваҳийдан эканига далилдир.

й) Дин ўзи мукаммал бўлиб, унда ҳар бир нарсанинг баёни бор. Дарҳақиқат Аллоҳ динни мукаммал қилиб, у орқали мусулмонларга бўлган неъматини тўлиқ қилди ва кофирларни ундан ноумид қилди. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿الْيَوْمَ يَبْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن دِينِكُمْ فَلَا تَحْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾

«Бугун энди кофир бўлган кимсаларнинг сизларни динингиздан (чиқаришдан) умидлари узилди. Бас, улардан қўрқмангиз. Мендан қўрқингиз! Бугун сизларга динингизни комил қилдим, неъматимни бенуқсон, тўқис қилиб бердим ва сизлар учун (фақат) Исломни дин қилиб танладим»

[Моида 3]

Аллоҳ Таоло бизга Исломни дин сифатида рози бўлар экан, бирор кишидан Исломдан бошқа динни қабул қилмаслигини ваъда берди – Унинг ваъдаси ҳақ – ва Исломдан бошқа динни

Дин яратувчи билан махлуқотлар ўртасидаги алоқаларни тартибга солувчи ҳаёт манжажидир ушлаганларни охирада зиён кўрувчилардан бўлишини айтди. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَسِرِينَ﴾

«Кимда-ким Исломдан ўзга дин истаса, бас (унинг дини Аллоҳ ҳузурида) ҳаргиз қабул қилинмайди ва у охирада зиён кўргувчилардандир» [Оли Имрон 85]

Бу эса Аллоҳ Таоло инсониятдан Исломдан бошқасини дин (ақида ва шариат, яъни ҳаёт низоми) сифатида ҳеч қачон қабул қилмаслигига далилдир.

Аллоҳ Таоло қонунчиликни мукаммал қилиб, инсоннинг зарра мисқоличалик амалини ҳам қолдирмай, у ҳақида унинг яхши ёки ёмонлигини баён қилиб берган ҳукмни берди ва уни эргашиш вожиб бўлган тақлиф қилиб қўйди. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى﴾

«Инсон ўзини бекор ташлаб қўйилишини ўйларми» [Қиёмат 36] яъни бирор жабҳада буйруқ ва қайтарувсиз ташлаб қўйиладими? Аллоҳ Таоло айтади:

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۖ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾

«Бас, ким (ҳаёти-дунёдалик пайтида) зарра мисқоличалик яхшилик қилса (Қиёмат кунда) ўшани кўрур. Ким зарра мисқоличалик ёмонлик қилса уни ҳам кўрур» [Залзала 7-8]

Демак ваҳийдан бир баён қилувчи бўлиб, ҳар бир амалда яхшини ёмондан ажратиб бериши керак, токи унга кўра ҳисоб-китоб тўла бўлсин.

Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبْيِينًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾

«Сизга – ҳамма нарсани баён қилиб берувчи, ҳидоят, раҳмат ва мусулмонлар учун хушxabар бўлган Китобни-Қуръонни нозил қилдик». [Наҳл 89]

﴿وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ﴾

«Сизлар (бу ҳаёти дунёда кофирлар билан) ихтилоф қилган ҳар бир нарсанинг ҳукми (қиёмат кунда) Аллоҳга (қайтарилур ва У Зот ким ҳақ, ким ноҳақ эканлигини ажратиб берур)» [Шўро 10]

﴿فَإِنْ تَنَزَّعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾

«Бордию бирон нарса ҳақида талашиб қолсангиз, у нарсани Аллоҳга ва пайғамбарига қайтарингиз!» [Нисо 59]

Диннинг ўзи ваҳийга боғлиқ экани далиллар билан собитдир. Аллоҳ Таолонинг бизни ҳар қандай келишмовчиликни Аллоҳ ва Росули, яъни Қуръон ва Суннатга қайтаришга буюриши, Қуръон ва Суннатда ўша келишмовчиликнинг ҳукми борлигини англатади. Аллоҳ Таолонинг қонун чиқариш ҳуқуқини фақат Ўзига чеклаши ва ҳар қандай келишмовчиликнинг ҳукми Аллоҳга қайтишидан аён бўладигани, ўша нарсанинг ҳукмини Қуръон ва Суннатда баён қилиб берган бўлиши лозим.

Бу лафзлар (في شيء), (كل شيء), (من شيء), (و ما) каби умумийликни англатувчи сийғаларда келган. Уларнинг барчаси умумийликни ифодалайди. Яъни ҳар бир ҳодисанинг унга нисбатан позицияни белгиловчи ҳукми бўлади.

Аллоҳ Таолонинг:

﴿تَبَيَّنَا لِكُلِّ شَيْءٍ﴾

«Ҳар бир нарсани баён қилувчи» [Наҳл 89]

деган қавлининг умумийлигига кўра ҳамда Аллоҳ Таоло бу динни мукаммал қилди деган очиқ нусусга кўра банда учун далили бўлмаган ёки ҳукмга далолат қилувчи кўрсатма бўлмаган амал бўлиши шаръан мумкин эмас. «Баъзи ҳодисаларнинг шаръий ҳукми йўқ, яъни бандаларнинг баъзи амаллари борки, шариат уларга далил ёки унинг мақсади ҳақида мукаллафни огоҳлантирувчи кўрсатма келтирмай уларни бутунлай эътиборсиз қолдирган» деган даъво – бу ерда Қуръон баён қилмаган нарса бор ҳамда ҳукми зикр қилинмаган амалнинг мавжудлиги сабабли бу динни Аллоҳ мукаммал қилмаган¹, демак у тўлиқ бўлмаган диндир деган маънони англатади. Бу эса Қуръоннинг нусусларига зиддир ва шунинг учун ҳам у ботил даъводир². Бу оятлар Қуръон ва Суннат ҳамда уларнинг ичидаги қонунчиликка бўлган далиллар сақланиши

(1) «Қонунчиликда бўшлиқ йўқ», номли бобга қаранг.

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ﴾

«Бугун сизларга динингизни комил қилдим»

[Моидда 3]

(2) Тақийуддин Набаҳонийнинг «Исломий шахсия китоби (Усулул фикҳ) 3-жўзига қаранг.

лозимлигини тақозо этади. Шунда, мужтаҳид бу Шореънинг ҳукми деган гумоннинг ғолиб келиши орқали ваҳийдан истинбот қилинган шаръий ҳукмни чиқаришга қодир бўлади. Уларнинг сақланиб қолмаслиги эса баён ва тушунтиришнинг йўқолишига олиб келади.

к) Шак-шубҳасиз Аллоҳ Таоло Қуръон ва Суннатни одамлар барча ишларида улардан ҳукм излашлари, келишмовчиликларда унга мурожаат қилишлари ва ҳар бир ҳодисада у билан ҳукм чиқаришлари учун нозил қилди. Шунга кўра, улар дунё ва охиратда ҳисоб-китоб қилинадилар ва шу асосда Ислом ҳукмларига содиқликлари кўринади ва даражалари ажралади. Натижада ё савоб оладилар ёки гуноҳкор бўладилар. Агар ўша ҳукмлар ҳозирги замонда сизга етиб келмасдан йўқолса, уларнинг нима маъноси бор?! Уларга риоя қилмаганингиз туфайли жавобгарликка тортилишингиз мумкинми? Уларнинг йўқолиши адолат кўзланган жойда зулм ўрнашини англатмайдими? Бу – ҳукмлар етиб келган одамларга ҳужжат қоим бўлиб, етиб келмаганларга қоим бўлмаслигини англатмайдими? Бу – ҳукмлар етиб келмаганларнинг ишлари шариат ва унинг ҳукмлари билан назорат қилинмайди дегани эмасми? Бу – ҳукмлар етиб келмаганлар Шореънинг ниятини тушунмайдилар ва бу йўқотиш туфайли қонунлар юборилган мақсад амалга ошмайди, дегани эмасми? Бу шариат олиб келган ижмолий ҳукмлар уларни тафсилоти билан тушунтириб берадиган Суннатдан ажралиб қолганини ва воқеликка бегона бўлиб, татбиқ қилиб ҳамда тушуниб бўлмайдиган тилсимга айланганини англатмайдими? Бу билан Қуръон ҳар бир нарсани баён қилувчи деган сифатини йўқотмайдими? Шунинг учун Суннат Қуръон сақланиб қолганидек сақланиб қолиши лозим. Токи Аллоҳ Таоло рози бўлган Ислом билан Аллоҳ Таолонинг башариятга неъматини тўла бўлсин. Токи Аллоҳ Таоло Уммат учун рози бўлган халифа қилиш амалга ошган вақтда, у иккиси билан дин барпо бўлсин.

Имом Шофейй роҳимаҳуллоҳ айтадилар: «Мен айтдим: фарз биз, биздан олдингилар ва биздан кейингилар барчага бир хилми? У: Ҳа, деди. Мен: Росулulloҳ ﷺнинг буйруғига эргашиш бизга фарз бўлса, бу фарзни адо этиш учун у зот бизга буюрган барча нарсаларни ихота қила оламизми? – дедим. У:

ҳа, деб жавоб берди. Мен айтдим: Сиз ё сиздан олдин ёки кейин келган ва Росулulloҳ ﷺни кўрмаган киши Аллоҳ Таолонинг фарзини, яъни Росулulloҳ ﷺга эргашишни бажаришда Росулulloҳ ﷺдан келган хабарлардан бошқа йўл топа оладими? Менинг бунга фақат хабар орқали амал қила олишим Аллоҳ Таоло менга Росулulloҳ ﷺнинг ҳадисларини қабул қилиш мажбуриятини юклаганини англатади¹.

Аллоҳ Таоло Ислom динини барча одамларга нозил қилди² ва рисолатни пайғамбарлик замонида яшаганларга чекламади. Ваҳий орқали нозил бўлган ақида, шариат, қиссалар ва хитоб барча одамларга умумийдир. У Росулulloҳ юборилгандан қиёмат кунигача бўлган барча башариятга қаратилган. Аллоҳ Таоло айтди:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

«(Эй Муҳаммад), Биз сизни шак-шубҳасиз, барча одамларга: (мўминларга жаннат ҳақида) хушхабар бергувчи, (кофирларни дўзах азобидан) огоҳлантиргувчи бўлган ҳолингизда, пайғамбар қилиб юбордик. Лекин кўп одамлар билмаслар» [Сабаъ 28]

(1) «Ал-Умм», 7-қисм, 251-саҳифа, ёки Шофеийнинг «Илмлар тўплами» 21-22 саҳифалар. Доктор Абдуғаний Абдуҳолиқнинг Суннатнинг ҳужжатлиги китоби 262-263 саҳифалар, Дорул Оламия Лилкитабил Исламий, Халқаро Ислomий фикр институти 1995 йил нашри.

(2) Имом Ибн Ҳазм «Иҳком» китобининг 1-жилд, 97-саҳифасида Аллоҳ Таолонинг:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ ءَآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾

«Эй мўминлар, Аллоҳга итоат қилингиз ва пайғамбарга ҳамда ўзларингиздан бўлган (яъни мусулмон) ҳокимларга бўйсунингиз! Бордию бирон нарса ҳақида талашиб қолсангиз – агар ҳақиқатан Аллоҳга ва охира кунига ишонсангиз – у нарсани Аллоҳга ва пайғамбарига қайтарингиз! Мана шу яхшироқ ва чиройлироқ ечимдир» [Нисо 59]

оятдаги «қайтаринг» сўзи ҳақида шундай дейди: «Қайтаринг»дан мурод Қуръон ва Росулulloҳ ﷺдан бўлган хабарга қайтаринг эканининг далили шуки, Уммат бу хитоб бизга ва қиёматгача яратиладиган ва руҳ бериладиган инсу жинларга ҳамда Росулulloҳ ﷺ даврида бўлган ва у зотдан кейин келган ҳар бир кишига қаратилганига ижмо қилгандир. Доктор Абдуғаний Абдуҳолиқнинг Суннатнинг ҳужжатлиги китоби 263-саҳифа, Дорул Оламия Лилкитабил Исламий, Халқаро Ислomий фикр институти 1995 йил нашри.

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾

«Айтинг (эй Мухаммад): «Эй одамлар, албатта мен сизларнинг барчангизга Аллоҳ (юборган) элчиман. У шундай зотки, самовот ва ер Унинг мулкидир. Ҳеч қандай илоҳ йўқ, фақат Унинг Ўзи бордир. Ҳаёт ва ўлим берадиган ҳам Унинг Ўзидир. Бас, Аллоҳга ва Унинг элчисига – Аллоҳга ва Унинг сўзларига ишонадиган уммий пайғамбарга – иймон келтирингиз ва унга эргашингиз, шояд ҳидоят топурсиз»

[Аъроф 158]¹

Бу хитоб Аллоҳ Таолонинг:

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾

деган қавлига кўра барча инсонларга қаратилган хитобдир. Инсон деб аталган ҳар бир киши, яъни бу умумий хитоб нозил бўлгандан то қиёматгача бўлган одамларга Пайғамбаримиз юборилгандир. Аллоҳ Таоло бу умумийликни қуйидаги қавли билан таъкидлаган:

﴿إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ﴾

(Албатта мен сизларга (юборилган) Аллоҳнинг элчисиман).

Бу ерда хитоб қилинганлар орасида инкор этиб, иккиланганлар борлигини инobatга олиб, хабарни таъкидлаш учун (ان) калимаси қўлланилган. Хитоб қилинганларнинг (جميعا) билан таъкидланиши нусусни умумий эканини кўрсатади. Токи Пайғамбаримизнинг рисолати маълум одамлар ёки маълум

(1) Улусий, Розий ва Ибн Ошур тафсирлари, Шаъровийнинг Фикрлар китоби. Доктор Фозил Сомироий айтади: «Бу сифатлар яҳудийларга эслатиш ва насиҳат қилиш учун келтирилди. Чунки улар Мухаммад ﷺнинг пайғамбарлигини инкор этиб, Мусодан кейин пайғамбар йўқлигини даъво қилишди ва Мухаммаднинг даъватини оғир олишди. Улар ҳеч бир элчи Мусога ўхшамайди деб эътиқод қилишарди. Шунда Аллоҳ Таоло осмонлару ернинг соҳиби ёлғиз Ўзи эканини, фазилатни хоҳлаганига беришини, бир пайғамбар жўнатиб, кейин бошқасини жўнатиш унчалик катта иш эмаслигини, бу нарса Унинг қўлида эканлигини эслатди. Тирилтириш ва ўлдиришни эслатар экан, уларга Аллоҳ Таоло шариатни ва бошқасини тирилтиришни эслатмоқда. Шундай экан, бу ерда ушбу сифатлар зикр қилинаётганидан ажабланманг, чунки қисса буюқдир».

замонга хосланиб қолмасин ҳамда даъват барча одамларга етказилсин.

л) Ҳужжат одамларга қарши собитдир. Шунинг учун пайғамбарлардан кейин одамларнинг Аллоҳ ҳузурида узрлари йўқ. Бу эса ҳужжат қиёматгача қоим бўлишини тақозо қилади. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾

«Токи бу пайғамбарлар ўтганларидан кейин одамлар учун Аллоҳга қарши ҳужжат бўлиб қолмаслиги учун пайғамбарларни (мўминларга жаннат ҳақида) хушxabар бергувчи ва (кофирларни дўзах азобидан) огоҳлантиргувчи қилиб юбордик. Аллоҳ қудрат ва ҳикмат эгаси бўлган зотдир» [Нисо 165]

Агар диндан бирор нарса йўқолса, дин ўша нарсанинг жузлари ҳақидаги ҳужжатсиз қолади. Бу эса далил қоим бўлиши ва унга кўра ҳисоб-китоб қилинишига зиддир.

м) Суннатдан бирор нарсанинг йўқолиши Қуръонда нозил бўлган диндан бирор нарсанинг баёни йўқолишини билдиради. Бу эса, Қуръон баён қилувчи деган сифатини йўқотди деганидир. (Дарҳақиқат Қуръон Суннатни баён қилувчи қилиб белгиланган). Аллоҳ Таоло айтади:

﴿قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾

«Айтинг: «Аллоҳга бўйсунингиз ва пайғамбарга бўйсунингиз! Энди агар юз ўғирсангизлар бас, (пайғамбар) зиммасида ўзига юкланган нарса (яъни одамларга Аллоҳнинг динини етказиш) бордир, сизларнинг зиммангизда эса ўзларингизга юкланган нарса (пайғамбарга бўйсунингиз) бордир. Агар унга бўйсунсангиз ҳидоят топасиз. Пайғамбар зиммасида (сизларни зўрлаб динга киргизиш эмас, балки) фақат (сизларга Ҳақ динни) етказиш бордир» [Нур 54]

Бу дин зое бўлишдан сақланган ва Суннат ҳам зое бўлишдан сақланган деганидир. Суннатнинг барчаси бизгача етиб келган. Чунки у билан Қуръон баён қилинади, унинг ижмолий ҳукмлари муфассал бўлади, мутлақ ҳукмлари қайдланади,

лафзлари шарҳланади ҳамда аҳком ва маънолари изоҳланади. Суннат билан дин мукаммал бўлади. Бизнинг вазифамиз унинг саҳиҳини заифидан ажратишдир. Зеро шаръий ҳукмларнинг катта қисми Суннатдан олинган. Чунки Суннат Қуръонни баён қилади ва уни шарҳлаб, тушунтиради. Фуруъларни асосига боғлайди ҳамда Қуръонда асли бўлмаган янги ҳукмларни қонунийлаштиради. Дин Суннат билан мукаммал бўлган, неъмат тўла бўлган ва Аллоҳ Таоло бизга Исломни Қуръон ва Суннатдаги аҳкомлари билан бирга дин қилиб танлаган. Аллоҳ Субҳанаҳу ва Таоло айтади:

﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾

«Сизга эса одамларга нозил қилган нарсаларни (яъни, шариат аҳкомларини) баён қилиб беришингиз учун ва шояд тафаккур қилсалар, деб бу эслатмани-Қуръонни нозил қилдик»

[Наҳл 44]

Аллоҳ Таоло яна айтади:

﴿وَمَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾

«Биз сизга иймон келтирган қавм учун ҳидоят ва раҳмат бўлган бу Китоб-Қуръонни фақат уларга ўзлари ихтилоф этаётган нарсаларни баён қилиб беришингиз учунгина нозил қилдик»

[Наҳл 64]

Шаръий ҳукмга етишнинг муфассал асослари мавжуд бўлганига қарамай, гумоннинг ғолиб келиши билан шаръий ҳукмларга етиш йўлига ҳам рухсат берилган. Айрим Қуръон оятларининг далолати зонний (гумонли) бўлиши мумкин бўлгани каби, Суннатда келган оҳод хабарларнинг субути ёки далолати зонний бўлиши мумкин. Шунинг учун, ўсули фикҳга кўра, дин тўлалигича Аллоҳ Таолонинг ҳар бир иш, ҳар бир масала ва ҳодисага алоқадор бўйруқ ва қайтарувларини рўёбга чиқаради. Шунингдек, зарра мисқоличалик амалга кўра ҳисоб-китоб қилиш ва унга кўра яхшилик ёки ёмонликка эришиш имкониятини рўёбга чиқаради. Шунинг учун бу динни бизга етказганларнинг ижмоси қатъий бўлиши керак, акс ҳолда, диннинг собитлиги, мукаммаллиги ва барча нарсаларни ўз ичига олганлигининг қатъийлиги ҳақида шубҳа пайдо бўлади. Бизга бўйруқ ва қайтарув етиб келиб, ҳисоб-китоб қилиш имконияти рўёбга чиқдими, демак динни мукаммал ҳолда

етказган ва улар туфайли дин барқарор бўлган кишиларнинг ижмолари тўғрилиги ҳақида қатъий ишонч пайдо бўлади.

н) «Суннатнинг ваҳий эканлиги ва унинг (Аллоҳ томонидан) муҳофаза қилингани унинг ҳужжат ва дин асосларидан бири эканлигига очиқ ҳужжат» номли китобимизда ҳадис илмлари ва уларнинг тафсилотлари манҳажининг нозиклиги орқали Суннатни сақлашни батафсил баён қилдик.

Демак таклиф тақозо этадиган нарсасуки, биз шаръий ҳукмларни воқеаларга тушириш амалиётини билишимиз керак. Токи ҳар бир воқеа учун инсоннинг ҳаёт тарзини тартиблаштирадиган ҳамда мукаллафнинг амалларини ва бир-бирлари билан бўладиган алоқаларининг ҳукмларини муолажа қиладиган, шунингдек, давлат, ҳаёт ва жамият низомлари ҳақидаги аҳкомларни баён қиладиган шаръий ҳукм чиқарилсин. □

ҒАРБ ҲАЗОРАТИ ҲАЛОКАТ ВА ТҮЛИҚ ҚУЛАШ ЁҚАСИДА

Абдулхолиқ Абдун Али

Ҳизб ут-Таҳрир – Судан вилояти

матбуот бўлими аъзоси

Ғарб ҳазоратининг ниҳояси бошланди, унинг қуёши ботадиган ва шон-шўҳрати сўнадиган вақт келди. У дафн маросимининг эълон қилинишини кутмоқда... Чунки у ўзининг барча қадриятларини тугатди. У ҳозир инсоният тарихи давомида дуч келмаган ахлоқий таназзул, тубан турмуш тарзи ва маънавий қашшоқликнинг энг паст даражасига тушиб қолди.

Ғарб ҳазоратининг ҳақиқати ва унинг қадриятлари ҳақида фикр юритган ҳар бир киши унинг улуғланаётган «олий қадриятлари» асл воқеликка зид келишини кўради. Чунки Ғарб жамиятларининг барча жабҳаларида бузуқ қадриятлар ва ахлоқсизлик кенг тарқалгани ҳар бир кўзи очиқ ва соғлом табиатли кишиларга сир эмас.

Ғарб жамиятлари мисли кўрилмаган даражада ахлоқий таназзулдан ва ҳатто ҳайвонлар ҳам ўзига муносиб кўрмайдиган қадриятлар таназзулидан азият чекмоқда. Бунга гомосексуализм, маҳрамлар ўртасидаги зино, оиланинг бузилиши, эр-хотин ўртасидаги хиёнатга олиб келадиган ўткинчи хиёнаткорона муносабатлар билан жинсий истакни қондириш, ажралишнинг юқори кўрсаткичлари, вояга етмаганлар ҳомиладорлиги, аборт, турмуш қуриш ва туғишдан бош тортиш каби иллатларнинг кенг тарқалганини мисол қилиш мумкин. Бу эса уларнинг жамиятларини қариликдан азият чекадиган жамиятга айлантириб қўйди.

Эҳтимол, Ғарб ҳазоратининг қулаш арафасида тургани ҳақида гапирганларнинг энг ростгўйи Саййид Қутб роҳимаҳуллоҳ бўлса керак. У шундай деган эди: «Инсоният бугун тубсиз жар ёқасида турибди... Бу унинг устида муаллақ турган ҳалокат таҳдиди туфайли эмас... Чунки бу муаммонинг сабаби эмас, балки унинг белгисидир... Асл муаммо инсониятнинг «қадриятлар» оламида банкротга учраганидир. Чунки инсон ҳаёти шу қадриятлар соясида соғлом ўсиб, тўғри ривожланиши мумкин. Бугунги Ғарб дунёси инсониятга бера оладиган ҳеч қандай қадриятларга эга эмас. У энди ўзининг мавжуд бўлиб туришига бўлган ишончни ҳатто ўз кўнглига ҳам сола олмайди». У яна шундай қўшимча қилади: «Ғарб

дунёсининг инсоният устидан етакчилиги ниҳоясига етмоқда. Бу ғарб ҳазорати моддий жиҳатдан банкротга учрагани ёки иқтисодий ва ҳарбий қуввати заифлашгани учун эмас, балки, у энди етакчилик қилишига имкон берадиган қадриятларга эга бўлмай қолгани учун шундай бўлди. Шунинг учун Европанинг истеъдоди орқали инсоният эришган моддий ютуқларни сақлаб қолиб ривожлантиришга, инсониятни янги, ўзига хос метод ёрдамида ҳақиқий қадриятлар билан таъминлашга қодир етакчилик зарур. Бундай метод ва қадриятларга эга бўлган ягона тизим Ислом низомидир. Бу Уммат учун уйғонишнинг, азизлиги ва халқлар орасидаги етакчилик мавқеига қайтишнинг ягона тарихий имкониятидир. Бу эса фақат шариат аҳкомларини ўрнатиш орқали амалга ошади. Зеро, шариат аҳкомлари юксак ахлоқлар ҳимоя қилинишини кафолатлайди. У бизни ғарб жамиятининг заҳарли иллатларидан, жирканч ишлари ва ахлоқий таназзулидан сақлайди. Шунингдек, бизга Аллоҳ инъом этган, айни пайтда талон-торож қилинаётган бойлик ва ресурслардан оқилона фойдаланишни таъминлайди».

Саъд Каҳтоний айтади: «Ғарб ўзини инсоний қадриятлар ҳомийси, хавфсизлик ва тинчлик элчиси ҳамда бизнинг кўриниб турган дунёмиз билан чегараланган ердаги жаннат жарчиси сифатида кўрсатди. Бироқ, унинг етакчилик даври инсониятни ер юзидан деярли йўқ қилган икки жаҳон уруши билан бошланди. Ушбу икки урушнинг ўзидаёқ етмиш миллиондан ортиқ инсон ҳалок бўлди. Бу қадар кўп сондаги одамнинг ҳаётига зомин бўлиш анъанавий қурооллардан кўра кучлироқ ва ҳалокатлироқ қуроолларни талаб қилар эди. Шунинг учун ғарб кишиси ўзининг бутун иқтидорини оммавий қирғин қуроолларини ўйлаб топишга қаратди. Шундай қилиб, бир лаҳзадаёқ ўн минглаб инсонни йўқ қилишга қодир ядровий қурол пайдо бўлди.

Атом бомбаси Нью-Мексико саҳроларида синовдан ўтказилганидан сўнг, уни одамлар устида синаб кўришга қарор қилинди. Сўнг, у Япониянинг Хиросима шаҳрига ташланди. Бомба портлаган лаҳзада 70 000дан ортиқ инсон ҳалок бўлди. Кейин Нагасаки шаҳрининг ўн минглаб аҳолисини нобуд қилган иккинчи бомба ташланди. Омон қолганларнинг кўпчилиги кейинчалик куйиш, саратон ёки радиация таъсиридан ҳалок

бўлди... Бу икки шаҳар аҳолисининг ушбу фожиа оқибатларидан азоб чекиши узоқ йилларгача давом этди.

Ғарб ўзининг қирғин қилишга лаёқатли эканлигини исботлади. Чунки у битта қурол билан 200 000дан ортиқ одамни ўлдирди».

У яна айтади: «Ғарбнинг оқ танли одам ҳазоратидан бошқа ҳазоратга мансуб инсонларга бўлган муносабатига назар ташланса, унинг юзини безаб турган косметика йўқолиб, инсонпарварлигининг сохталиги фош бўлади. Инсон қадр-қиммати поймол қилинишининг энг даҳшатли мисолларидан бири африкаликларни қул қилиб сотиш жиноятидир.

Оқибатлари ҳали ҳам сезилиб келаётган бу мисол ғарб ҳазоратини тарк этмайдиган шармандалик доғи бўлиб, унинг қора тарихидан буни ўчириш мумкин эмас.

Қул савдоси

Ғарб давлатлари саноат инқилобини бошлаш учун кўп сонли ишчи кучига муҳтож эди. Европаликлар саноат ишлаб чиқариш тезкорлигини ошириш ва янги ғарб дунёсини қуришнинг энг муносиб йўлини африкаликлар меҳнатидан фойдаланиш деб кўришди. Европа давлатлари Африка соҳилларида африкаликларни овлаш марказларини барпо этишди. Ўқ отар қуроллар билан қуролланган маданиятли ғарб кишиси учун ибтидоий африкаликларни овлаш қийин эмас эди. Мустамлакачи давлатларнинг мустамлакалари кўпайгани сари, уларни ишчи кучи билан таъминлаш учун кўп сонли қулларга эгалик қилиш зарурати долзарб бўлиб қолди. Натижада, қул савдоси гуллаб-яшнади, саноат лойиҳалари эгалари ниҳоятда бойиди ҳамда қора қитъа аҳолисини қувиб чиқиш ва хом-ашё ресурсларини талон-торож қилиш ҳисобига ишлаб чиқариш икки баравар кўпайди. Баъзи тадқиқотлар шуни кўрсатадики, Африкадан кўчириб кетилган кишилар сони юз миллионга етган.

Қул савдоси халқаро савдога айланди ва у «учбурчак савдо» деб номланди. Чунки Европадан Африкага товарлар жўнатилиб, қулларга алмаштирилган. Кейин қуллар Америка ва Европага жўнатилиб, у ерда яна товарларга алмаштирилган. Америкага юборилган ҳар беш қулдан фақат битта қул етиб борган. Қолганлари эса зўравонлик, қотиллик, касаллик ва очликка дучор бўлиб, вафот этган.

Ахлоқий таназзул:

Ғарбнинг инсониятга қарши жиноятларини тасвирлаб ёзмоқчи бўлган ҳар қандай киши, кўп жилдли асарлар муаллифи бўлиши мумкин. Шунинг учун оқ одам етакчилиги давридаги таназзулнинг бошқа жиҳатига, яъни ахлоқий таназзулга эътиборни қаратамиз. Ғарб ҳазорати инсонни марказий ўринга қўйиб, уни самовий ваҳийдан узиб қўйганидан бошлаб, ўзининг ахлоқий камолотга эриша олмаслигини тан олган. Диндан ташқарида ахлоқий қадриятлар тизимини қуришга бўлган ҳар қандай уриниш қум устига уй қуришга ўхшайди. Чунки ахлоқ динга асослансагина тўғри шаклланади.

Ғарб ҳазоратида инсоннинг ўзи ўзи учун ўлчовга айланган. Шунинг учун кимгадир маъқул кўринган нарса бошқаларга жирканч кўриниши ёки бунинг акси бўлиши мумкин. Бундай «ахлоқий нисбийлик» тушунчасига кўра, ахлоқ объективлигини йўқотади. Сўзларимиз шунчаки назария бўлиб қолмаслиги учун қуйидаги мисолларни келтирамиз: тасаввур қилинг, инсон табиатини бузувчи жирканч ахлоқсиз иллат бўлган гомосексуализмни ҳатто соғлом табиати сақланиб қолган одамлар ҳам очиқ қоралай олмайди. Америкада бир ёш йигит ЛГБТ байроғини шунчаки ёқиб юборгани учун 16 йилга озодликдан маҳрум этилди. Суд уни гейларни ҳақорат қилгани учун 15 йилга, ёнғинга эҳтиётсизлик учун 1 йилга озодликдан маҳрум этди.

2015 йилда АҚШ олий суди бир жинслилар никоҳини қонунийлаштирди. Замонамизнинг энг қудратли давлатларидан бирининг ўша пайтдаги президенти Барак Обама бу қарорни «Бу Американинг ғалабаси ва бу севгининг ғалабаси», деб изоҳлади. Тасаввур қилинг-а, инсон фитратидан четга чиқиш «ғалаба» дея мақталадиган, у учун қурбон бўлганлар улугланадиган қонуний ишга айланди.

Америка ваҳшийликларига мисол:

Ҳозирги кунда «Қўшма Штатлар» деб номланган жойга европаликлар келишганида у ерда 120 миллион ҳинду бўлган. Аммо эпидемиялар, кучли алкоголь ва оммавий қирғинлар билан давом этган 300 йиллик уруш бу аҳолини деярли йўқ қилди. Европаликлар ҳиндуларни ва уларнинг чорваларини қирғин қилиб, ерларини эгаллаб олишди. Мустақиллик эълон

қилинганидан 120 йил ўтганидан кейин ҳам, қурулланган АҚШ армияси томонидан 1900 йилгача қирғинлар давом эттирилди. Ҳинду қабилаларнинг ибтидоийлиги ва қолоқлиги уларнинг оммавий қирғин қилинишига сабаб бўлди. 1900 йилга келиб, фақат 338 минг ҳинду тирик қолди. Американинг биринчи президентлари қизил танли ҳиндуларга нисбатан содир этган жиноятлари ва зулмлари тўғайли ҳокимиятга келишар эди. Чунки қайси генерал қизил танли ҳиндуларга кўп зулм қилса, унинг президентликка сайланиш имконияти ортарди. Аҳвол шу даражага етдики, америкаликлар бундай қонли ваҳшийликлар билан мақтанадиган бўлишди. Плимут колонияси губернатори Вильям Бредфорд шундай деган эди: «Ҳиндулар орасида касалликларни ёйиш Худога ёқимли ишдир. У бу одамларга ўлим келтирганингизни кўриб завқланади. Шундай қилиб, ҳар 1000 ҳиндудан 950 нафари ҳалок бўлади. Уларнинг жасадлари дафн этилмасдан ерда чириб йўқолади. Худога иймон келтирганлар Унинг ушбу неъматини учун шукр қилишлари керак».

Ҳиндулардан тортиб олинган ресурслардан фойдаланиш учун арзон ишчи кучига муҳтож бўлган америкаликлар қирғин қилиш стратегиясини қисман ўзгартириб, уларни мажбурий меҳнат тизими орқали йўқ қилишга ўтишди. 1846 йил Америка армияси Калифорнияни босиб олди. Статистик маълумотларга кўра, Калифорния ҳиндуларининг 80 %и мажбурий меҳнатга бўйсундириш билан йўқ қилинган. Айни пайтда, аёллар ва болалар савдоси фаоллашган. 1830 йилда АҚШ Конгресси ҳиндуларни мажбуран кўчириш қонунини қабул қилди. Шундай қилиб, кўчиб келиб жойлашган америкаликларга ҳиндуларни ўз ерларидан қувиб чиқиш ёки агар хоҳлашса ўлдириш ҳуқуқи берилди.

Ўша пайтда АҚШ армияси мунтазам кучлари вабо тарқаган ҳудудларга мажбуран кўчирилган чероки, чокто, чикасо, крик ва семинол ҳиндуларидан тирик қолганларини йўқ қилди. 1776 йил чероки ҳиндуларига қарши олиб борилган ҳарбий кампанияда уларнинг шаҳарлари ёқиб юборилди, экин майдонлари вайрон этилди ва ўрмонларда яширинганлар таъқиб этилиб ўлдирилди. Уч йил ўтгач, Жорж Вашингтон аскарларга ороқо ҳиндулари аҳоли пунктларини вайрон этиб, ер юзидан йўқ қилиш ҳақида буйруқ берди. Шунинг учун

сенека ҳиндулари Америка республикаси отаси Жорж Вашингтонни «шаҳарларни вайрон қилувчи», деб аташган. Унинг буйруғига кўра, сенека ҳиндулари яшайдиган 30та шаҳарнинг 28таси тўлиқ йўқ қилинган. Ирокеза ҳиндулари сардорларидан бири 1792 йил Жорж Вашингтонга шундай деган эди: «Сенинг номинг тилга олинса, аёлларимиз ваҳимага тушиб, юзлари оқариб кетади. Болаларимиз эса, қўрқувдан оналарининг бўйнига ёпишади».

Қўшма Штатлар асосчиларининг барчаси Жорж Вашингтоннинг изидан боришди. Ҳатто Америка эркинлиги элчиси ва мустақиллик декларацияси муаллифи сифатида танилган Томас Жефферсон ўз мудофаа вазирига АҚШ экспансиясига қарши турган ҳиндуларга болта билан қарши туришни ва уларни йўқ қилмагунча бу болтани қўймасликни буюрган. У унга шундай деган эди: «Ҳа, улар баъзиларимизни ўлдиришлари мумкин. Аммо биз уларни йўқ қиламиз ва уларнинг изини ер юзидан ўчириб ташлаймиз». 1636 йил нарагансетт ҳиндулари чечак касаллигига дучор бўлишган. Чунки америкаликлар уларга чечак бактерияси юқтирилган совғаларни беришган. Ҳиндулар капитан Жон Олдамни оммавий қирғинда айблаб, уни қатл қилишганида, Америка 1637 йилда бактериологик қурол ёрдамида нарагансетт ҳиндуларини қирғин қилиш орқали қасос олди. 1763 йил америкаликлар томонидан қасддан бактериологик қурол қўлланиниги исботловчи биринчи ҳужжат пайдо бўлди. Англия бош қўмондони лорд Жеффри Амхерст Анри Букега хат ёзиб, ундан ҳиндулар билан музокара олиб боришни ва уларга чечак бактерияси юқтирилган адёлларни тақдим этишни талаб қилган. Буке унга: «Мен уларга бактерия юқтирилган баъзи адёлларни совға қилишга ҳаракат қиламан ва касаллик ўзимга юқмаслиги учун керакли эҳтиёт чораларини кўраман», деб айтган. Чечак касалхонасидан олинган бактерия юқтирилган адёл ва рўмолчалар орқали эпидемия оттава, ирокеза, майами ва ленапе ҳиндулари орасида тарқалиб, 100000дан ортиқ болалар, қариялар, аёллар ва ўсмирларни ўлдирди. Амхерст ҳужжатида бактериологик уруш «Розетта тоши» номи билан аталган. Яна бир ҳужжатга кўра, 1837 йил 20 июнда Форт-Кларкда ҳам чечак бактерияси юқтирилган адёллар мандан ҳиндуларига берилган. Бу бир йилдан камроқ вақт ичида

100000 кишининг – болалар, қариялар, аёллар ва эркакларнинг ўлимига олиб келган. Бу қурбонлар сони ҳақида берилган энг камтарона баҳодир. Тахминан 15 йил ўтгач, бутун Қўшма Штатларни Калифорния ҳиндуларини йўқ қилишни энг яхши усули нима? – деган савол қизиқтирди. Сан-Франциско шаҳар газеталаридан бири 1853 йил 6 мартда: «Биз бу ерда ҳиндуларни милтиқ ёки чечак билан йўқ қилишга тўлиқ тайёرمىз... ва бу ҳозир амалда бажарилмоқда», деб ёзди. Мустамлака даврида ҳиндуларга чечак касаллигини мунтазам равишда юқтириш давлатлар ва махсус тижорат компаниялари томонидан қўллаб-қувватланган уюшган амалиётга айланди. Кўчиб келганлар бундан хурсанд бўлиб, шу муносабат билан байрамлар ўтказишди. 1860 йил 10 июлда San-Fransisko Bulletin газетасида чиққан мақолада: «Бу лаънати ирқни бутунлай йўқ қилиш учун бактериялар қўлланмоқда», дейилади. Америкалик тарихчи Роберт Хейзер «Калифорния ҳиндуларининг йўқ қилиниши» номли китобида қуйидагича ёзади: «Ҳиндуларни йўқ қилиш оқ ирқни ифлосланишидан сақлаб қолиш учун зарурий чорадир. Оқ танли киши Худога ўхшаган суратда қолиши учун улар (ҳиндулар) ва ўрмондаги йиртқич ҳайвонларга қарши ов қилиниши керак». Америкалик таниқли тарихчи Франсис Яркин: «Ҳиндуларга келган қирғинлар учун уларнинг ўзлари жавобгар. Чунки бизнинг ҳазоратимизга қўшилмаган ҳар бир киши йўқ қилиниши керак», деб ёзади. Мустамлака маъмурлари ҳиндуни ўлдириб, унинг бошини олиб келганларга мукофот беришган. Кейинчалик бош териси олиб келиниши билан чекланишган. Қурбоннинг ўзлигини аниқлаш зарур бўлган ҳоллар бундан мустасно. Тарихчи Мунир Аккаш бутун дунё бўйлаб Америка қирғинлари қурбонлари сонини 112 миллион киши деб ҳисоблайди.

Британия империяси жиноятлари

Ҳиндистонлик ёзувчи ва дипломат Шаши Тарур Британия империясининг кўплаб жиноятларни содир этиб, тарихда қонли из қолдиргани ҳақида ёзади. Унга кўра, Британия ўзи босиб олган юртлар бойликларини тугатиб битирган ва халқлар бойликларини талон-торож қилиш орқали ўзининг саноат инқилобини молиялаштирган. «The Independent» газетасида

чиққан мақолада Британиянинг бешта энг шафқатсиз жиноятлари рўйхати келтирилган.

1 – Иккинчи инглиз-бурлар уруши (1899-1902).

Инглизлар бур аҳолисининг олтидан бир қисмини, асосан аёллар ва болаларни тўплаб, гавжум концлагерларга қамаган. Номаълум сондаги қора танли африкаликлар билан бирга лагерга қамалган жами 107 000 кишидан 27 927 киши касаллик ва эпидемиялардан вафот этган.

2 – Амритсар қирғини

1919 йил 13 апрелда тинч намоишчилар Амритсарда Британия мустамлакачилигига қарши норозилик билдириш учун ҳукумат буйруғига қарши чиқди. Генерал Режинальд Дайер қўмондонлиги остидаги Гуркха аскарлари уларни Жаллианвала боғида қуршовга олиб, ўққа тутди. Ўн дақиқа давом этган ўққа тутиш натижасида 379дан 1000 нафаргача одам ҳалок бўлди ва мингдан ортиқ одам яраланди. Кейинчалик Британия жамоатчилиги Дайерни қаҳрамон сифатида олқишлади ва унга мукофот сифатида 25 000 фунт стерлинг йиғди.

3 – Ҳиндистон билан Покистоннинг бўлиниши

1947 йилда Сирил Рэдклифф Ҳиндистон ва янги ташкил этилган Покистон ўртасидаги чегараларни белгилаш учун масъул этиб тайинланди. Ҳиндистон ярим оролининг бўлиниши диний асосда амалга ошди. Натижада 10 миллионга яқин одам, жумладан, Покистондаги ҳиндлар ва Ҳиндистондаги мусулмонлар уйларини тарк этишга мажбур бўлдилар. Чунки вазият тезда кенг миқёсдаги зўравонликларга айланиб кетди. Баъзи ҳисоб-китобларга кўра, динлараро тўқнашувларда миллионга яқин одам ҳалок бўлган.

4 – Британиянинг Кениядаги жиноятлари (1951-1960)

Минглаб кекса ёшдаги кенияликларнинг айтишича, улар 1951-1960 йиллардаги мау-мау қўзғолони пайтида зўравонликка учраб, қийноққа солинган. Улар Британия ҳукуматидан 200 миллион фунт стерлинг товон пули талаб қилишган.

Британия кучлари кикуйя қабиласи аъзоларини «Британия концлагерлари»да ёки қамоқ лагерларида ҳибсда сақлаган. Уларнинг айтишича, улар Британия кучлари томонидан мунтазам қийноққа солинган ва жинсий зўравонликларга

дучор бўлишган. Тарихчи Дэвид Андерсон ҳалок бўлган кенияликлар сони 20 мингга етганини айтади. Кэролайн Элкинс эса, қурбонлар сони 100 мингга етади деб ҳисоблайди.

5 – Британия ҳукмронлиги даврида Ҳиндистонда юз берган оммавий очарчилик

Тахминан 12 миллиондан 29 миллионгача бўлган ҳиндлар Британия мустамлакачилиги даврида очликдан ўлган. Даҳшатли очарчилик даврида ҳам Ҳиндистондан Британияга миллионлаб тонна дон жўнатилган.

1943 йил юз берган Бенгал очарчилигида тахминан 4 миллион киши ҳалок бўлди. Бенгалда ҳалокатли очарчилик ҳукм суриб турган бир пайтда Британия бош вазири Уинстон Черчилль инглиз аскарларга ва Греция каби давлатларга озиқ-овқат жўнатган. Черчилль Бенгал очарчилиги ҳақида шундай деган эди: «Мен ҳиндлардан нафратланаман. Улар ваҳший динга эргашувчи ваҳший халқдир. Очарчиликка уларнинг ўзлари айбдор, чунки улар қуёндек кўпаяди».

Франция: мустамлакачилик, талончилик, геноцид, қулчилик ва ҳақиқатларни яшириш тарихи

Тарих Франциянинг бугунги кунгача давом этган мустамлакачилик амалиётига гувоҳдир. Инсоният тарихидаги ўша қоронғи даврда Франция халқларни эксплуатация қилди, бойликларини талон-торож қилди, оммавий қирғинларни содир этди ва қул савдоси билан шўғулланди. У 1524 йил ўзининг мустамлакачилик фаолиятини бошлаганидан сўнг, Шимолий ва Ғарбий Африканинг 20та давлатида ўз ҳукмронлигини ўрнатди. Тахминан уч аср давомида Африка қитъасининг 35 %и француз мустамлакачилари назорати остида бўлди. Сенегал, Кот-д'Ивуар ва Бенин каби давлатлар қул савдоси марказларига айланди ҳамда уларнинг ресурслари фаол равишда талон-торож қилинди. Африканинг турли минтақаларида француз мустамлакачилиги даври тахминан беш аср давом этди. Иккинчи жаҳон урушидан кейин француз мустамлакаларида мустамлакачиликни рад этиб, мустақилликни талаб қилган норозилик намоишлари бошланди. Франция уларга қарши ҳарбий куч ишлатиб, қонли репрессия билан жавоб берди. Бунинг натижасида 2 миллиондан ортиқ африкалик ҳалок бўлди. Франция ўз урушларида қатнашишлари эвазига мустақиллик беришни

ваъда қилган Африка давлатларида ҳам намойишларга қарши зўравонлик қилди. Жазоир 132 йиллик мустамлакачиликдан кейин 1962 йил мустақилликка эришгунига қадар, Франция бу юртда мунтазам равишда зўравонлик ва қонли куч ишлатишни давом эттирди. Мустақилликка эришиш учун мустамлакачиликка қарши урушда қатнашган бир миллион Жазоир фуқаролари Франциянинг жиноятлари қурбони бўлди. 1830 йилдан бошлаб Жазоир жамиятига қарши маданий геноцидни амалга оширди. У Жазоир халқи ўзлигини ва 300 йиллик тарихга эга бўлган, Усманийлардан қолган ёдгорликларни йўқ қилишга ҳаракат қилди.

Шунингдек, Франция ўзининг сиёсий таъсири остида бўлган давлатларда инсон ҳуқуқларини жиддий равишда бузди. 1994 йилда Руандада «тутси» этник гуруҳига қарши содир этилган геноцид бунинг энг ёрқин мисолларидан биридир. Тахминан 800 минг кишининг ҳаётига зомин бўлган бу геноцид тарихдаги энг катта фожиалардан биридир. Кейинчалик унинг содир этилишида Париж катта роль ўйнагани маълум бўлди. Чунки француз аскарлар, жиноятга ҳозирлик кўрилаётгани ҳақида маълумотга эга бўлишларига қарамай, қирғинлар бошланишидан олдин минтақани тарк этишган. Бундан ташқари, халқаро ҳисоботларда француз аскарларнинг Руандадаги қирғин ижрочиларига бевосита ёрдам бергани қайд этилган. Франция Руандадаги оммавий қирғинларни олдини олиш ўрнига, «хуту» ҳукуматида қурол-яроғ етказиб берган ва логистик ёрдам кўрсатган. Шунинг учун Парижга қарши ҳатто ҳозиргача суд жараёнлари давом этмоқда. Бундан ташқари, Франция ушбу жиноятлар ҳақидаги ҳужжатларни ўз ичига олган архивларга киришга тақиқ қўйган. 2017 йил сентябрда Франция Конституциявий суди Руандадаги қирғинларни ўрганаётган тадқиқотчиларнинг президент архивида сақланаётган материалларга кириш сўровини рад этди.

Хулоса: Америка ва Европа мустамлакачилиги зўравонлик, зулм, оммавий қирғин ва урушлар билан тўла тарих саҳифаларидир. Бундай зўравонликларга асосланган ҳазорат ҳатто ўз аҳли учун ҳам лаънатга айланди. Шунинг учун у албатта йўқ қилиниши керак. □

АМЕРИКАДА БЎЛИНИШ ЧУҚУРЛАШМОҚДА

Билол Ажилий

1775 йил Жорж Вашингтон бошчилигида инглиз мустамлакачилигига қарши инқилоб бошлангунига қадар Америка Британия таъсири остидаги Европа мустамлакаси бўлган. 1776 йил Филадельфияда бўлиб ўтган йиғинда мустамлакаларнинг мустақиллиги эълон қилинди ва янги давлат – АҚШ пайдо бўлди. Вақт ўтиши билан у ўсиб, ривожланди ва дунёнинг етакчи давлатларидан бирига айланди.

Америка Монро доктринасига асосланиб, ғарбий ярим шарда изоляцион сиёсатни олиб боришни қабул қилди. Монро доктринасини 1823 йил 2 декабрда АҚШ президенти Жеймс Монро Конгрессга йўллаган мурожаатида эълон қилган эди. Бу доктринада ғарбий ярим шардаги барча давлатлар мустақиллиги Европа аралашувидан ҳимоя қилиниши, шунингдек, келажакда бу давлатларга Европа кучлари мустамлакаси сифатида қаралмаслиги кераклиги таъкидланади. Шунга кўра, Америка ташқи сиёсати ғарбий ярим шарни дунёдаги бошқа давлатлардан ҳимоя қилишга асосланган эди. Бу мақсадга эришиш учун Европа давлатлари ўртасидаги кучлар мувозанатини сақлаш стратегиясига таянди. Унинг сиёсий ва ҳарбий фаолияти ғарбий ярим шарга чегараланди ва ундан чиқмади. Фақат Япониянинг кучайиб бораётганидан қўрққани учун Филиппинни босиб олиш бундан мустасно. Ғарбий ярим шарда эса Жанубий Америка ва у ердаги оролларда ўз ҳукмронлигини кенгайтирди. У уларнинг ўртасида кураш кучайиб бораётган Европадаги тўртта йирик давлат: Германия, Франция, Англия ва Россияга нисбатан махсус сиёсатни белгилади. Қўшма Штатлар улар ўртасида кучлар мувозанатини сақлаш сиёсатини олиб борди. У бу давлатлардан бирининг Европада ҳукмронлик қилишига йўл қўймасликка ҳаракат қилди. Европада кучлар мувозанатини сақлаш сиёсатида Англия томонида туриб, унинг сиёсатини қўллаб-қувватлади. Бошқа давлатни ютиб юбормоқчи бўлган ҳар бир Европа давлати билан бирга турди. Америка биринчи навбатда Германиянинг, кейин, Россиянинг Европани ўз назоратига олишидан қўрқар эди. Шунинг учун 1917 йилда Германияга қарши жаҳон урушига кирди. Кейин иккинчи жаҳон

урушигача ўзининг ғарбий ярим шардаги изоляцион сиёсатига қайтди.

Иккинчи жаҳон урушидан сўнг Ғарбий Европа давлатлари вайронага айланди, Шарқий Европани эса Россия босиб олди. Совет Иттифоқи қудратли ҳарбий кучга айланди ва Европада кучлар мувозанатига таҳдид соладиган коммунистик мафкурани фаол равишда тарғиб қила бошлади. Бу вақтда Хитой ҳам коммунистик мафкурани қабул қилди. Бу икки омил 1947 йилда Американи изоляцион сиёсатидан воз кечиб, бошқа давлатлар билан дунё сиёсатида ва халқаро жараёнларни бошқаришда иштирок этишга ундади. Қўшма Штатлар Варшава шартномаси давлатларига қарши туриш учун НАТО каби ҳарбий иттифоқлар туза бошлади. У ўз манфаатларини таъминлаш учун иккитомонламадан тортиб кўптомонламагача бўлган турли ҳарбий шартномалар тузди. Оламнинг молиявий ва иқтисодий сиёсатига етакчилик қилиш учун «катта еттилик» (G7)ни тузиш ташаббуси билан чиқди. АҚШ долларини жаҳон захира валютасига айлантирди. Бу қадамларнинг барчаси Қўшма Штатларга жаҳон сахнасида ўз гегемонлигини мустаҳкамлаш имконини берди.

Американинг бўлиниши ва неоконсерваторларнинг пайдо бўлиши:

1991 йил декабрда Совет Иттифоқи парчаланганидан сўнг, Қўшма Штатлар жаҳон сахнасида тўлиқ ҳукмронлик қилиб, ягона етакчи давлатга айланди. Унинг глобал сиёсатга таъсири ва назорати бугунги кунгача давом этмоқда. Республикачилар билан демократлар ўртасидаги биринчи аниқ келишмовчилик 2001 йилда, кичик Жорж Буш президентликка келганида пайдо бўлди. Унинг ҳокимиятга келиши Пол Вулфовиц, вице-президент Дик Чейни ва мудофаа вазири Рамсфелд каби неоконсерваторлар даврини бошлаб берди. АҚШ 2001 йил 11 сентябр воқеаларини терроризмга қарши уруш ниқоби остида Исломга қарши уруш учун баҳона сифатида ишлата бошлади. Неоконсерваторлар аралашув ва босқинчиликдан фойдаланиб, эски мустамлакачилик усулларига қайтди. Бу Афғонистон ва Ироқда ҳарбий амалиётлар ўтказилишига, Сурияга аралашиш таҳдидига сабаб бўлди.

Кичик Жорж Буш: «Сиз ё биз билан ёки террорчилар билан биргасиз», дея неоконсерваторлар давридаги янги Америка

таълимотини эълон қилди. У демократ президент Билл Клинтон олиб борган ҳамкорлик сиёсатидан воз кечди ва бир томонлама аралашув сиёсатини танлади. Бу сиёсат Европа давлатлари ва Россияни Америкага қарши уюшишга ундади. 2003 йил Америка Ироққа бостириб кирган пайтда бу яққол намоён бўлди. Чунки Франция, Германия ва Россия Америкага қарши туришда муҳим роль ўйнади. Бу эса унга Ироқда жиддий қийинчиликларни келтириб чиқарди. Агар Миср, Сурия ва Кўрфаздаги хоин ҳукмдорлар уни қийин аҳволдан олиб чиқиш учун ёрдам кўрсатишмаганида, АҚШ бу аҳволдан чиқа олмаган бўларди. Неоконсерваторлар сиёсати Ироқда учраган шиддатли қаршилиқ туфайли барбод бўлди. Бу эса уларнинг президентлик сайловларида мағлубиятга учрашларига ва 2008 йилда демократ президент Обаманинг ҳокимиятга келишига олиб келди. Обама ҳамкорлик сиёсатига қайтди ҳамда неоконсерваторларнинг ҳаракатлари, хусусан, Афғонистондаги Баграм ва Ироқдаги Абү Ғурайб қамоқхоналарида инсон ҳуқуқлари бузилиши натижасида жиддий тушиб кетган АҚШ обрўсини тиклашга ҳаракат қилди.

Трамппинг келиши ва бўлинишнинг чуқурлашиши:

Ҳамкорлик сиёсати узоққа чўзилмади. Чунки 2016 йил президент Трамп орқали яна ҳокимиятга келишди. Трамп Америка манфаатларини биринчи ўринга қўйишга, ташқи ёрдамларни қисқартиришга ва бошқа давлатларнинг халқаро хавфсизликка кўпроқ ҳисса қўшишларини кутишга асосланган «биринчи навбатда Америка» тамойилини қабул қилди. Бу эса АҚШнинг изоляционизмга қайтишига олиб келди.

Америка сиёсатида сезиларли ўзгаришлар юз берди. У кўп томонлама муносабатлардан икки томонлама муносабатларга ўтиб, мамлакат учун кўпроқ фойдали бўлган битимларни тузишга интилди. Трамп маъмурияти саккизта халқаро келишувдан чиқди:

1 – Транс-Тинч океани ҳамкорлиги келишуви (2017 йил, январ). Бу келишувнинг америкалик ишчиларга фойда келтирмаслиги таъкидланди.

2 – Париж келишуви (2017 йил, июн). Трамп иқлим бўйича Париж келишувининг АҚШ иқтисодига таъсири салбийлигини айтиб, ундан чиқишини эълон қилди.

3 – Юнеско (2017 йил, октябр). У ташкилотни яҳудий вужудига қарши тарафкашликда айблади.

4 – Эрон ядровий келишуви (2018 йил, май). Эронга қайта санкциялар жорий қилди.

5 – БМТ инсон ҳуқуқлари кенгаши (2018 йил, июн). Кенгашни иккиюзламачилик ва яҳудий вужудига қарши тарафкашликда айблади.

6 – Ўрта ва қисқа масофаларга учувчи ракеталарни йўқ қилиш ҳақидаги шартнома (2019 йил, август). Россияни келишув шартларини бажармаганликда айблади.

7 – Очiq осмон келишуви (2020 йил, май). Россияни мажбуриятларни бажармаганликдан айблади.

8 – Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти (2020 йил, июл). Унинг COVID-19 пандемиясига ёндашуви ва Хитой билан тахминий ҳамкорлиги танқид қилинди.

Қўшма Штатларни «яширин давлат» муассасалари (Пентагон, Давлат департаменти, йирик корпорациялар лоббиси ва нуфузли капиталистлар) бошқаради. Бироқ шундай бўлсада, сўнгги 20 йил ичида жамиятда чуқур бўлиниш кузатилди. Бу бўлиниш дастлаб институционал даражада намоён бўлди, кейин аста-секин кўчаларга чиқди. Демократ Жо Байден ғалаба қозонган 2020 йилги сайловларда бу бўлиниш ўзининг энг юқори чўққисига чиқди.

Байден маъмурияти Трамп сиёсатига тескари сиёсатдан борди. Чунки у Париж келишувига қайтди, Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилотидан чиқишни тўхтатди, НАТО ва бошқа халқаро ташкилотлар олдидаги мажбуриятларини қайта тасдиқлади. Байден маъмурияти олдинги сиёсатдан кўра шиддати пастроқ ва мослашувчанроқ сиёсатга таянди. Аммо, дунёда Россия-Украина уруши ва Судандаги уруш каби бир нечта урушларни, баъзи давлатларда бир қатор давлат тўнтаришларини келтириб чиқарди. Бу эса қарор қабул қилиш ва битим тузишлардаги фарқларни кўрсатади.

Икки партия ва уларнинг тарафдорлари ўртасидаги биринчи тўғридан-тўғри қарама-қаршилик 2021 йилда Трампнинг сайловлардаги мағлубиятидан кейин АҚШ Конгрессига бостириб кирилган пайтда юз берди. Ўшанда Трамп ўз тарафдорларини Вашингтонга йиғилиб, Конгресс ва вице-президент Майк Пенсга сайлов натижаларини бекор қилишга,

Трамппнинг президентлигини сақлаб қолишга мажбурлаш учун уларга қарши чиқишга чақирган эди. Кейинроқ ФТБ Трамппнинг уйига бостириб кириб, бир қанча ҳужжатларни мусодара қилди ва 2024 йилги сайловларда қатнашишига йўл қўймаслик учун суд ишларини бошлади. Бу унинг тарафдорларини ғазаблантирди ва улар тинтувга рухсат берган Нью-Йорк судьясига таҳдид қилишди. Трамп Американи қора кунлар кутаётганидан огоҳлантириб, «Қўшма Штатлар дўзахга қараб кетяпти», деди.

Техас штати Олий суд қарорларига бўйсунмаслигини эълон қилган ва 25 республикачи штат Техас губернаторини қўллаб-қувватлаган вақтда зиддият авж олди. Америкалик журналист Малик Шарқови Россиянинг RT телеканалига берган интервьюсида шундай деди: «Америкада фуқаролик уруши бошланиш арафасида турибди. Бунга нафақат Техаснинг чиқиши, балки Трамппнинг 2024 йилги сайловларда иштирок этишининг тақиқланиши ёки ўлдирилиши ҳам сабаб бўлиши мумкин. Бундай ҳолда фуқаролар уруши муқаррар. Аҳолининг қўлида миллионлаб қуроллар бор, айниқса, жанубий ва жануби-ғарбий штатларда фуқаролар эҳтимол уруш бўлишини кутиб, фаол равишда қурол-яроғ ва ўқ-дори захирашмоқда. «Fox News» телеканали берган маълумотларга кўра, Трамппнинг ишини кўрган судья ўлим таҳдидига учраган, шунинг учун унга қўриқчилар тайинланган».

Президентлик сайловлари ва курашнинг кучайиши:

Президентлик сайловлари яқинлашган сари икки партия ва уларнинг тарафдорлари ўртасида зиддият кучайди. Уларнинг бир-бирларини айблаб баёнотлар бериши бўлинишни чуқурлаштириб юборди. 2024 йил 18 сентябрда Шарқул Авсат газетаси нашр қилган мақолада қуйидагича келади: «Сўров натижалари шуни кўрсатдики, республикачиларнинг деярли ярми, агар Дональд Трамп демократ рақиби Камала Харрисга ютқазса, президентлик сайловлари натижаларини тан олмасликларини айтишган. Улардан баъзилари «қўл қовуштириб ўтирмасликларини ва сайлов натижаларини бекор қилиш учун чора кўришларини» айтишган, деб ёзади USA Today газетаси».

Бошқа томондан, 100дан ортиқ давлатда қонун устуворлиги масаласини ўрганишга ихтисослашган World Justice Project

(Жаҳон адолат лойиҳаси) ўтказган тадқиқотда қайд этилишича, демократларнинг деярли тўртдан бир қисми Харрис мағлуб бўлса, сайлов натижаларини тан олмасликларини айтишган. Натижаларни бекор қилиш учун чоралар кўришни айтган Демократларнинг Республикачиларга қараганда сони кам. Сўров натижаларига кўра, республикачиларнинг 46 %и, демократларнинг 27 %и ўз номзодлари мағлуб бўлса, сайлов натижаларини қабул қилмасликларини айтишган. Айти пайтда республикачиларнинг 14 %и, демократларнинг 11 %и «чора кўришларини» билдиришган.

Бундай бўлиниш давлат муассасаларига ва «давлат ичидаги давлат»га ўз таъсирини ўтказди. Энергетика ва технология корпорациялари, икки асосий партия билан чамбарчас боғлиқлиги учун, АҚШ сиёсий жараёнининг ажралмас қисмига айланди. Бу эса мавжуд бўлинишни янада кучайтирди. Иқтисодий эксперт Абдулғани Кабач 2020 йил 13 ноябрдаги мақоласида шундай ёзади: «Йирик капиталистик компаниялар Америкада иқтисод, сиёсат ва жамиятни назорат қилиб, Америка халқини ҳуқуқларидан маҳрум қилади. Жамиятда пул ва йирик капиталистик компанияларнинг ҳукмронлик қилиши шаклланиб, ҳар қандай радикал фикр ва онг четга сурилган. Ўнг қанот капиталистик тенденциялар фаол рағбатлантирилади. Христианлик дини капиталга бўйсундирилган. Капиталнинг америкаликлар ҳаётини назорат қилишига қарши бўлган илғор ижтимоий ҳаракатлар ҳар томонлама йўқ қилинади».

Ўнгчи ва сўлчилар ўртасидаги бу бўлиниш АҚШ ташқи сиёсатига ўз таъсирини ўтказди. Чунки мамлакатнинг ташқи сиёсати унинг ички ҳолатини акс эттиради. Бу бўлиниш ташқи сиёсатнинг турли жабҳаларида, масалан, Фаластин масаласи, икки давлат ечими, Россия-Украина урушини қандай тугатиш, Эрон, Хитой ва бошқа масалаларга ёндашувларда намоён бўлади. Бу масалаларни барчаси Оқ уйда ким бўлишига боғлиқ бўлади. Бироқ, яҳудий вужудини қўллаб-қувватлаш ва Хитойнинг юксалишига қарши туриш каби баъзи масалалар тубдан ўзгаришсиз қолади.

Хулоса

Бу бўлиниш Америка учун янгилик эмас. Чунки унинг тарихи қон тўкишлар ва фуқаролик урушларига тўла. Капитализм

штатлар ўртасида сезиларли иқтисодий тафовутларни келтириб чиқарди ҳамда этник бўлинишларни ҳал қилиш ўрнига, уларни чуқурлаштирди. Бўлиниш жамиятнинг капиталистик мафкурага ишончсизлигини ҳам кўрсатади. Бу инқирозлар Американи биринчи давлатлик мақомидан туширмайди ёки унинг қулашига олиб келмайди. Аммо улар Қўшма Штатларнинг дунёни бошқаришга яроқсизлигининг исботи сифатида хизмат қилади. Мусулмонларнинг дунёни ислоҳ қилишга, у ерда адолат ва хотиржамликни ёйишга қодир альтернатив ҳазоратга эга эканликларини ҳисобга олсак, бу инқирозлар Американинг ўрнига шу альтернативани олиб келиш зарурлигини кўрсатади. Бу, шунингдек, дунёни капитализм кишанидан халос этиш ва уни Ислом адолати сари етаклаш учун мусулмонлар ўз зиммаларига олишлари керак бўлган улкан масъулиятга ишора қилади. Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾

«(Эй Муҳаммад), дарҳақиқат Биз сизни барча оламларга фақат раҳмат (яъни Аллоҳнинг раҳмати-жаннатига етаклагувчи) қилиб юбордик» [Анбиё 107] □

ҚАЕРДАСИЗ, ЭЙ МУСУЛМОН УЛАМОЛАР?!

Салофа Шумон
Байтул Мақдис

Аллоҳ Таоло айтади:

﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾

«Аллоҳдан бандалари орасидаги олим-билимдонларигина қўрқур» [Фотир 28]

Росулуллоҳ ﷺ дедилар:

«صِنْفَانِ مِنَ النَّاسِ إِذَا صَلَحَا صَلَحَ النَّاسُ وَإِذَا فَسَدَا فَسَدَ النَّاسُ: الْعُلَمَاءُ وَالْأُمَرَاءُ»

«Икки тоифадаги одамлар ўнганса, одамлар ҳам ўнгланади. Агар улар бузилса, одамлар ҳам бузилади: уламолар ва амирлар». Абу Нуайм «Ҳилия»да Ибн Аббосдан ривоят қилган, Суютий «Жомиус сағир»да шу лафз билан зикр қилган.

Уламолар Аллоҳ Таоло дин ва Ислом илмларини тушунишни неъмат қилиб берган, билим ва ҳикмат билан поклаган кишилардир. Улар ҳалол ва ҳаромни одамлардан кўра билгувчироқдир... Албатта уламолар Аллоҳнинг қудратини билишга энг муносибдирлар. Шунинг учун одамлар орасида Аллоҳдан энг қўрқадиганлари бўлиши керак. Улар биринчи навбатда илм байроғини кўтариб, кейин ўзгаришларга интилиш масъулиятини ўз зиммасига олишга муносибдирлар.

Ким шундай бўлса, ҳақни қўллаб-қувватлаш ва ёйиш, насиҳатга муҳтож бўлган ҳар бир кишига – у хоҳ ҳоким бўлсин, хоҳ фуқаро – насиҳат қилиш, одамларга ҳақиқатни тушунтириш, маъруфга буюриб, мункардан қайтариш борасида Аллоҳ Таоло буюрган ишларни бажаришга иштиёқи баланд бўлади. Албатта бу энг буюк фарзлардандир. Росулуллоҳ ﷺ дедилар:

«وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ، أَوْ لَيُوشِكَنَّ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عِقَابًا مِنْ عِنْدِهِ، ثُمَّ لَتَدْعُنَّهُ فَلَا يُسْتَجِيبُ لَكُمْ»

«Жоним қўлида бўлган зотга қасамки, сизлар албатта маъруфга буюриб, мункардан қайтарасизлар, акс ҳолда Аллоҳ сизларнинг устингизга Ўз даргоҳидан бир азоб юборур. Кейин дуо қилаверасизлар (лекин) дуоларингизни ижобат қилмай қўяди».

Уламолар золимга қарши кураш ва мазлумларни қўллаб-қувватлашга одамларнинг энг лойиқларидир. Росулulloҳ ﷺ дедилар:

«سَيِّدُ الشُّهَدَاءِ حَمْرَةٌ وَرَجُلٌ قَامَ إِلَى حَاكِمٍ ظَالِمٍ فَأَمَرَهُ وَنَهَاها فَقَتَلَهُ»

«Шаҳидлар саййиди Ҳамза ва золим ҳокимга қарши туриб, уни амри маъруф ва наҳий мункар қилган, натижада ҳоким уни ўлдирган кишидир». У зот яна дедилар:

«أَفْضَلُ الْجِهَادِ كَلِمَةٌ حَقٌّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ»

«Энг афзал жиҳод золим ҳоким олдида айтилган ҳақ сўздир».

Ким олимдек ҳақ билан ботилни, адолат билан зўлмни ажрата олади?! Ким олимдек ҳақ йўлни ва ўзгартиришнинг шаръий йўлини била олади?! Шунинг учун Росулulloҳ ﷺ юқоридаги ҳадисда жамиятларнинг ислоҳи амир ва уламоларнинг ислоҳи билан, жамиятларнинг бўзилиши уларнинг бўзилиши билан бўлиши хабарини бердилар. Чунки амирлар фасод қилиш ниятида бўлса, раббоний уламолар уларни қайтаради. Бундай кишилар ҳар жойда ва ҳар доим мавжуддир.

Қуръон ва Суннатдаги нусуслар илм ва уламоларнинг фазилати ҳамда уларнинг мақомини баён қилган. Қуйида улардан айримларини келтириб ўтамыз:

– Аллоҳ Таоло айтади:

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ﴾

«Аллоҳ, фаришталар ва илм аҳллари адолат билан ҳукм қилгувчи ёлғиз Аллоҳдан ўзга ҳеч қандай тангри йўқ, фақат Унинг ўзи борлигига гувоҳлик бердилар» [Оли Имрон 18]

Аллоҳ Таоло оятда аввал ўзини, сўнг фаришталарни, кейин илм аҳлини зикр қилди. Демак уламоларнинг шон-шараф ва таъсир этишда ҳам мақоми юқоридир.

– Аллоҳ Таоло айтади:

﴿يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ﴾

«Аллоҳ сизлардан иймон келтирган ва илм ато этилган зотларни баланд даража мартабаларга кўтарур»

[Мужодала 11]

Ибн Аббос айтади: Уламолар мўминлардан даражаси 700 марта юқори бўлиб, ҳар бир даража орасидаги масофа беш юз йилдир.

– Аллоҳ Таоло айтади:

﴿وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنٍ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾

«Илм маърифат ато этилган кишилар эса: «Ўлим бўлсин сизларга! Иймон келтирган ва яхши амал қилган киши учун Аллоҳ берадиган ажр савоб яхшироқ-ку» дедилар!»

[Қасос 80]

– Росулulloҳ ﷺ дедилар:

﴿مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ، وَيُلْهِمَهُ رُشْدَهُ﴾

«Аллоҳ кимга яхшилиқни хоҳласа, уни динда фақиҳ қилиб қўяди ва уни динда тўғри йўлга илҳомлантиради».

– Росулulloҳ ﷺ дедилар:

﴿الْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ﴾

«Уламолар Пайғамбарларнинг меросхўрларидир». Маълумки пайғамбарликдан юқори мартаба йўқ, мана шу мартабага меросхўр бўлишдан юқори шараф йўқ.

– Росулulloҳ ﷺ дедилар:

﴿يَسْتَغْفِرُ لِلْعَالَمِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾

«Осмонлару ердаги барча нарсалар олим учун истиғфор айтади». Осмондаги фаришталару ердаги нарсалар унга истиғфор айтадиган кишининг мартабасидан ҳам юқорироқ мавқе борми?!

– Росулulloҳ ﷺ дедилар:

﴿مَوْتُ الْعَالَمِ مُصِيبَةٌ لَا تُجْبَرُ، وَثَلَمَةٌ لَا تُسَدُّ، وَمَوْتُ قَبِيلَةٍ أَيْسَرُ مِنْ مَوْتِ عَالِمٍ، وَهُوَ نَجْمٌ

طُمَسٌ﴾

«Олимнинг ўлими тузатиб бўлмайдиган бало ва тўлдириб бўлмайдиган ёриқдир. Қабиланинг ўлими олимнинг ўлимидан енгилроқ, чунки олимнинг ўлими сўнаётган юлдуздир». Табароний Абу Дардодан ривоят қилган.

– Росулulloҳ ﷺ дедилар:

﴿يُوزَنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِدَادُ الْعُلَمَاءِ بِدَمِ الشُّهَدَاءِ﴾

«Қиёмат куни олимларнинг қалами шаҳидларнинг қони билан ўлчанади».

– Росулulloҳ ﷺ дедилар:

«فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ عَلِيٍّ أَدْنَاكُمْ، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ وَأَهْلَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ حَتَّى النَّمْلَةِ فِي جُحْرِهَا وَحَتَّى الْخَوْتِ لَيَصْلُونَ عَلَى مُعَلِّمِ النَّاسِ الْخَيْرِ»

«Олимнинг обиддан устунлиги менинг сизлардан энг пастингиздан устунлигим кабидир». Сўнгра яна дедилар: Албатта Аллоҳ, фаришталар, еру осмон аҳли, ҳатто ўз инидаги чумоли ва балиқлар ҳам одамларга яхшилиқни ўргатувчи киши учун дуо қиладилар».

– Росулulloҳ ﷺ дедилар:

«فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ»

«Олимнинг обиддан устунлиги тўлин ой кечасидаги ойнинг барча юлдузлардан устунлиги кабидир».

– Росулulloҳ ﷺ дедилар:

«يَشْفَعُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثٌ: الْأَنْبِيَاءُ وَالْعُلَمَاءُ وَالشُّهَدَاءُ»

«Қиёмат кунида уч турли киши шафоат қилади: пайғамбарлар, уламолар ва шаҳидлар».

– Али ибн Абу Толиб عليه السلام дан ривоят қилинади: «Қалблар идишлардир, уларнинг энг яхшиси қабул қилувчисидир. Сенга айтганларимни ёдингда сақла: Одамлар уч турли бўлади: Раббоний олим, нажот изловчи шогирд ва ҳар баланд овозга эргашувчи, ҳар шамолда тебранувчи, илм нури билан мунаввар бўлмаган ва омонат гўшадан паноҳ топмаган жоҳил. Илм бойликдан яхшидир. Илм сени қўриқлайди, бойликни эса сен қўриқлайсан. Илм амал билан кўпаяди, бойлик сарфлаш орқали камаяди. Олимнинг муҳаббати ажр олинадиган ибодатдир. Илм олим учун ҳаётида итоатни, вафотидан кейин гўзал ҳикояни касб қилади. Бойликдан келган нарса унинг йўқолиши билан йўқолади. Бойлик соҳиблари тирик бўла туриб вафот этдилар, аммо уламолар асрлар давомида боқий қолдилар. Уларнинг таналари йўқолди, лекин улар қалбларда мавжуд».

– Абул Асвад айтади: «Илмдан кўра кучлироқ нарса йўқ. Подшоҳлар одамлар устидан ҳукмрон бўлса, уламолар подшоҳлар устидан ҳукмрондир».

– Ибн Аббос айтади: «Сулаймон ибн Довуд га илм, бойлик ва подшоҳлик ўртасида танлов берилган эди, у илмни танлади. Лекин унга илм билан бирга бойлик ва подшоҳлик ҳам берилди».

– Ҳасан айтади: «Агар илм бўлмаганида одамлар ҳайвонларга ўхшаб қоларди».

– Имом Абу Ҳомид Ғаззолий айтади: «Бу уламоларнинг маъруфга буюриб, мункардан қайтариш ва султонларнинг қудратига эътибор бермасликдаги сийрати ва одати эди. Чунки улар ҳимояда Аллоҳ Таолонинг фазлига суюниб, Аллоҳ Таолонинг уларга шаҳидлик бериш ҳақидаги ҳукмига қаноатланган эдилар. Улар Аллоҳга холис ният қилган вақтда сўзлари қотиб қолган қалбларга таъсир қилди ҳамда уларни юмшатиб, қаттиқлигини йўқотди. Ҳозир эса, уламоларнинг тилини таъма боғлаб қўйган, шунинг учун улар сукут сақламоқда. Агар улар гапирса ҳолатлари сўзларини тасдиқламайди, шунинг учун улар муваффақиятсизликка учрамоқда. Агар улар ростгўй бўлишса ва илм ҳақиқатини қасд қилишса нажот топишади. Чунки одамлар подшоҳларнинг бузилиши сабаб бузилса, подшоҳлар уламоларнинг бузилиши сабабли бузилади. Уламоларнинг бузилиши бойлик ва обрў эътиборга қарамликдандир. Кимки бу дунё ишқига мағлуб бўлса, подшоҳ ва зодагонлар у ёқда турсин, оддий одамларни ҳам муҳосаба қила олмайди».

Оятлар ва ҳадислардан иборат нусуслар ҳамда машҳур ҳикматлар орқали биз Ислом динининг уламоларга берган мақомини топамиз. Бу уларнинг ҳидоят ва даъват байроғини кўтариш ҳамда ушбу Умматга насиҳат қилишдаги буюк роли туфайлидир. Чунки улар бу омонатни ўз илмлари билан кўтардилар ҳамда ишонч ўрни ва эргашишга лойиқ инсонлар бўлишди. Бу улар раббоний уламо, ботилга қарши ёрдамчи ва ҳокимга насиҳат қилишга иштиёқманд бўлганларида содир бўлди. Турли асрларда Исломий давлатда уламолар шундай сифатларга эга эдилар. Золимлар ва ботил аҳлига қарши курашиш, маъруфга буюриб, мункардан қайтариш борасида шонли исломий тарихимизда улар ҳақида мисоллар кўп.

Раббоний уламолар шундай бўлдилар, уларнинг Исломнинг ҳар бир давридаги позицияси ҳам шундай бўлган эди: ҳақиқатни қўллаб-қувватлаш, Аллоҳ учун ҳеч кимнинг маломатидан қўрқмаслик, охиратга интилиш ва бу ўткинчи дунёга эътибор бермаслик...

Хўш, эй Умматимиз уламолари, бугунги кунда Умматнинг аҳволи ёмондан ёмонлашиб бораётган бир пайтда қаердасизлар? Дарҳақиқат кофирлар ҳар тарафдан бу Уммат устига ёғилишди. Улар фақат Ислом ва мусулмонларга уруш эълон қилган вақтдагина бирлашмоқда. Ақсо тўфонидан кейин, малай режимларнинг иллатлари аён бўлиб, шарқу ғарбнинг Ислом ва мусулмонларга нисбатан нафратлари ошкор бўлган вақтда қаердасизлар?!... Ахир бу шиддатли ва тўхтовсиз урушқу. Уммат бугун унинг ўз динига ва ўзига бўлган ишончини кучайтирадиган кишига муҳтож. Шунингдек, ҳақиқатни қўллаб-қувватлаш, юрт ва одамларни озод қилиш учун куч излашда унинг ёнида турадиган кишига муҳтож.

Эй уламолар, билинглари, сизлар бу омонатни ўз зиммангизга юклаб олдингиз. Бас энди, вазифангизни тўғри бажариб, Аллоҳ ҳузуридаги бурчингизни оқлаб, дунё ва охиратда мукофотга лойиқ бўласиз. Ёки бу даражага эриша олмай, бу улўғ бурчни бажармайсиз. Ўшанда Аллоҳга рўбарў бўладиган кунда омонатга хиёнат қилганингиз учун У зотга қандай жавоб берасиз?! Эй уламолар, билинги, Росулulloҳ ﷺ одамларнинг иккиюзламачилик бўлмаган иймон лагери ва иймон бўлмаган мунофиқлик лагеридан иборат икки лагерга бўлиниши ҳақидаги ҳадисларида бизнинг замонамиз ҳақида хабар берганлар.

Сизлардан ким Ибн Таймия ва Из ибн Абдуссаломнинг сийратини такрорлаб, ҳақ йўл кўрсатувчи, пайғамбарлар меросхўри, Аллоҳдан бошқа ҳеч кимдан қўрқмайдиган, ҳақни сўзловчи, Аллоҳ йўлида маломатчининг маломатидан қўрқмайдиган раббоний олим бўла олади. □

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Мўминлар ҳеч шак-шубҳасиз оға-инилардир»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
(Исроил) тарихда АҚШдан энг кўп ҳарбий ёрдам олган вужуддир		
Қўшма Штатлар ўз иттифоқчиси (Исроил)ни Ҳазодаги ваҳший тажовузкор уруши давомида тинмай молиявий ва ҳарбий ёрдамлар билан таъминлаб келди. Ушбу ёрдам ҳажми АҚШнинг «Исроил»ни қўллаб-қувватлаши шунчаки иттифоқ эмас, балки унинг Яқин Шарқдаги стратегик манфаатларини ҳимоя қилиш учун олиб борилаётган прокси уруш эканини кўрсатади. Дарҳақиқат, Американинг бу вужудга ёрдами сони жуда катта бўлди, масалан, Браун университетининг «Уруш харажатлари лойиҳаси» эълон қилган сўнгги ҳисоботга кўра, Ақсо Тўфони жанглари бошланганидан бери бир йил ичида АҚШ (Исроил)га 17,9 миллиард доллар қийматида ҳарбий ёрдам кўрсатган. Яқинда «Times of Israel» сайти чоп этган ҳисоботда тарихда АҚШдан энг кўп ҳарбий ёрдам олган (Исроил) эканлиги айтилди. Яъни бу миқдор 1959 йилдан бери 251,2 миллиард долларга етди. Бу хусусда Браун университети қошидаги «Ватсон халқаро ва жамоатчилик билан алоқалар институти» одатдагидек биринчи бўлиб ҳисобот чиқарди. «АҚШнинг Исроил ҳарбий операциялари ва шунга алоқадор минтақадаги АҚШ операциялари учун сарфлаган харажатлари 2023 йил 7 октябрдан 2024 йил 30 сентябргача» номли ушбу ҳисоботда Байден маъмуриятининг (Исроил) билан имзолаган қурол-яроғ битими камида 100 та битимни ташкил этгани, бундан ташқари, Ҳусийларнинг Ҳазодаги геноцид урушига қарши ҳужумларига жавобан АҚШ Яманда ва Қизил денгизда ўтказган мудофаа ва ҳужум операциялари қиймати 4,86 миллиард долларга етгани айтилади. Оқ уй 2024 йил 13 августда сионист вужуд билан 20,3 миллиард долларлик қўшимча қурол сотиш бўйича битимлар тузганини, бу битимлар АҚШ конгресси томонидан маъқулланганидан кейин келаси йилларда кучга киришини, булар АҚШнинг хорижий ҳарбий савдо дастурига алоқадор эканини эълон қилди. Ушбу битимларга кўра, (Исроил) АҚШдан 18,8 миллиард долларлик 50 та «F-15» қирувчи самолётини олиши кўтилмоқда. Қўшма Штатлар 50 йилдан ортиқ вақтдан бери (Исроил)га энг йирик қурол етказиб берувчи давлат саналиб келяпти. Масалан,		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Мўминлар ҳеч шак-шубҳасиз оға-инилардир»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
сионист вужудни Яқин Шарқ давлатлари устидан ҳарбий сифат жиҳатидан устунлигини сақлаб қолишга ҳаракат қилмоқда. Минтақада Американинг «F-35» каби янги типдаги қирувчи самолётларига эгалик қилувчи ва ундан фойдаланувчи ягона давлат ҳам (Исроил) ҳисобланади. Масала шу ерда тўхтамаяпти, балки бундан-да ошиб кетмоқда, яъни АҚШнинг ҳарбий техникаси учун тўланадиган тўловларни келгуси йилларгача кечиктиришга рухсат берилган ягона давлат ҳам (Исроил) бўлиб келяпти. (Исроил), шунингдек, АҚШдан узлуксиз олаётган йиллик ҳарбий ёрдамларнинг 25%ини ўз қурулларини ишлаб чиқариш ва ривожлантиришга сарфлашига рухсат берилган ҳамда бу каби ҳарбий истиснолар дунёнинг ҳеч бир давлатига тақдим этилмаган. Ал-Ваъй: Қўшма Штатлар бу сионист вужудни қўллаб-қувватламоқда, шунингдек, ҳам ўзининг Яқин Шарқдаги стратегиясини амалга ошириш, ҳам сиёсатига қарши бўлган минтақавий кучларни тўхтатиш учун восита сифатида бу вужудни ҳимоя қилмоқда. Бунга АҚШ президенти Жо Байденнинг «Агар Исроил мавжуд бўлмаганда биз уни ўйлаб топган бўлар эдик», деган сўзлари яққол далил.		
Собиқ мудофаа вазири (Исроил)ни уруш жиноятларида айблашдан тўхтамаяпти		
(Исроил) собиқ мудофаа вазири Моше Яалон (Исроил)ни Ғазо секторида уруш жиноятлари ва этник тозалаш содир этганликда айблади. Ҳукумат эса бу айбловни кескин қоралади. Қаттиқ позицияга эга собиқ генерал Яалоннинг (Исроил) матбуотига айтишича, бош вазир Биньямин Нетаняху етакчилик қилаётган ҳукуматдаги ультра ўнг радикал сиёсатчилар фаластинликларни Ғазо шимолидан қувиб чиқаришга ва у ерда яҳудий аҳоли пунктларини тиклашга интилмоқда. «Мен у ерда нималар бўлаётгани ва биздан яширилаётгани ҳақида огоҳлантиришга мажбурман, охир оқибат, уруш жиноятлари содир этилмоқда», деди Яалон яҳудийларнинг «Radio MaKan» радиосига берган интервьюсида. Яалон (Исроил)нинг собиқ армия бош штаби бошлиғи. У Нетаняху ҳукуматида 2013-2016 йилларда мудофаа		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْلُدُهُ وَلَا يَقْرُوهُ» «Мусулмон мусулмоннинг биродаридир. Унга зулм қилмайди, уни ташлаб қўймайди ва камситмайди»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
вазири бўлиб ишлаган. Шундан сўнг, Нетаняхуни танқид қилиб келади. Нетаняху аъзолигидаги Ликуд партияси уни «туҳмат тарқатиш»да айблади. Яалон ўзининг Ҳазо секторида этник тозалаш операцияси олиб борилаётгани ҳақидаги баёнотидан қайтмаслигини таъкидлаганидан сўнг, (Исроил) армияси энди «дунёдаги энг ахлоқий армия» эмас, чунки у инсониятга қарши уруш жиноятлари содир этмоқда, деб ҳам баёнот берди. Бунинг муқобили ўлароқ, армия штаби бошлиғи Херци Ха-Леви «Яалоннинг ҳар қандай хавфсизлик йиғилишида қатнашишини ёки аскарларга маърузалар қилишини тақиқлаш» ҳақида қарор чиқарди. Шуниси эътиборга лойиқки, Яалон Нетаняхуга қарши ҳамкорлик қилаётган Исроил муҳолифати унинг Ҳазодаги урушни «Этник тозалаш» деб таърифлашига тоқат қила олмади, айниқса, унинг армияси у ерда ҳарбий жиноятлар содир этаётгани ҳақидаги баёнотларидан ҳайратда қолди ва унга ҳужум қила бошлади. Шу нуқтаи назардан қараганда, Яалондан ғазабланишаётганининг сабаби шуки, унинг сўзлари ўйдаги гапларни кўчага олиб чиқиш қабилдандир. Ал-Ваъй: Шубҳасиз, Нетаняхунинг Ҳазо, Ғарбий Соҳил ва Ливан аҳлига қарши шундай қирғинлар содир этаётгани ва буни яҳудийларнинг аксар қисми қўллаб-қувватлаётгани соғлом инсон табиатига сиғмайдиган ҳол. Шу сабабдан Яалон мана шундай баёнот берди... Уммат (Исроил)дан албатта интиқом олади. Росулulloҳ ﷺ бизга «تَقَاتِلْكُمْ يَهُودُ فَتَقْتُلُونَهُمْ» «Яҳудийлар сизларга қарши жанг қилишади, шунда сизлар уларни ўлдирасизлар», деганлар. Бу ҳаргиз ёлғон эмас, ҳақ ваъдадир... Ушбу ваъда амалга ошганда золимлар қандай оқибатга қараб кетишаётганини билиб олишади.		
Рейтер: Туркия раввин Коган ўлимида шубҳаланганларни Амирликларга топширди		
Туркия хавфсизлик хизматидаги манбаларнинг Рейтер агентлигига маълум қилишича, Бирлашган Араб Амирликларида (исроиллик) раввин Цви Коганни ўлдиришда гумонланган уч шахс Туркия разведка хизматлари ва полицияси шу ҳафтада ўтказган махфий операция натижасида Истанбулда		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Мўминлар ҳеч шак-шубҳасиз оға-инилардир»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
қўлга олинган. Шубҳаланганларнинг учаласи Ўзбекистондан бўлиб, Амирликлар талабига биноан экстрадиция қилинди, дея қўшимча қилди манба. Амирликлар ташқи ишлар вазирлиги ўзининг «Х» платформасидаги akkaунтида ёзган постида турк ҳукуматига «жиноятчиларни ҳибсга олишда ҳамкорлик қилгани учун» миннатдорчилик билдирди. Амирликлар ички ишлар вазирлигига кўра, асли молдавиялик раввин Цви Коганни ўлдиришда гумонланган уч шахс Олимбой Тохирович (28 ёш), Маҳмуджон Абдураҳим (28 ёш) ва Азизбек Комилов (33 ёш) Ўзбекистон фуқаролари бўлган. Вазирлик махсус хавфсизлик органларининг уларни прокуратурага ўтказиб бериш учун улар билан дастлабки тергов ишларини бошлаганини қўшимча қилди, бошқа тафсилотларни ошкор этмади. Вазирлик «жиноятчиларни рекорд вақт ичида қўлга олишга муваффақ бўлган»ини эълон қилди. (Исроил) ва Молдавия фуқароси бўлган Коган Амирликлардаги яҳудийларнинг «Хабар» ҳаракати вакиллари билан бири бўлган. У шунингдек, Амирликларда Абу-Даби бош раввинининг ёрдамчиси сифатида истиқомат қилган. (Исроилда чиқадиган Едиот Ахронот газетаси). Ал-Ваъй: Мана сизга Эрдоган, мана унинг жирканч «исломий» режими... Бу унинг сон-саноксиз хиёнатларидан бир мисол бўлиб, улар йиғилса, бадбўй ахлат тоғини ҳосил қилади. Бу золим ва жобир ҳукмдорлардан бир мисолдирки, улардан қутулинмагунча ва барчаларини тарих ахлатига улоқтирилмагунча Уммат учун ёруғ кун йўқ. Уларга жаҳаннам етарли ва у нақадар ёмон жой.		
Трамппнинг Яқин Шарқ бўйича командаси (Исроил)нинг дўстлари бўлиб, унинг тарафида эканликларини яширишмаяпти		
Ҳар қандай сайланган америкалик президентнинг қандай сиёсат юритишини, у лавозимига киришишидан олдин ўзига ёрдамчи қилиб тайинлаган шахсларнинг йўналишларига қараб билиб олиш мумкин. Трамппнинг ташқи сиёсатдаги тайинловлари шунинг кўрсатмоқдаки, (Исроил) ва унинг стратегик манфаатларига алоқадор масалаларни ҳал этишда		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ» «Мусулмон мусулмоннинг биродаридир. Унга зулм қилмайди, уни ташлаб қўймайди ва камситмайди»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
Трамп радикал сиёсат олиб боради, чунки ўз режимида исроилпараст фикрга эга қарчиғайларни тўплади. Бу эса (Исроил)нинг экстремист вазири Смотричга бундай сўзларни айтишга журъат берди: «2025 йил Исроилнинг Иудея ва Самария ҳудуди устидан ўз суверенитетини ўрнатиш йили бўлади», «мен Исроил расмийларига босиб олинган Фаластин ҳудудларини аннексия қилиш учун тайёргарлик ишларини бошлашга буйруқ бердим». – Трамп Арканзас штатининг собиқ губернатори, фаластинликлар ва уларнинг босиб олинган ерларига қарши ўта ўнгчи позицияси билан танилган Майк Хакабини АҚШнинг (Исроил)даги элчиси этиб тайинлади. У айтиш лавозимига АҚШ сайлов натижалари эълон қилингандан атиги 3 кун ўтиб тайинланган. (Исроил)да чиқадиган «Гаарец» газетаси хабарига кўра, Хакаби экстремист раввин Меир Кахане асос солган ва қароргоҳи АҚШда жойлашган «Яҳудийлар Ҳимояси Лигаси»нинг фаол аъзоларидандир. Хакабининг тайинланиши Нетаняху ҳукуматидаги икки экстремист вазир – молия вазири Бецалел Смотрич ва миллий хавфсизлик вазири Итамар Бен-Гвир томонидан қувонч билан кутиб олинди. Хакаби «Иброҳимий келишувлари»ни қўллаб-қувватловчи шахс. Маълумки, бу келишув охир-оқибат Трамп томонидан (Исроил) билан бир қатор араб давлатлари ўртасидаги муносабатларни нормаллаштириш сари саъй-ҳаракатга олиб келган. Баптист руҳонийси бўлган Хакаби ўнлаб маротаба (Исроил)га сафар қилган ҳамда 2017 йил Ғарбий Соҳилдаги энг йирик (Исроил) аҳоли пунктларидан бирининг пойдеворига тош қўйган ва айтиш маросимда «келгинди яҳудийларнинг аҳоли пункти деган нарсани йўқ, балки улар жамиятлар, кварталлар ва шаҳарлардир», деган. Бу баптист яна бундай деган: «Исроилда Тангри томонидан Иброҳим ва унинг меросхўрларига Иудея ва Самария ҳудуди устидан берилган эгалик ҳуқуқи мавжуд». Хакаби бу билан (Исроил) 1967 йил Яқин Шарқ урушида босиб олган Ғарбий Соҳилни назарда тутди. – Трамп, шунингдек, бошқа «исроиллик қаҳрамонлар»ни ҳам танлади, масалан, Нью-Йоркдан Республикачиларнинг вакиллар палатасидаги аъзоси Элиз Стефаникни АҚШнинг		

ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ	قال تعالى: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Мўминлар ҳеч шак-шубҳасиз оға-инилардир»	ОЛАМ МУСУЛМОНЛАРИ ХАБАРЛАРИ
БМТдаги доимий вакиласи қилиб тайинламоқчи. Ҳамаснинг 2023 йил 7 октябрда Ғазо атрофидаги (Исроил) аҳоли пунктлари ва кибуцларига қилган ҳужумидан сўнг Элиз БМТнинг айти урушга муносабатини очиқ танқид қила бошлаган. Бу ҳақдаги хабарлар марказий ўринни эгаллаган. – Энг қизиғи, Трамп АҚШ давлат котиби лавозимига Марко Рубиони танлашдан олдин Хакабини (Исроил)га элчи, кўчмас мулк инвестори Стив Уиткоффни Яқин Шарққа махсус вакил, деб эълон қилди. Трамп билан гольф ўйнайдиган бу эски дўсти ўтган йил сентябрдаги иккинчи суиқасдга уриниш пайтида ҳам унинг ёнида бўлган. АҚШнинг махсус вакили мансабини эгаллаши мумкин бўлиб турган бу Уиткофф гарчи ташқи сиёсатда ҳеч қандай тажрибага эга бўлмаса-да, бироқ Трампнинг (Исроил) билан бўлган сиёсатини ҳар доим юқори баҳолаб келган. – Трамп давлат котиби қилиб тайинлаган сенатор Марко Рубио Ғазодаги (Исроил) урушини қўллаб-қувватлади ва жуда кўп сонли фаластинлик қурбонларга нисбатан «булардан Ҳамас жонли қалқон сифатида фойдаланяпти», деган тўхмат тошини отди. Яҳудийлар билан насронийларнинг халқаро бирлиги тадбирида «нацистларнинг барча шафқатсизликларига қарамай, улар ўз ваҳшийликларини ижтимоий тармоқларда тарқатишмади ва ўз қилмишларини дунёга реклама қилишга уринмадилар» деди. Кейин «2023 йилда содир бўлган воқеа, менимча, Ҳамас томонидан содир этилган даҳшатларни янада даҳшатли қилади. Чунки улар атайлаб бутун дунё уларнинг қилган ишларини кўришни хоҳлашади», дея қўшимча қилди. Шунинг учун Рубио «сиёсат ишлаб чиқиш шарт эмас, президентнинг режасини бажаришнинг ўзи кифоя» эканини таъкидлади. Хакаби ҳам «сиёсат ишлаб чиқмайман, балки президентнинг сиёсатини бажараман», деди. Ал-Ваъй: Бу тайинлашлар мусулмонлар учун Трамп замонида қора кунлар келаётганидан дарак бермоқда. Бироқ Уммат ўз Роббисига берган аҳдида қолади ва нусратни фақат Роббиси Субҳонаҳу ва Таолодангина кутмоқда. □		

ҚУРЪОНИ КАРИМ СУҲБАТИДА

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَفِيلاً عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ﴾

«(Эй Мухаммад), сиз ҳаргиз: «Аллоҳ золим кимсаларнинг қилаётган амалларидан ғофил», деб ўйламанг! Фақат Аллоҳ уларни(нг жазоларини) кўзлар (даҳшатдан) қотиб қоладиган (қўрқинчли қиёмат) кунига қадар кечиктирмоқда, холос»

Шайх Мухаммад Мутавалли Шаъровийнинг ушбу оятлар тафсирида қуйидагича келади:

«Ҳақ Субҳанаҳу коинотга ато этган умумий неъматларни ҳамда Маккада яшаган ва авлодлари орасидан бир гуруҳи Росулulloҳ ﷺ га саркашлик ила қарши турган кишиларга ато этган хос неъматларини зикр қилиб, изоҳлаб бергандан сўнг, Росулulloҳ ﷺ га ушбу оят билан тасалли бериб кўнглини кўтармоқда. Бундан олдинги оятларда улар мавжуд бўлган бу жойнинг қандай пайдо бўлгани ва бу жойни ватан қилганларга нақадар баракотлар келгани зикр қилинди. Масалан, у ерга мева-чевалар келгани ва улўғлик неъматини улар учунлиги, чунки Аллоҳ Таоло Абраҳа каби уларга қарши душманлик қилган кимсаларни

﴿فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ﴾

«Уларни (қурт-қумурсқалар томонидан) чайнаб ташланган сомон каби (илматешик) қилиб юборди». [Фил 5]

дея ҳалок қилганини баён қилди. Кейин Ҳақ Субҳанаҳу кейинги сурада бундай деди:

﴿لَا يَلْفُ قُرَيْشٍ ۖ إِلَيْهِمْ رِحْلَةُ الْشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ۖ فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ ۖ الَّذِي

أَظْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ ۖ آمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ۖ﴾

«Қурайшга осон қилиб қўйилгани – уларга қиш ва ёз сафари осон қилиб қўйилгани учунгина. Улар мана шу ўйнинг Роббисига ибодат қилсинлар! У зот уларни очликдан (қутқариб) таомлантирди ва хавфу хатардан омон қилди»

Бироқ, шунга қарамай, улар Росулulloҳ ﷺнинг даъватига нисбатан инкор, саркашлик ва қаршилиқ позициясини эгаллашди ҳамда Исломининг барча душманларини ушбу динга қарши курашиш учун ёрдамга чақиришди. Шунинг учун Ҳақ Субҳанаҳу бу ерда

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَفْلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ﴾

«(Эй Муҳаммад), сиз ҳаргиз: «Аллоҳни золим кимсаларнинг қилаётган амалларидан ғофил», деб ўйламанг!» деб улуғ Росулига тасалли бермоқда. Нима учун? Бу саволга оятнинг иккинчи ярида

﴿إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ﴾

(Аллоҳ уларни(нг жазоларини) кўзлар (даҳшатдан) қотиб қоладиган (қўрқинчли қиёмат) кунига қадар кечиктирмоқда, холос), дея жавоб келди. Аллоҳ Таолонинг

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ﴾

(... деб ўйламанг), дегани «ғафлатда деб ўйламанг» демакдир. Чунки бу ердаги حسب феъли ҳисобламоқ ва санамоқ маъносида эмас, балки يحسب حسب ўйламоқ феълидир. Яъни бу масалани Аллоҳнинг

﴿أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ﴾

«Одамлар: «Иймон келтирдик», дейишлари билангина, имтиҳон қилинмаган ҳолларида, қўйиб қўйилишларини ўйладиларми?!»

[Анкабут 2]

деган каломи ёритиб бермоқда.

Аллоҳ Субҳанаҳу инкор қилган الغفلة ғафлат бу ерда бир ишни эътиборсизлик қилиб, унга диққат қилмай хато қилишдир. Табиийки ва аниқки бу нарса Аллоҳ Субҳанаҳуда асло мавжуд эмас. Чунки Аллоҳ на мудроқ, на уйқу олмайдиган абадий турувчи-Қайюмдир. Бу ерда Ҳақ Субҳанаҳу Ўз Росули ва у зот билан бўлган мўминларга хитоб қияпти, чунки қачон Ҳақ Субҳанаҳу Ўз Росулига хитоб қилса, бир вақтда, Ўзига иймон келтирган ҳар бир инсонга хитоб қилган бўлади. Бироқ, Росулulloҳ Аллоҳни ғофил деб ўйлаган эдиларми? Йўқ албатта. Келинг, мулоҳаза юритайлик: Қачон Аллоҳ бандасини бир нарсага йўллаган бўлса, баъзан бандаси ўша нарсани амалда қилаётган бўлиши мумкин ва Аллоҳ ундан амалда

қилишда давом этишни талаб қилаётган бўлади. Масалан, сиз кимгадир «ароқ ичма», десангиз у ҳақиқатда ароқ ичмаётган бўлиши мумкин, аммо сиз бу гапингиз билан ундан шундай ичмасликда давом этишини талаб қилаётган бўласиз. Яъни шу ҳолатингизда давом эт, буйруқни қилишдан, тақиқдан тийилишдан тўхтама, деган бўласиз.

Ғафлат Аллоҳда бўлиши мумкинми? Гап шундаки, агар сиз инсонда бўладиган, Ҳақ Субҳанаҳуда бўлмайдиган бир сифатни кўрсангиз, уни Аллоҳгагина хос бўлган баркамоллик сифатлари билан талқин қилишингиз керак. Ким зулм қилса бунинг жазосини олади, жазоси кечикса, зулмга гувоҳ бўлганлар ҳайрон бўлиб, «қизиқ, фалончининг зулми унутилдими? Бу ишда ғафлат бўлдими?» дейдилар. Улар бу саволлари билан гуноҳ қилганга нисбатан ўз позицияларини кўрсатяптилар, унинг жазоланиши кераклигини таъкидлаяптилар. Шунга биноан, биз оятдаги **غَافِلًا** сўзини «жазони кечиктирувчи», деб тушунамиз.

Савол бераётганлар Ҳақ Субҳанаҳунинг мана бу каломини эсласинлар:

﴿وَأْمَلِي لَهُمْ إِنْ كُنِيَ مَتِينٌ﴾

«Мен уларга муҳлат бериб қўюрман. Дарҳақиқат, Менинг «макрим» жуда қаттиқдир!» [Қалам 45]

Демак, бу ерда ғафлат йўқ, балки золимларга жазони кечиктириш бор. Чунки зулмнинг маъноси кишидан ҳаққини тортиб олиб, бошқа бировга бермоқ ёки ўзига олмоқдир. Агар ақидавий ишда зулм қилинган бўлса, бу ширк бўлади, яъни энг оғир гуноҳ. Агар гуноҳи кабирага қўл урган бўлсангиз, бу фосиқлик бўлади, агар гуноҳи сағира қилган бўлсангиз бу золимлик бўлади. Шунинг учун, Ҳақ Субҳанаҳу ва Таоло ҳар бир ҳукми уч ҳолатга бўлганига гувоҳ бўламиз: Яъни ширкка йўл берган кимсалар ҳақида бундай дейди:

﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾

«Ким Аллоҳ нозил қилган аҳкомлар билан ҳукм юритмаса, ана ўшалар кофирлардир» [Моида 44]

Гуноҳи кабира йўл берганлар ҳақида бундай дейди:

﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾

«Ким Аллоҳ нозил қилган аҳкомлар билан ҳукм юритмаса, ана ўшалар фосиқлардир» [Моида 47]

Гуноҳи сағирага йўл берган кимсалар ҳақида бундай дейди:

﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾

«Ким Аллоҳ нозил қилган аҳкомлар билан ҳукм юритмаса, ана ўшалар золимлардир» [Моида 45]

Агар бир маҳкум бўлиб, унинг устидан чиқадиған бир нечта қарор бўлса, якуний қарор у судланган масалага боғлиқ. Биз оятда келган зулмни ўрганадиган бўлсак, золим мазлумни тақозо этади. Агар зулм зулмнинг чўққиси бўлса, яъни – Аллоҳ асрасин – Аллоҳга ширк келтириш бўлса, буни ўламолар уч турга бўладилар: Биринчиси: Аллоҳнинг борлиги ва илоҳлигини ҳеч кимга нисбат бермасдан инкор этиш, яъни атеистлик. Бу Ҳақ Субҳанаҳунинг вожибул вужудлигига нисбатан зулмдир. Иккинчиси: Аллоҳнинг илоҳлигини эътироф этиб, илоҳликда унга бошқаларни шерик қилиш. Бундай ширк Унинг зоти ва ваҳдониятига нисбатан зулмдир. Учинчиси: Аллоҳ қисмлардан иборат, дейишдир, яъни бу Унинг зоти ягона эканлигига нисбатан зулмдир. Орифлардан бири «мавжудотдаги энг биринчи ҳақиқат Аллоҳ Таолонинг мавжудлигидир», деган... Биз фикрлашаётган оятдаги зулм бу зулмнинг чўққиси, яъни илоҳий ақидадаги, шў жумладан, Росулўллоҳ ﷺ га нисбатан зулмдир. Шоир ўларнинг Росулўллоҳга қилган зулмларини қўйидагича ифодалаган:

Йигитлигида уни ишончли деб номладингиз

Кейин нега ишончлини ёлғончига чиқардингиз

Ҳақиқатда, ўлар Росули акрамни пайғамбарликдан олдин Амин-ишончли деб аташган, пайғамбарликдан кейин эса бу сифатни у зотдан чиқариб юборишди. Пайғамбарликдан олдин Содиқ-ростгўй деб ҳам аташганди. Пайғамбарликдан олдин у зотни сеҳргар, ёки мажнун дейишмаган. Ахир у зотда ростгўйлик ва ҳақгўйлик сифатлари бўлгани ҳамда ҳукм чиқаришдаги афзаллиги ҳақида гапирилганку? Нега пайғамбарликдан олдин шундай сифатлари бўлсада, пайғамбарликдан кейин бу сифатларни чиқариб юборасиз? Мана шў зулмдир, баркамолликни тортиб олган зулмдир. Росулўллоҳ ﷺ да пайғамбарликдан олдин ҳам баркамоллик бор эди, зулм қилиб, ўшбу баркамолликни инкор этдингиз, бу эса

иккиюзламачилик зулмидир. Пайғамбарликдан олдин амин-ишончли эканини тан олгандингиз, пайғамбарликдан кейин омонатгўйлигини инкор этдингиз. Пайғамбарликдан олдин ростгўйлигини тан олгандингиз, пайғамбарликдан кейин ростгўй эмас дедингиз. Пайғамбарликдан олдин у зотда камчилик сифати бўлмаган, сўнгра сизлар: сеҳргар, фолбин ва мажнун деган ноқис сифатлар билан сифатладингиз. Бунда Росулulloҳ ﷺ га нисбатан зулм мавжуд.

Бу, шунингдек, улар яшаган жамиятга ҳам зулм. Чунки ким куфр калимаси билан истибдоднинг давом этишини истаса, бировнинг устидан ҳукмронлик, эксплуатация ва зўравонликни давом этишини хоҳласа, буларнинг барчаси жамиятга зулмдир. Бундан ташқари, бу кишининг ўзи учун ҳам зулм, чунки ким зулм қилса, оддий роҳат-фароғатни олади-да, катта ҳақиқий роҳат-фароғатдан ўзини маҳрум қилади. Катта роҳат-фароғат эса Аллоҳнинг манҳажи соясида ҳаёт кечирмоқдир. Бунга Раҳмоннинг ушбу каломи тўғри келади:

﴿وَمَا ظَلَمْنَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾

«Биз уларга зулм қилмадик, балки улар ўзларига (ўзлари) зулм қилдилар» [Наҳл 118]

Бу турдаги одамлар жамиятга ва одамнинг ўзига зулм қилишдан ташқари жонсиз предметлар, жониворлар ва ўсимликлар каби бутун коинотга қарши зулм қилиши мумкин. Масалан, бутун коинот Холиқнинг йўлига бўйсундириб қўйилган бўлса-ю, инсон Холиқи йўлида юрмаса, демак, у коинот билан муносабатида бунга риоя қилмаган бўлади. Аллоҳ Субҳанаҳу бундай деган:

﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾

«Мавжуд бўлган барча нарса Унга ҳамд ила, тасбиҳ айтиб туради» [Исро 44]

Коинотдаги ҳамма нарса Аллоҳга ҳамд айтса-ю, инсон бундан ўзини тортиб, Аллоҳ йўлидан юрмаса, бутун коинот бундай инсонни ёмон кўради, бу билан инсон ўзига ҳам, коинотга ҳам зулм қилган бўлади. Шу тариқа, биз илоҳийликни инкор этишдаги энг катта зулмни, Аллоҳга ширк келтиришдаги зулмни, Уни қисмлардан иборат деб билиш зулмини, Росулulloҳдаги баркамолликни, яъни иймон хабарини олиб

келган воситани инкор этиш зулмини, турли жисмлари билан Аллоҳга тасбиҳ айтувчи бутун коинотга зулмни ўрганиб чиқдик.

Ҳақ Субҳанаҳунинг

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَفِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ﴾

(Аллоҳ золим кимсаларнинг қилаётган амалларидан ғофил, деб ўйламанг!) деган каломиди «يعمل» амал қилиш феълини кўряпмиз. Бизга маълумки, «عمل» билан «فعل» ўртасида фарқ бор. فعل тилдан бошқа барча органларнинг қилган ишларидир, тилнинг ишига эса «قول гап» сўзи ишлатилади. Ҳар бир органнинг қиладиган иши ўз номига эга, аммо тилнинг иши ўзига хос номга эга. Одамларни юз тубан дўзахга улоқтирувчи нарсаларнинг тилларидир. فعل феъл билан قول гапни عمل амал жамлайди. Бу ерда фикрлашаётганимиз оятда Ҳақ Субҳанаҳу «يعمل» демоқда. Чунки Қуръонни эшитган мушриклар Ислом ва Росулulloҳ ﷺ га қарши гап билан курашишди, улар содир этган барча феълларга оғзаки иғво сабаб бўлди. Ушбу ояти каримада Ҳақ Субҳанаҳу уларга гуноҳларига жазо олишлари учун гуноҳ қилишга имкон берганини таъкидламоқда ва ушбу оят

﴿إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ﴾

(Аллоҳ уларни(нг жазоларини) кўзлар (даҳшатдан) қотиб қоладиган (қўрқинчли қиёмат) кунига қадар кечиктирмоқда, холос), деб келмоқда. Бизга маълумки, уларнинг бошига Росулulloҳ ﷺ нинг нусрати яқин эканини тасдиқловчи айрим ҳодисалар тушди, яъни айрим етакчи ва сардорлари Бадрда ҳалок бўлди, катталари асирга тушди. Ҳақ Субҳанаҳу ваъда ёки таҳдидни шундай тарзда юзага чиқаришни хоҳлади.

Аллоҳ Таоло ҳар бир эшитувчига – агар ширк келтиришда ва пайғамбарликка қарши курашда давом этса – охират азоби ҳақида хабар берди. Ҳақ Таолонинг

﴿تَشْخَصُ فِيهِ الْأَبْصَارُ﴾

(Кўзлар (даҳшатдан) қотиб қоладиган), деган калом – кўзлар даҳшатдан ўнгү сўлга қаролмай (қотиб) қолади, демакдир. Баъзан кўзлар кўрган нарсаси жуда гўзал бўлгани сабабли ҳам қотиб қолиши мумкин. Бу иккиси ўртасидаги фарқ инсоннинг ўша вақтдаги ўзига хос бўлган ўзлаштиришига боғлиқ.

Қаттиқ қўрқувдан даҳшатга тушган одамга эътибор берсангиз, унинг юзи ўзгариб, қўрқувни акс эттиради. Аммо гўзал нарсага маҳлиё бўлган кишига қарасангиз, унинг нигоҳлари гўзаллашганига гувоҳ бўласиз... Биз қўрққан одам билан маҳлиё бўлган одамнинг фарқини нигоҳлари завқланиши ёки даҳшатга тушишидан ажратиб олишимиз мумкин. Кўз кўриладиган нарсага диққат билан қарайди, кўрилган нарсалар кўпайса, кўз уларнинг ўртасида ўйнай бошлайди. Шунинг учун кўрувчи шахс кўринган нарсаларга ҳар доим чалғийди, унинг хаёли у ердан бу ерга ўтади. Аммо Аллоҳ кўрмаслик неъматини берган кишилар – кўзи ожизлар – эса, уларни манзара чалғитмайди, шунинг учун уларнинг илмга жуда ўч инсонлар эканини гувоҳи бўламиз. Чунки уларнинг зеҳнлари ортиқча нарсалар билан машғул бўлмайди. Улар ҳисларининг маркази қулоқ бўлиб, маълумотни уларнинг зеҳнида мустаҳкам ўрнаштиради. Шунинг учун улардан толиби илмларини «илм сандиқлари», дейишади. Улардан илм олаётганларининг бирортаси ҳам ҳеч қачон бўш бўлмайди, улар худди ҳеч қачон бўш турмайдиган сандиқ каби бўладилар.

Ҳақ Субҳанаҳу Қуръоннинг бошқа бир ерида айтади:

﴿وَإِذْ رَأَيْتِ الْأَبْصُرُ﴾

«Ўшанда кўзлар тиниб-хорғинлашиб қолди» [Аҳзоб 10]

Яъни кўзлар қиёмат даҳшатидан бир сафар қотиб қолиб, даҳшатли манзарадан қаттиқ қўрқувга тушса, бир сафар толиб, хорғин аҳволга тушиб, чиқар жойни ва чорани излаб қолади, аммо тополмайди.

Ҳақ Субҳанаҳу кўзлари толиб қолган кимсаларнинг аҳволини ушбу каломи билан хотималайди:

﴿مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ﴾

«(У куни) улар бошларини (осмонга) кўтарган ҳолларида (чорланган томонга ҳисоб-китоб учун) чопишур» [Иброҳим 43] □

САБОТ БИЛАН ТУРИШ ВА МАШАҚҚАТЛАРГА САБР ҚИЛИШ

(Расулуллоҳ ﷺ ўз қавмидан кўрган азоб ва озорлардан айримлари ҳақида)

Абу Ҳорис Тамимий

Бисмиллаҳир Роҳманир Роҳим:

﴿يَتَأْتِيهَا الْمُرْمَلُ﴾ ﴿فُمُ الْآيِلُ إِلَّا قَلِيلًا﴾ ﴿يُصَفُّوْهُ أَوْ أَنْفُصُ مِنْهُ قَلِيلًا﴾ ﴿أَوْ رِذْ عَلَيْهِ وَرَيْلُ الْفُرْعَانِ تَرْيَلًا﴾ ﴿إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا﴾ ﴿إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلًا﴾ ﴿إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا﴾ ﴿وَأَذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا﴾ ﴿رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا﴾ ﴿وَأَصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَأَهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا﴾ ﴿وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِيَ النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا﴾ ﴿إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا﴾ ﴿وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا﴾ ﴿يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا﴾

«Эй (кийимлариға) ўралиб олган зот, кечаси (бедор бўлиб, намозда) **туринг!** Фақат озгина — унинг (кечанинг) **ярмида** (ухлаб ором олинг) ёки (уйқуни кечанинг) **ярмидан ҳам бир оз камайтиринг**, ёхуд унга (бир оз) **зиёда қилинг** (яъни кечанинг ярмидан кўпроғида ухлаб, истироҳат қилинг) **ва Қуръонни тартил билан** (дона-дона қилиб) **тиловат қилинг!** Зеро, Биз сизга оғир Сўзни-Қуръонни **туширажакмиз**. Албатта кечаси (ибодат учун бедор бўлиб) **туриш** (тун уйқу-ором вақти бўлгани сабабли) **жуда оғир юкдир ва** (лекин у пайтда кундузги безовталиклар бўлмагани учун) **энг тўғри сўздир**. Албатта, сиз учун кундузи **узун-тинимсиз иш бор** (шу сабабли кечалари бедор бўлиб ибодат қилинг). **Роббингизнинг номини** (мудом) **ёд этинг ва Унга бутунлай берилиб**, (чин ихлос билан қўллик қилинг)! (У) **машриқ ва мағрибнинг Роббидир**. Ҳеч қандай илоҳ йўқ,

фақат Унинг Ўзигина бор. Бас, сиз (ўзингиз учун) фақат Уни вакил-ҳомий қилиб олинг! Ва улар (мушриклар) айтаётган сўзларига (бераётган озорларига) сабр қилинг ҳамда уларни чиройли тарк этинг! (Сизни) ёлғончи қилгувчи у аҳли неъмат-аҳли дунёларни менга қўйиб беринг ва уларга озгина (Қиёматгача) муҳлат беринг! Зеро Бизнинг даргоҳимизда (кофирлар учун тайёрлаб қўйилган) кишанлар ва (уларни кўдириб азоб бергувчи) олов-дўзах бор! Ва (томоққа) тиқилгувчи (йиринг ва қон каби) «таом» ҳамда аламли азоб бор! У Кунда ер ва тоғлар титроққа тушар ва у тоғлар тўкилиб тургувчи қумтепаларга айланиб қолур!» [Муззаммил 1-14]

Мўминлар онаси Хадижа бинти Хувайлид Росулulloҳ нинг ҳолига ачинди, қавмига янги рисолани етказишда оғир машаққат чекаётганини, уни кўтаришда чекмаган озорлари қолмаганини кўрди ва «эй амакиваччам, ўзингизга бир оз дам беринг», деди. Бунга у зот «**Бугундан бошлаб энди дам олиш йўқ**», деб жавоб бердилар. Чунки Росулulloҳ нинг назарларида бу иш жуда муҳим бўлиб, унда дам олишга ўрин йўқ эди. Даъватни кўтариб чиқаётган инсон ўзининг даъват қилишдаги масъулиятларини англаса, бажараётган ишининг улканлигини ҳис этса, даъват юки ҳам, ташвиши ҳам дам олишни кўтармайди. Бас, эй оғанилар, даъватни етказишда собит туришнинг маъноси уни малолланмай ва чарчоқ билмай кўтаришда давом этиш ҳамда унинг машаққатларига – бу машаққатлар хилма-хил, оғир бўлса ҳам – сабр қилишдан иборат. Баъзан даъватни етказаётган киши одамлар нафратига дуч келади, баъзан ҳукумат томонидан таъқиб-таъйиққа учрайди, баъзан унинг ризқ йўллари кесилиб, танг ҳаётга дучор бўлади, баъзан буларнинг барчасидан ошиб кетиб, даъват йўлида қатл қилиниши ҳам мумкин.

Росулulloҳ бизга ҳамиша ўрнакдирлар, у зотдан ибрат оламиз ва ҳидоятларига юрамиз. Саҳобаи киромлар ҳам Исломни етказувчилар учун ҳамон ҳақиқий намунадирлар, уларнинг сийратига ўзимизни бағишлаймиз, улар қилган

ишлар олдида ўз ишларимизни арзимас санаймиз. Бу сўзлардан ягона мақсад Росулulloҳ ﷺ ва саҳобаи киром ﷺ ларнинг Маккаи Мукаррамадаги гўзал сийратларига тўхталиш, холос. Зеро, рисоланинг бешиги, даъват билан одамлар ўртасидаги муносабат маскани ва даъватда собит туриб, унинг йўлидаги азоб-уқубатларга сабр қилиш ватани бўлмиш Маккаи Мукаррамада биз уларнинг тарихини кўриб, эргашамиз ҳамда Аллоҳ бизни ҳам ушбу давлатни барпо этиш бахтига муяссар айласин учун уларнинг Ислому давлатини барпо этишдаги ҳаракатларидан ўрнак оламиз, жонимизни уни рўёбга чиқаришга бағишлаймиз.

Жубайр ибн Нуфайр отасидан ривоят қилади: «Биз бир кун Миқдод ибн Асвад ؓ билан ўтиргандик, бир киши ўтиб қолди ва Миқдод ؓ га қараб бундай деди: «Росулulloҳ ﷺ ни кўрган бу кўзлар қандай ҳам бахтли-а, Аллоҳга қасамки, қани энди биз ҳам сиз кўрган нарсаларни кўриб, сиз гувоҳ бўлган ишларга гувоҳ бўлсак эди!». Нуфайр айтади: У ҳеч бир ёмон нарса айтмаган бўлса-да, Миқдод ؓ ундан ғазабланди! Мен бундан ажабландим. Миқдод ؓ у кишига юзланиб бундай деди: Сизлардан бирор киши Аллоҳ Азза ва Жалла ундан беркитган нарсани орзу қилишига нима туртки бўлади, у ўша нарсани устида бўлганида қандай ҳолатда бўлишини билмайди-ку? Аллоҳга қасамки, Росулulloҳ ﷺ замонида шундай кимсалар бўлган – Аллоҳ уларни юзтубан жаҳаннамга улоқтирсин – у зотни қабул қилишмади, набиийлигига ишонишмади. Аллоҳ сизни яратгани, фақат Роббингизни таниганингиз, Набиийнгиз олиб келган нарсаларни тасдиқлаганингиз, бошқа кишилар сабабли балодан қутулганингиз учун Унга ҳамд айтмайсизми? Аллоҳга қасамки, Набиий ﷺ пайғамбарлар юборилган ҳолатларнинг энг оғирида, одамлар бутларга сиғинишни энг яхши дин деб билган жоҳилият даврида пайғамбар қилиб юборилдилар. У киши Фурқонни олиб келиб, ҳақ билан ботилнинг, ота билан фарзанднинг ўртасини ажратдилар. Ҳатто қалбини иймонга очиб қўйган бир киши ўз отаси ёки

боласи ёки ака-укасини кофир бўлганини кўрди. У дўзахга тушган кимсанинг ҳалок бўлишини, энг яқин кишиси дўзахга киришини билиб, кўзлари қувонмади. Худди шу ҳақида Аллоҳ Азза ва Жалла деди:

﴿رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ﴾

«Парвардигоро, Ўзинг бизга жуфти ҳалолларимиздан ва зурриётларимиздан кўзларимизни қувонтир ва бизни тақводорларга пешво қилгин» [Фурқон 74]

(Бу ривоятни Абу Нуайм «Ҳиля»да ривоят қилган. Табароний ҳам бир неча санадлар билан ривоят қилган, улардан бирида Яҳё ибн Солиҳ бор, уни Заҳабий ишончли, деган, қолган ровийлари саҳиҳ).

Анас رضي الله عنه Росулulloҳ ﷺнинг бундай деганларини ривоят қилади:

«لَقَدْ أُودِيتُ فِي اللَّهِ وَمَا يُؤْذَى أَحَدٌ، وَأُخِفْتُ فِي اللَّهِ وَمَا يَخَافُ أَحَدٌ، وَلَقَدْ أَتَتْ عَلَيَّ

ثَلَاثُونَ مِنْ بَنِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ وَمَا لِي وَلِلَّيْلِ مَا يَأْكُلُهُ ذُو كَبِدٍ، إِلَّا مَا يُؤَارِي إِبْطَ بِلَالٍ»

«Мен Аллоҳ йўлида ҳеч ким чекмаган азобларни чекдим. Аллоҳ йўлида (мушриклар томонидан) ҳеч ким кўрмаган кўркув-таҳдидларни кўрдим. Мен ва Билол ўттиз кеча-кундузни қоринга тушадиган бирор егуликсиз ўтказганмиз, бизда фақат Билол қўлтиғига қистириб олган нарсасигина бор эди». (Имом Аҳмад ва Ибн Ҳиббон ўзининг саҳиҳида ривоят қилган ҳамда Термизий ҳам ривоят қилиб, бу ҳасан саҳиҳ, деган).

Уқайл ибн Абу Толиб رضي الله عنهдан бундай дегани ривоят қилинади: Қурайш Абу Толибнинг олдига келиб, «эй Абу Толиб! Акангизнинг ўғли Каъбадаги ибодатгоҳларимизга ва ўтиришларимизга келиб, барчамизни хафа қиладиган сўзларни айтди, биздан уни тийиб қўйсангиз, яхши бўларди» дейишди. Абу Толиб менга «эй Уқайл, амакиваччангни менга топиб кел», деди. Мен у зотни Абу Толибнинг ҳужраларидан биридан топдим. У зот мен

билан бирга юрар экан, сояни қидирар, аммо тополмас эди, шу зайл Абу Толибнинг олдига етиб келди. Абу Толиб унга деди: «Эй акамнинг ўғли, Аллоҳга қасам, менга итоат қиласизми билмадим. Олдимга қавмингиз келиб, Каъбада ва ўтиришларида уларнинг олдига бориб, уларни хафа қиладиган сўзларни айтаётганингизни иддао қилишди ва биздан уни тийиб қўйсангиз яхши бўларди, дейишди. Шунда Росулulloҳ ﷺ самога боқдилар ва бундай дедилар: «وَاللّٰه! مَا أَنَا بِأَقْدَرِ أَنْ أَدْعَ مَا بُعِثْتُ بِهِ مِنْ أَنْ يَشْعَلَ أَحَدُكُمْ مِنْ هَذِهِ الشَّمْسِ شُعْلَةً مِنْ نَارٍ»

«Аллоҳга қасамки, сизлардан бирортангиз ушбу Қуёшдан бир шуъла олиб ёқолмаганингиз каби мен ҳам ўзим юборилган нарсани тарк эта олмайман». Шунда Абу Толиб «Аллоҳга қасам, акамнинг ўғли ҳеч қачон ёлғон гапирган эмас, яхшиликча ортингизга қайтинг», деди. (Табароний, Абу Яъло. Абу Яълонинг ривоятчилари саҳиҳ).

Байҳақий ривоятида бундай келган:

«Эй акамнинг ўғли! Қавмингиз олдимга келишди ва ҳоказо гапларни гапиришди, бас, менга ҳам, ўзингизга ҳам раҳмингиз келсин ва менга ҳам, ўзингизга ҳам кўтаролмайдиган нарсани юкламанг, қавмингизга ёқмаган гапларни гапиришдан тийилинг. Шунда Росулulloҳ ﷺ амакисининг ҳолини англадилар, уни энди ёрдамсиз топшириб қўяётганини, бирга туришдан ожиз эканини билдилар. Росулulloҳ ﷺ бундай дедилар:

«يَا عَمّ: لَوْ وُضِعَتِ الشَّمْسُ فِي يَمِينِي وَالْقَمَرُ فِي يَسَارِي مَا تَرَكْتُ هَذَا الْأَمْرَ حَتَّى يُظْهِرَهُ اللَّهُ أَوْ أَهْلَكَ فِي طَلَبِهِ»

«Эй амаки, агар ўнг қўлимга қуёш, чап қўлимга ой қўйилган тақдирда ҳам бу ишни тарк этмайман, ё Аллоҳ бу ишни ғолиб қилади ёки уни бажариш йўлида ҳалок бўламан». Сўнг Росулulloҳ ﷺ нинг кўзлари ёшланиб, йиғладилар. Росулulloҳ ﷺ юзларини бургач, амакиси бу ишнинг ўз жиянига қанчалик муҳимлигини англади ва «Эй

акамнинг ўғли!», деди. У зот амакисига қарадилар. Амакиси «Боринг, хоҳлаган ишингизни қилинг, Аллоҳга қасам, сизни ҳаргиз уларга топшириб қўймайман», деди».

Росулulloҳ ﷺнинг амакиси вафотидан кейин нималар бошига тушганига келсак, бу ҳақда Абдуллоҳ ибн Жаъфар ривоят қилади: «Абу Толиб вафот этгач, Росулulloҳ ﷺга Қурайш тентакларидан бири рўбарў келиб, тупроқ сепиб юборди, шунда у зотнинг қизларидан бири келди ва юзларини артиб тозалаб, йиғлади. У зот **«Эй қизим, йиғлама, Аллоҳ отангни ҳимоя қилгувчидир»**, дедилар. Росулulloҳ ﷺ яна бундай дер эдилар:

«مَا نَأَلْتُ فَرِيْشَ شَيْئًا اَكْرَهُهُ حَتَّى مَاتَ اَبُو طَالِبٍ ثُمَّ شَرَعُوا»

«Қурайш то Абу Толиб вафот этгунча менга ҳеч зиён етказа олмади, (у вафот этгандан) кейин зиён етказишга ҳаракат қила бошлашди». (Байҳақий ривояти). Абу Ҳурайра ривоят қилади: «Абу Толиб вафот этгач, Росулulloҳ ﷺга қовоқ соладиган бўлишди. У зот бундай дедилар:

«يَا عَمَّ! مَا اَسْرَعَ مَا وَجَدْتُ فَقَدْكَ»

«Эй амаким, сизни йўқотганимни қанчалик тез сездим-а!». (Абу Нуайм «Ҳилия»да ривоят қилган).

Шундан кейин у зотга қарши чиқиш ва у кишини ёмон кўриш кучайиб кетди. Бу ҳақда Табароний Манбит Аздийдан ривоят қилади: «Жоҳилиятдаги вақтимда Росулulloҳ ﷺнинг бундай деганларини эшитгандим:

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ! قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَفْلِحُوا»

«Эй инсонлар, Ла илаҳа иллаллоҳ денглар, нажот топасизлар». Одамлар бўлса, баъзилари у зотнинг юзига тупурди, баъзилари юзига тупроқ сочди, баъзилари куппакундузи у зотни сўкди. Бир қиз пиёлада сув олиб келиб, у зотни юз ва қўлларини ювди. Шунда у зот **«Эй қизим, отангни ўлдиришлари ёки хорлашларидан қўрқма»**, дедилар. Бу ким? – деб сўрагандим, Росулulloҳ ﷺнинг қизи Зайнаб, дейишди».

Урва عليه السلام ривоят қилади: «Мен Ибн Ос عليه السلام га мушрикларнинг Росулulloҳ ﷺ га энг ёмон қилмишларидан айтиб беринг, дегандим бундай деди: Росулulloҳ ﷺ Каъба қўйнида намоз ўқиётган эдилар олдига Уқба ибн Абу Муайт келиб, қўйлагини бўйнига тортди ва қаттиқ бўғди... Шунда Абу Бакр عليه السلام келиб унинг бўйнидан тортиб, Набий ﷺ ни сақлаб қолди ва бундай деди:

﴿أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ﴾

«Бир кишини, «Роббим Аллоҳдир», дегани учун ўлдиурмисизлар, ҳолбуки, у сизларга Роббингиз томонидан аниқ ҳужжатлар келтирганку?!» [Ғофир 28] (Бухорий ривояти).

Абу Яъло ривоят қилади, Анас ибн Молик عليه السلام бундай деди: «Улар Росулulloҳ ﷺ ни калтаклашди, шу даражадаки ҳушидан кетиб қолдилар. Шунда Абу Бакр عليه السلام: вайл бўлсин сенларга! Роббим Аллоҳ деган инсонни ҳам ўлдирасанларми? – дея бақирди. У ким? – деб сўрашганди, бу мажнун Абу Бакр, дейишди ва Росулulloҳ ﷺ ни тарк этиб, Абу Бакрга юзланишди». (Ушбу ривоятни ровийлари саҳиҳ, буни Ҳоким ҳам ривоят қилган ва Муслим шартига кўра саҳиҳ, икки шайх ривоят қилмаган, деди).

Абу Бакр عليه السلام нинг ушбу позицияси ҳақида имом Али ибн Абу Толиб عليه السلام ҳикоя қилган. Муҳаммад ибн Уқайл عليه السلام ривоят қилади, Али عليه السلام уларга бундай деди: «Эй инсонлар, энг шижоатли инсон ким? Сизсиз, эй мўминлар амири! Аммо мен фақат ўз тенгим билан курашаман. Бироқ энг шижоатли киши Абу Бакр عليه السلام дир. Аллоҳга қасам! Биз (катта Бадр ғазотида) Росулulloҳ ﷺ га қапа тикдик ва мушриклардан бирортаси ҳужум қилмаслиги учун: ким Росулulloҳ ﷺ билан бирга туради? – дедик. Аллоҳга қасам! Ўшанда Абу Бакр عليه السلام дан бошқа ҳеч биримиз у зот билан турмади, у Росулulloҳ ﷺ нинг тепасида қиличини суғуриб, у зотга ҳеч ким ҳужум қилмасидан ўзим унга ҳужум қиламан, деди. Бас, энг шижоатли инсон Абу Бакр дир. Мен Росулulloҳ ﷺ ни Қурайш тутиб олганини

кўрдим, бири у зот билан баҳслашарди, яна бири ёқасидан ушлаб силкитарди, улар: сен илоҳларимизни битта илоҳга айлантирдинг, дейишарди. Аллоҳга қасам, шунда Абу Бакр дан бошқа ҳеч кимимиз уларга яқинлашмадик. Абу Бакр мушриклардан бирини уриб, иккинчиси билан жанг қилди, яна бирини ёқасидан ушлаб силкитиб, вайл бўлсин сенларга, Роббим Аллоҳ деган кишини ҳам ўлдирасанларми? – деди. Али шуларни айтиб, эғнидаги чопонини кўтариб йиғлаб юборди, ҳатто соқоллари ҳўл бўлди. Кейин – Аллоҳга қасам айтингчи, Фиръавн оиласидаги мўмин яхшими, Абу Бакрми? – деб сўради. Халойиқ жим қолди. Шунда Али деди: Аллоҳга қасам! Абу Бакр ҳаётининг бир соати бутун ер юзи Фиръавн оиласидаги мўминлар билан тўлиб тошганидан яхшироқдир. Чунки у одам иймонини яширарди, ушбу эр киши эса иймонини очиқ эълон қилди». (Баззор ривоят қилди ва буни фақат шу жиҳатдан ривоят қилинганини биламиз, деди).

Абдуллоҳ ибн Масъуд бундай ривоят қилади: «Биз Росулulloҳ билан бирга Каъбада эдик, Абу Жаҳл ибн Ҳишом, Робианинг икки ўғли Шайба ва Утба, Уқба ибн Абу Муайт, Умайя ибн Халаф ва яна икки киши, ҳаммаси етти киши Ҳижрда эди. Росулulloҳ намоз ўқиётган эдилар. Саждага бориб, узоқ сажда қилдилар. Шунда Абу Жаҳл: қайси бирингиз Бану фалон сўйган қўйнинг ичак-човоғини келтиради, уни Муҳаммаднинг устига ташлар эдик, деди. Уларнинг энг разили Уқба ибн Абу Муайт бориб ичак-човоқ келтирди ва уни саждада турган Росулulloҳ нинг елкаларига ташлади. Ибн Масъуд айтади: мен ҳеч нарса қилолмай турдим. Чунки менинг тарафимни оладиган ҳеч ким йўқ эди. Мен кетаётганимда Росулulloҳ нинг қизи Фотиманинг овозини эшитдим. Фотима онамиз бориб, ичак-човоқни елкаларидан олиб ташлади, кейин Қурайшга юзланиб, уларни сўкиб берди, улар унга ҳеч қандай жавоб қайтара олишмади». (Баззор ва Табароний ривоят қилди, Ҳайсамий бундай деди: унда Ажлаҳ ибн Абдуллоҳ Киндий

бор ва уни Ибн Маин ва бошқалар ишончли деган. Бу ривоятни Абу Нуайм «Далоили Нубувва»да ривоят қилган. Бухорий, Муслим, Термизий ва бошқалар ҳам Абу Бухтарий қиссасини қисқартирилган ҳолда ривоят қилганлар).

Робиа ибн Убайд Дилийдан ривоят қилинади: «Мен сизларнинг Қурайш Росулulloҳ ﷺ га озорлар бергани ҳақида гапирганингизни эшитмадим. У зотнинг уйи Абу Лаҳаб ва Уқба ибн Абу Муайтнинг уйлари ўртасида эди. Уйига келганда дарвозаси оstonасига чорваларнинг қорни, қони ва суяклари (ифлос-нажас нарсалар) ташлаб кетилганини кўрар эдилар, уларни камони билан бир четга суриб ташлаб,

«يَسْأَلُ الْجَوَارُ هَذَا يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ»

«Эй Қурайш, бу қандай ёмон қўшничилик-а!», дер эдилар. (Табароний «Авсат»да ривоят қилган).

Урва ибн Зубайр رضي الله عنه ривоят қилади: «Абу Толиб вафот этди ва Росулulloҳ ﷺ нинг бошига балолар жуда кучайиб кетди, у зот Сақифга бошпана ва нусрат талаб қилиб бордилар. Уларнинг етакчилари бўлган учови (ака-укалар Абдуёлайл ибн Амр, Хубайб ибн Амр ва Масъуд ибн Амр) билан учрашиб, уларга ўз ишларини рўпара қилдилар ва бошига тушган балолардан, қавмининг зулмларидан шикоят қилдилар. Улардан бири: агар сени Аллоҳ юборган бўлса, мен Каъбанинг ёпинчиғини ўғирлайман, деди. Иккинчиси: Аллоҳга қасам, сен билан шу ўтиришимдан кейин ҳеч қачон бир оғиз ҳам гаплашмайман, агар ҳақиқатда пайғамбар бўлсанг, мен сен билан гаплашишимдан кўра буюкроқ ва шарафлироқсан, деди. Учинчиси: Аллоҳ сендан бошқасини пайғамбар қила олмадими? – деди. Кейин бунини бутун Сақиф бўйлаб тарқатишди, ҳаммаси тўпланишиб, Росулulloҳ ﷺ ни масхара қилишди, икки саф бўлиб ўтириб олишди ва қўлларига тош олиб, масхаралаб кулишган ҳолда у зотга қарата отишди, оёқларини ердан узиб-уздирмай тошбўрон қилишди. Уларнинг сафидан қутулиб чиқиб, уларнинг токзори қўрғонида ҳимояландилар, оёқларидан қон

оқарди. Сояга ўтиб, тоқлардан бирининг ёнига ўтирдилар, хафа бўлиб, оғриқ чекдилар. Тоқзорда Робианинги ўғиллари Утба ва Шайбани кўриб қолдилар. Ака-укаларнинг Аллоҳга, Росулига ва Росули олиб келган нарсаларга душман бўлгани сабабли уларнинг келишини истамадилар. Ака-укалар найнаволик Аддос номли бир насроний хизматкор йигит орқали Росулulloҳ ﷺ га узум бериб юборишди. Росулulloҳ ﷺ у келтирган узумни қўлларига олиб, **«Бисмиллаҳ»**, деб едилар. Аддос бу калимадан таажжубланди. Росулulloҳ ﷺ **«Сен қаерликсан, Аддос?»**, деб сўрагандилар **«найнаволикман»**, деди. **«Солиҳ инсон Юнус ибн Маттонинг шахриданмисан?»**, дедилар. Йигит: **«сиз Юнус ибн Маттони қаердан биласиз?»**, деди. Росулulloҳ ﷺ Юнус ﷺ ҳақида билганларини айтиб бердилар. Росулulloҳ ﷺ ҳеч кимга менсимай муомала қилмаганлар, балки унга Аллоҳ Таолонинг рисоласини етказганлар. Аддос: **«Эй Аллоҳнинг Росули! Менга Юнус ибн Матто ҳақида гапириб беринг»**, деди. У зот ўзига нозил бўлган Юнус ﷺ қиссасини айтиб бердилар. Шунда йигит Росулulloҳ ﷺ га тиз чўкиб сажда қилди ва Росулulloҳ ﷺ нинг қонаб турган оёқларини ўпди. Ака-ука Утба ва Шайба ўз хизматкорларининг нима қилаётганини кўриб, индамай қолишди. Йигит уларнинг олдига келганида: сенга нима бўлди, Мухаммадга сажда қилиб, оёқларини ўпдинг-а, бизга эса бундай қилмагансан? – дейишди. Йигит деди: Бу солиҳ киши, Аллоҳ Таоло бизга пайғамбар қилиб юборган Юнус ибн Матто ҳақида айтиб берди ва ўзининг Аллоҳнинг Росули эканини айтди. Ака-укалар кулишиб, **«сени фитналаб насронийлигингдан чиқариб юбормасин. У ёлғончи киши»**, дейишди. Кейин Росулulloҳ ﷺ Маккага қайтдилар». (Абу Нуайм «Далоил»да ривоят қилган).

Мусо ибн Уқба ривоят қилади: «У зотнинг йўлига Тоиф аҳолиси икки саф бўлиб, ўтаётганида оёқларини ердан узиб-ўздирмай тошбўрон қилишди, оёқларини қонатишди. Улардан қутулиб олганларида оёқларидан ҳамон қон оқарди. Ибн Исҳоқ ривоятида бундай келган: Росулulloҳ ﷺ

Сақифнинг яхшилик қилишидан умидларини узиб, уларнинг олдидан турдилар. Менга айтилишича, уларга: менга қилганингизни қилдингиз, фақат менинг келганимни сир сақланглар, дедилар. Чунки бу хабарнинг ўз қавмига етиб боришини, улар эшитиб ҳаддан ошишларини истамадилар. Аммо Сақиф бундай қилишмади, балки тентаклари ва қуллари у зотни ҳақоратлаб, ҳайқирди ва тўпланишиб, у зотни Утба ва Шайбанинг тоқзори қўрғонигача – улар ўша ердалигида – қувиб боришди. Кейин тентаклари ортга қайтишди. У зот тоқнинг соясига ўтиб ўтирдилар, ака-укалар у зотни ва Тоиф аҳлидан нималарни бошдан кечирганини томоша қилиб туришди. Росулulloҳ ﷺ Жамҳ қабиласидан бир хотинга йўлиқдилар ва унга **«Сенинг яқинларингдан бошимизга нималар келмади-я!»**, дедилар».

Урвадан ривоят қилинади: «Росулulloҳ ﷺ нинг завжалари Оиша رضي الله عنها у зотдан: сизга Уҳуд кунидан ҳам қаттиқроқ кун бўлганми? – деб сўради. Росулulloҳ ﷺ дедилар: **«Ҳа, мен бу қавмингдан кўп азоб-уқубатларга дуч келдим. Уларнинг энг қаттиғи Ибн Абдуёлайл ибн Абдуқуллолга ўзимни ҳимоя қилишни таклиф қилган кунимда бўлди. У қабул қилмади, олдидан ғам чекиб бошимни эгган ҳолда қайтдим. Қарни Саолиб (Макка яқинидаги жой)гача ўзимга келолмадим, у ерга келганимда бошимни кўтариб қарасам тепамда бир булут мени соясига олганини кўрдим. Қарасам, булут тепасида Жаброил عليه السلام менга нидо қилдилар ва «Аллоҳ қавмингизнинг сизга нима дейишганини, қандай жавоб қайтаришганини эшитди. Нима тилагингиз бўлса амр этинг, деб сизга тоғлар фариштасини юборди. Истасангиз қавмингизнинг устига Ахшабайн (Макка яқинидаги икки тоғ)ни ташлаб юбораман» деди. Шунда Набий ﷺ: «Йўқ, мен Аллоҳ Азза ва Жалланинг уларнинг пушти камаридан Аллоҳ Азза ва Жалланинг ёлғиз Ўзига ибодат қилиб, Унга ҳеч нарсани шерик қилмайдиган инсонларни чиқаришини умид қиламан», дедилар». (Бухорий, Муслим ва Насоий ривоятлари).**

Росулulloҳ ﷺ тинчангач, машҳур дуоларини қилдилар:

«اللَّهُمَّ إِلَيْكَ أَشْكُو ضَعْفَ قُوَّتِي ، وَقِلَّةَ حِيلَتِي ، وَهَوَانِي عَلَى النَّاسِ ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ! أَنْتَ رَبُّ الْمُسْتَضْعِفِينَ وَأَنْتَ رَبِّي ، إِلَى مَنْ تَكَلُّنِي؟ إِلَى بَعِيدٍ يَتَجَهَّمُنِي؟ أَمْ إِلَى عَدُوِّ مَلَكَتُهُ أَمْرِي؟ إِنْ لَمْ يَكُنْ بِكَ عَلَيَّ غَضَبٌ فَلَا أَبَالِي، وَلَكِنَّ عَافِيَتَكَ هِيَ أَوْسَعُ لِي، أَعُوذُ بِنُورِ وَجْهِكَ الَّذِي أَشْرَقَتْ لَهُ الظُّلُمَاتُ وَصَلَحَ عَلَيْهِ أَمْرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مِنْ أَنْ تُنْزِلَ بِي غَضَبَكَ، أَوْ يَحِلُّ عَلَيَّ سُخْطُكَ، لَكَ الْعُتْبَى حَتَّى تَرْضَى، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ»

«Аллоҳим! Қувватимнинг заифлиги, чорамнинг озлиги ва одамлар олдида хўрланганимдан Сенга шикоят қиламан. Эй раҳмиларнинг раҳмлиси! Сен бечоралар Роббисан, менинг Роббимсан, мени кимга ташлаб қўймоқдасан? Менга қўполлик қош-қовоқ қиладиган узоқдаги кишигами ёки ишимга эгалик қилдириб қўйганинг душмангами? Агар менга ғазабинг бўлмаса, мен хавотир олмайман. Аммо офиятинг мен учун яхшироқдир. Зулматларни ойдинлатувчи, дунё ва охира т ишлари у билан ислоҳ бўлувчи юзинг нури билан паноҳ сўрайманки, менга ғазабинг келмасин ёки қаҳринг тушмасин. Мендан рози бўлиш Ўз қўлингдadir. Сендан ўзгада ҳеч қандай куч ва қувват йўқ».

Оиша رضي الله عنها ривоят қилади: «Абу Бакр: мен билан Росулulloҳ ﷺ ни ёрга чиққанимизни кўрганингда эди. Росулulloҳ ﷺ оёқларининг ости қонаб кетди, менинг оёқларимнинг ости қавариб қадоқ бўлиб кетди, деди. Оиша رضي الله عنها: Росулulloҳ ﷺ оёқ яланг юрмасдиларку, деди». (Ибн Мурдавайх ривояти, Канзул Аммолда шундай келган).

Булар Росулulloҳ ﷺ нинг ўз қавмидан кўрган азоб-уқубатларининг айримларидир. Саҳобаи киромлар ҳам кўп озор ва азоб-уқубатлар кўрдилар. □

АРАБ ДАВЛАТЛАРИНИНГ (ИСРОИЛ)НИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШИ ҲАЗО АҲЛИГА ХИЁНАТДИР

Сионистлар армияси Ҳазо секторидида бегуноҳ фуқароларга қарши оммавий қирғинларни содир этиб, у ерда очарчиликни келтириб чиқариш учун қамал жорий қилаётган бир пайтда, баъзи масъулиятсиз араб режимлари (Исроил) ва унинг армиясини у ерда ўта тақчил бўлган озиқ-овқат маҳсулотларини яширинча етказиб бериш орқали қўллаб-қувватлади. Кейин бу режимлар Ҳазога озиқ-овқат ва доридармон билан ёрдам кўрсата олмасликларини эълон қилиб, халқаро ҳамжамиятдан (Исроил)га қарши туриб, геноциднинг олдини олишни ва қамални бекор қилиб, мазлумларга ёрдам кўрсатишни талаб қилишди. (Исроил) соғлиқни сақлаш вазирлиги Иорданиядан мева ва сабзавотларни олиб киришни тўхтатиш тўғрисида қарор чиқарганидан кейин, араб давлатларининг (Исроил)ни қўллаб-қувватлаётгани шубҳа туғдирмайдиган ҳақиқатга айланди. Бундай қарор чиқарилишига Ярмук дарёси сувида ва у ердан олиб келинаётган қишлоқ хўжалиги маҳсулотларида вабо бактерияси топилигани сабаб қилиб кўрсатилди. Бу – агрессия вақтида араб давлатларининг (Исроил)ни қўллаб-қувватлагани ҳақидаги ушбу хабарларнинг ҳақиқатлигини тасдиқлайди. Шунингдек, яширинча (Исроил)ни қўллаб-қувватлаган ва очиқчасига Ҳазони ёрдамсиз ташлаб қўйган режимларнинг асл башарасини фош қилади.

Қароргоҳи Қўшма Штатларда жойлашган (Исроил)ни қўллаб-қувватловчи «Иброҳим келишувлари» тинчлик институти ҳисоботида Ҳазога қарши уруш бошлангандан бери баъзи араб давлатлари билан (Исроил) ўртасида савдо алоқалари кучайгани таъкидланади. Унда айтилишича, 2023 йилнинг сўнгги уч ойида «Ғарб» давлатлари томонидан (Исроил)га экспорт 18 %га камайган. Аммо «араб» давлатлари экспорти атиги 4 %га қисқарган. Ҳисоботга кўра, Ҳазога қарши агрессия бошлангандан бери Мисрнинг (Исроил)га экспорти 168 %га кўпайган бўлса, Марокашнинг экспорти 200 %дан ортиқ ўсган. Яқинда (Исроил) Марказий Статистика Бюроси Ҳазога қарши агрессия пайтида Миср, Бирлашган Араб Амирликлари, Иордания ва Марокашдан яҳудий вужудига экспорт ҳажмини очиқлади. Ушбу маълумотларга кўра, май ойининг ўзида Мисрнинг экспорти 25 миллион доллар бўлган, жорий йилнинг дастлабки беш ойида БААдан экспорт 1,2 миллиард доллар, Иорданиядан 129,1 миллион доллар, Марокашдан 7,4 миллион долларга етди. Бундан ташқари, Walla сайти БАА Саудия Арабистони ва Иордания орқали Ҳайфа портига 200 километр узунликдаги кўприк қураётгани ҳақида хабар берди. Сайтга кўра, бу кўприк Ҳусийларнинг (Исроил)нинг Ҳазога қарши тажовузларни тўхтатиш мақсадида уни блокадага олишига барҳам бериш учун тижорат юklarини ташишга мўлжалланган.

(Исроил) ҳукумати уруш оқибатлари билан боғлиқ маълумотларни қаттиқ сир сақлаётган бир пайтда Times of Israel газетаси ўтган апрел ойида «(Исроил) инсонпарварлик ташкилотлари Песах байрами олдиндан уруш тўғайли юзага келган озиқ-овқат танқислигини ҳал қилиш учун аралашмоқда», номли мақолани нашр қилди. Бу мақола баъзи масъулиятсиз араб ҳукуматлари (Исроил)га кўрсатаётган хизмат ва ёрдамлар ҳажмини фош қилди. Мақолада Қаршилиқ Ҳаракати Ҳазо атрофидаги аҳоли пунктларига ҳужум қилганидан сўнг исроилликларнинг озиқ-овқат танқислиги ва нархларнинг кўтарилишидан азоб чекаётгани очиб берилган. Газетада ёзилишича, Ҳамаснинг ҳужуми (Исроил) қишлоқ хўжалигини фалаж қилиб қўйган. Ҳазо яқинидаги мамлакат қишлоқ хўжалиги маркази 7 октябр куни уруш ва вайронагарчилик зонасига айлангани тўғайли қишлоқ хўжалиги сектори қарийб 40 % ишчи кучи ва 30 % ерини йўқотган. (Исроил) қишлоқ хўжалиги ерларининг 20 %га

яқини Ҳазо яқинида жойлашган. Globes газетаси октябр ойида (Исроил) Фермерлар Федерацияси раисига таяниб нашр қилган мақолага кўра, мамлакатдаги сабзавотнинг 75 %, меванинг 20 %и ва сўтнинг 6,5 %и Ҳазо ғилофидан келади. Бу тармоқларнинг барчаси 7 октябрдан кейин ўз фаолиятини тўхтатган.

Агар масъулиятсиз араб ҳукуматлари озиқ-овқат етказиб бериш орқали Нетаняхуга ёрдам кўрсатишмаганида, бу йўқотишлар уни Ҳазони вайрон этишни ва тинч фуқароларни қирғин қилишни тўхтатишга мажбур қилиши мумкин эди. Шу билан бирга, Ливандан Ҳизбуллоҳ ракета ҳужумига учраган (Исроил) шимолидаги босиб олинган ҳудуд яҳудий вужуди қишлоқ хўжалиги ерларининг учдан бир қисмини ўз ичига олади. (Исроил) қишлоқ хўжалиги вазирлигига кўра, Жалила ва Жўлон минтақалари маҳаллий тўхум ва товўқ етказиб беришнинг қарийб 73 %ини ташкил этади. Агар араб давлатлари ёрдам кўрсатмаганида, бу маҳсулотлар етказиб берилишининг тўхтаб қолиши ҳам Нетаняхуни урушни тўхтатишга мажбур қиладиган қўшимча омил бўлиши мумкин эди.

Зарар етказилмаган ва вайрон бўлмаган фермер хўжаликларига келсак, уларнинг ишлаб чиқариш қуввати ишчи кўчи етишмаслиги туфайли деярли тўлиқ тўхтаб қолган. Чунки 7 октябр воқеаларидан кейин 10 000га яқин хорижлик ишчи мамлакатни тарк этган ва 20 000 фаластинлик ишчининг (Исроил)га кириши тақиқланган. Бу ҳолат (Исроил)да қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштириш деярли тўхтаб қолишига олиб келди. Бу муҳим маълумот бўлиб, яҳудий оммавий ахборот воситалари бу ҳақда камдан-кам хабар беради. Бу маълумотлар (Исроил) ичкарасидаги озиқ-овқат хавфсизлиги урушдан қай даражада зарар кўрганини ва араб режимлари кўмагисиз тўхтаб қолиши мумкинлигини очиб беради.

Миср режими, ўз халқи озиқ-овқат нархи юқорилигидан азият чекаётганига қарамай, (Исроил)га сабзавот ва меваларни экспорт қилишга руҳсат берди. Президент Сийсийнинг айтишича, Миср асосий озиқ-овқат маҳсулотларини импорт қилиш учун ойига 1 миллиард долларга муҳтож. Жаҳон Банки маълумотларига кўра, озиқ-овқатга бўлган эҳтиёжнинг 65 %ини импорт қилувчи Мисрда озиқ-овқат нархи ўтган йилнинг ўрталаридан бери дунёдаги энг юқори кўрсаткич бўлиб қолмоқда. АҚШ қишлоқ хўжалиги вазирлигининг 2024 йилги маълумотларига кўра, (Исроил)ни озиқ-овқат билан таъминлаш учун қуруқликда кўприк қўрган БАА озиқ-овқатга бўлган эҳтиёжининг 90 %дан ортигини импорт қилади. Иордания озиқ-овқат танқис бўлган мамлакат бўлиб, 2022 йилда Жаҳон Савдо Ташкилоти уни озиқ-овқат тақчил бўлган мамлакат сифатида таснифлаган. Карнеги институтининг 2021 йилги тадқиқотида кўра, у асосий озиқ-овқат эҳтиёжларининг қарийб 70 %ини импорт қилади ва 2022 йил 2,7 миллиард долларлик маҳсулотларни импорт қилган.

Нега бу мамлакатлар ҳукуматлари ўз халқи ҳисобидан яҳудий вужудини қўллаб-қувватламоқда?! (Исроил)нинг йўқотишлари Ҳазодаги болалар, аёллар ва 2,3 миллион тинч аҳолининг очлик ва ўқлардан азият чекаётгани олдида ҳеч нарса бўлмасада, араб режимлари Ҳазога ёрдам бера олмасликларини иддао қилиб, (Исроил) ва унинг қўшинини керакли озиқ-овқат билан таъминлашда давом этишмоқда.

Ал-Ваъй: араб режимларининг (Исроил)ни озиқ-овқат билан таъминлаши оқлаб бўлмайдиган қўллаб-қувватлаш ҳамда душман билан тил бириктириш, агрессияда иштирок этиш ва Ҳазодаги мазлумларга хиёнатдир. «Бу маълумотлар (Исроил) ичкарасидаги озиқ-овқат хавфсизлиги урушдан қай даражада зарар кўрганини ва араб режимлари кўмагисиз тўхтаб қолиши мумкинлигини очиб беради». □